

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. หลักการ แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
  - 1.1 ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
  - 1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
  - 1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายและแนวการสอนภาษาไทยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
  - 1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาการเรียนการสอนภาษาไทย
2. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการสอนแบบบูรณาการ
  - 2.1 ประวัติความเป็นมา
  - 2.2 ความหมายของการสอนแบบบูรณาการ
  - 2.3 ลักษณะการบูรณาการในหลักสูตร
  - 2.4 ลักษณะการสอนแบบบูรณาการ
  - 2.5 จุดมุ่งหมายของการสอนแบบบูรณาการ
  - 2.6 ขั้นตอนการสอนแบบบูรณาการ
  - 2.7 การจัดเนื้อหาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
  - 2.8 หลักการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
  - 2.9 การประเมินการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
  - 2.10 บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
  - 2.11 บทบาทและกิจกรรมของนักเรียนในการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
3. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการสอนแบบการใช้คำถาม ล่าคำตอบ
  - 3.1 ความเป็นมาของการสอนแบบใช้คำถาม ล่าคำตอบ
  - 3.2 ลักษณะการสอนแบบใช้คำถาม ล่าคำตอบ
  - 3.3 ขั้นตอนของการเรียนแบบใช้คำถาม ล่าคำตอบ
  - 3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบเทคนิคการใช้คำถาม
4. หลักการ แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับทักษะกระบวนการกลุ่ม
  - 4.1 ความหมายของกลุ่ม

- 4.2 ประวัติกระบวนการกลุ่ม
- 4.3 กระบวนการกลุ่มในวงการศึกษา
- 4.4 ปรัชญาพื้นฐานของกระบวนการกลุ่ม
- 4.5 ชนิดและแบบของกลุ่ม
- 4.6 หลักการและแนวคิดทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม
- 4.7 หลักการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม
- 4.8 การแบ่งกลุ่มและขนาดของกลุ่ม
- 4.9 ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบกลุ่ม
- 4.10 พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
- 4.11 การวัดพฤติกรรมในการทำงานกลุ่ม
- 5. หลักการ แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนรู้
  - 5.1 ความหมายของผลการเรียนรู้
  - 5.2 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนรู้
- 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนรู้ทางการเรียน
  - 6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบบูรณาการ
  - 6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำถามและการสอนแบบล่าคำตอบ
  - 6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานกลุ่ม

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาภาษาไทย

1.1 ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

การสอนภาษาไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแนวคิดไปจากเดิม ไม่เน้นการอ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว แต่จะเน้นการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ภาษาในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตและปัญหาของสังคม เน้นการสอนภาษาไทยในฐานะเครื่องมือการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง นอกจากนั้นยังต้องสอนภาษาเพื่อพัฒนาความคิด ผู้เรียนที่มีความคิดจะต้องมีประสบการณ์และประมวลคำถามพอที่จะสร้างความคิดได้ลึกซึ้ง และคิดได้อย่างชาญฉลาดรอบคอบ ขณะเดียวกันการสอนภาษาไทยจะต้องเน้นการรักษาภาษาไทยในฐานะเป็นวัฒนธรรม และถ่ายทอดวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ในรูปของหลักภาษา ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์การใช้ภาษา วรรณคดี และวรรณกรรม ผู้เรียนจะต้องมีทักษะการใช้ภาษาได้ถูกต้องสละสลวย ตามหลักภาษา อ่าน

วรรณคดีที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และสั่งสมมายาวนาน และอ่านวรรณกรรมต่าง ๆ เพื่อศึกษาเรื่องราวของชีวิตที่จะทำให้ชีวิตทัศน์และโลกทัศน์ของผู้อ่านกว้างขวางขึ้น เข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมทั้งในอดีต ปัจจุบันและสังคมในอนาคต รวมถึงการศึกษาภูมิปัญญาทางภาษาในท้องถิ่นต่าง ๆ (กรมวิชาการ. 2544ก : 1)

1.1.1 ความสำคัญของภาษาไทย

คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย (กรมวิชาการ. 2544ข : 3 - 7) ได้ประมวลความสำคัญของภาษาไทยบางประการ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร ภาษาที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันนั้นเพื่อต้องการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกและความต้องการใช้ภาษาสื่อความหมายไปสู่ผู้อื่น ด้วยการพูดและการเขียนรวมทั้งใช้ภาษาทำความเข้าใจเรื่องราว ความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ฯลฯ กับผู้อื่นด้วยการฟัง การอ่าน และการดู

2. เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ความรู้ และประสบการณ์อันมีคุณค่าของบรรพบุรุษได้มีการใช้ภาษาบันทึกและบอกเล่าสืบต่อ ๆ กัน ผ่านยุคสมัยมารุ่นแล้วรุ่นเล่า คนรุ่นหลังจะใช้ภาษาเป็นเครื่องมือศึกษาแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ และรับสิ่งที่เป็นประโยชน์นั้นมาใช้พัฒนาตนและสังคมต่อไป

3. เป็นเครื่องมือเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน การอยู่ร่วมกันเป็นสิ่งที่มิสิ้นสุดสุนั้นสมาชิกในสังคมจะต้องมีความเข้าใจอันดีต่อกัน มีความร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อพัฒนาสังคมให้มีความก้าวหน้าตามเป้าหมายร่วมกัน อย่างไรก็ตามการอยู่ร่วมกันในหมู่คนจำนวนมากบางครั้งอาจมีปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารอันเนื่องจากการใช้ภาษา ดังนั้น การใช้ภาษาไทยที่สื่อความหมายได้ชัดเจน ไม่กำกวมเินยื้อ จะก่อให้เกิดความเข้าใจที่ดี ความร่วมมือในสังคมไม่สร้างปัญหาและความแตกแยก คนในสังคมย่อมมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน ก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม

4. เป็นเครื่องมือสร้างเอกภาพของชาติ สังคมจะเป็นปึกแผ่นมั่นคงเจริญรุ่งเรืองก็เพราะคนในสังคมมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความรู้สึกผูกพันเป็นพวกพ้องกันเพราะคนไทยมีภาษาไทยที่เป็นภาษากลางหรือภาษามาตรฐานใช้ร่วมกัน ภาษาไทยยังแสดงให้เห็นถึงชาติไทยมีอารยธรรมและมีความเจริญรุ่งเรือง มีภาษาไทยใช้เป็นภาษาประจำชาติที่ใช้สื่อสารกันทำให้เกิดความสัมพันธ์ต่อกัน และเกิดความผูกพันเป็นเชื้อชาติเดียวกัน ภาษาไทยทำให้เกิดความเป็นเอกภาพของชาติ เป็นพลังสำคัญทำให้คนไทยเกิดความปรองดองและร่วมมือกันที่จะพัฒนาชาติไทยให้เจริญก้าวหน้ามั่นคงต่อไป

5. เป็นเครื่องมือช่วยจรรโลงใจ โดยธรรมชาติมนุษย์ทุกเพศทุกวัยได้รับความจรรโลงใจในชีวิตอยู่เสมอ เด็กเล็ก ๆ ต้องการฟังเสียงเห่กล่อม เสียงเพลงทั้งบทร้องและทำนองย่อมทำให้เกิดความสำราญใจ อ่านหรือฟังนิทาน นิยาย บทกวี สารคดี บันเทิงคดี คำอวยพร สุภาษิต ฯลฯ ซึ่งผู้ประพันธ์ได้สรรถ้อยคำอันประณีต ไพเราะและมีข้อคิดที่ลึกซึ้ง เป็นภาษาเรียงร้อยให้เกิดความจรรโลงใจแก่ผู้อ่านและผู้ฟัง

1.1.2 ธรรมชาติและลักษณะเฉพาะของภาษาไทย

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กล่าวถึงธรรมชาติและลักษณะเฉพาะของภาษาไทยว่า ภาษาไทยเป็นเครื่องมือใช้สื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและตรงตามจุดมุ่งหมาย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดความต้องการและความรู้สึก คำในภาษาไทยย่อมประกอบด้วยเสียง รูปพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และความหมาย ส่วนประโยคเป็นการเรียงคำตามหลักเกณฑ์ของภาษา และประโยคหลายประโยคเรียงกันเป็นข้อความ นอกจากนั้นคำในภาษาไทยยังมีเสียงหนักเบา มีระดับของภาษาซึ่งต้องใช้ให้เหมาะแก่กาลเทศะและบุคคล ภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ตามวัฒนธรรมของกลุ่มคน ตามสภาพของสังคมและเศรษฐกิจ การใช้ภาษาเป็นทักษะที่ผู้ใช้ต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญไม่ว่าจะเป็น การอ่าน การเขียน การพูด การฟัง และการดูสื่อต่าง ๆ รวมทั้งต้องใช้ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา เพื่อสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพและใช้อย่างคล่องแคล่ว วิचारณญาณและมีคุณธรรม

1.1.3 วิสัยทัศน์ของภาษาไทย

วิสัยทัศน์ของภาษาไทยตามที่กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 1 - 2) กำหนดไว้ในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กล่าวถึงวิสัยทัศน์ไว้ว่า ภาษาไทยเป็นเครื่องมือของคนในชาติเพื่อการสื่อสารทำความเข้าใจกันและใช้ภาษาในการประกอบกิจการงานทั้งส่วนตน ครอบครัว กิจกรรมทางสังคมและประเทศชาติ เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ การบันทึกเรื่องราวจากอดีตถึงปัจจุบัน และเป็นวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้นการเรียนรู้ภาษาไทยจึงต้องเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะอย่างถูกต้อง เหมาะสมในการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ปะระสบการณ์ เรียนรู้ในฐานะเป็นวัฒนธรรมทางภาษาให้เกิดความชื่นชม ซาบซึ้ง และภูมิใจในภาษาไทย โดยเฉพาะคุณค่าของวรรณคดี และภูมิปัญญาทางภาษาของบรรพบุรุษที่ได้สร้างสรรค์ไว้ อันเป็นส่วนเสริมความงามในชีวิต

การเรียนรู้ภาษาไทยย่อมเกี่ยวพันกับความคิดของมนุษย์ เพราะภาษาเป็นสื่อของความคิด การเรียนรู้ภาษาไทยจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดสร้างสรรค์ คิดวิพากษ์วิจารณ์ คิดตัดสินใจ แก้ปัญหา และวินิจฉัยอย่างมีเหตุผล ขณะเดียวกันการใช้ภาษาอย่างมีเหตุผล ใช้ในทางสร้างสรรค์

และใช้ภาษาอย่างสละสลวยงดงาม ย่อมสร้างเสริมบุคลิกภาพของผู้ใช้ภาษาให้เกิดความน่าเชื่อถือ และเชื่อภูมิด้วย

ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การอ่านและการฟังเป็นทักษะของการรับรู้เรื่องราว ความรู้และประสบการณ์ ส่วนการพูดและการเขียนเป็นทักษะของการแสดงความคิดเห็น ความรู้และประสบการณ์เรียนรู้ภาษาไทยจึงต้องเรียนเพื่อการสื่อสารให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างพินิจพิเคราะห์ สามารถเลือกใช้คำเรียบเรียงความคิด ความรู้และใช้ภาษาได้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ ได้ตรงตามความหมาย และถูกต้องตามกาลเทศะ บุคคล และมีประสิทธิภาพ

ภาษาไทยมีส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระ ได้แก่ กฎเกณฑ์ทางภาษา ซึ่งผู้ใช้ภาษาจะต้องรู้และใช้ภาษาให้ถูกต้อง นอกจากนั้น วรรณคดีและวรรณกรรม ตลอดจนบทร้องเล่นของเด็ก เพลงกล่อมเด็ก ปริศนาคำทาย เพลงพื้นบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้าน เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมซึ่งมีคุณค่าการเรียนภาษาไทยจึงต้องเรียนวรรณคดี วรรณกรรม ภูมิปัญญาทางภาษาที่ถ่ายทอดความรู้สึกรู้จักคิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องราวของสังคมในอดีตและความงดงามของภาษาในบทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองประเภทต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและความภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

1.1.4 คุณภาพของผู้เรียน

คุณภาพของผู้เรียนภาษาไทย เมื่อจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว ผู้เรียนต้องมีความรู้ความสามารถ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 2 - 3)

1. สามารถใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างดี
2. สามารถอ่าน เขียน ฟัง ดู และพูด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผลและคิดเป็นธรรม
4. มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน การแสวงหาความรู้และใช้ภาษาในการพัฒนาตนเองและ

สร้างสรรค์งานอาชีพ

เมื่อจบแต่ละช่วงชั้น ผู้เรียนต้องมีความรู้ ความสามารถ ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3

1. สามารถอ่านได้คล่องและอ่านได้เร็ว
2. เข้าใจความหมายและหน้าที่ของคำ กลุ่มคำ ประโยค และเข้าใจข้อความที่อ่าน
3. นำความรู้ที่ได้จากการอ่านมาคิด คาดคะเนเรื่องราวหรือเหตุการณ์ และกำหนดแนว

ทางการปฏิบัติได้

4. เลือกอ่านหนังสือที่เป็นประโยชน์ทั้งความรู้และความบันเทิง

5. พูด และเขียนแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกและความต้องการได้
6. จัดบันทึกความรู้ ประสบการณ์ และเรื่องราวในชีวิตประจำวัน
7. จับใจความสำคัญ ตั้งคำถาม ตอบคำถาม สนทนา แสดงความคิดเห็น เล่าเรื่อง ถ่ายทอดความรู้ ความคิด และประสบการณ์จากเรื่องที่ฟัง ที่ดูได้
8. เข้าใจว่าภาษาไทยมีทั้งภาษาไทยกลางและภาษาถิ่น
9. สามารถเลือกใช้คำคล้องจองแต่งบทหรือกรองง่าย ๆ
10. สามารถนำปริศนาคำทาย และบทหรือเล่นในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนและเล่น
11. ใช้ทักษะทางภาษาเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ และใช้ได้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์
12. นำความรู้ที่ได้จากการอ่านวรรณคดีและวรรณกรรมไปใช้ในชีวิต
13. มีมารยาทการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด มีนิสัยรักการอ่านและการเขียน

1.1.5 สาระ

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 6) ประกอบด้วย

- สาระที่ 1 : การอ่าน
- สาระที่ 2 : การเขียน
- สาระที่ 3 : การฟัง การดู และการพูด
- สาระที่ 4 : หลักการใช้ภาษา
- สาระที่ 5 : วรรณคดีและวรรณกรรม

1.1.6 มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 7) ประกอบด้วย

- สาระที่ 1 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

- สาระที่ 2 : การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 : ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความและเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 : การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 : สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณและพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 : หลักการใช้ภาษา

มาตรฐาน ท 4.1 : เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของ ภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐาน ท 4.2 : สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัยบุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5 : วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 : เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ วรรณคดี และวรรณกรรม ไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

การเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างสติปัญญา และพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ การคิดสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณมี ความสามารถในการคิดระดับสูง และคิดแบบองค์รวม สามารถคิดสร้างสรรค์ตนเอง สังคม ประเทศชาติ และโลก นอกจากนั้นยังมุ่งพัฒนาการทางอารมณ์ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในอารมณ์อย่างถูกต้อง เหมาะสม

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องสอดคล้องกับการจัดการ เรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยกำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึด หลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนการสอนจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการ เรียนการสอนจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ใช้การเรียนรู้ที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

1.2.1 แนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นแนวความคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จาก การปฏิบัติด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้สอนจะต้องวางแผนการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ โดย ให้ผู้เรียนและสื่อการเรียนรู้ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาการเรียนรู้

ปัจจุบันบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือผู้เรียนจะต้องรู้ วิธีการเรียนให้ประสบผลสำเร็จ รู้วิธีการแสวงหาความรู้ รู้วิธีการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร

สามารถใช้ทักษะทางภาษาเพื่อการอภิปราย การรายงาน การแสวงหาความรู้ สามารถค้นคว้าหาความรู้ จัดหมวดหมู่ความรู้และเชื่อมโยงความรู้ใหม่และข้อมูลข่าวสารได้อย่างเป็นระบบ ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ส่วนตัวผู้สอนก็จะปรับบทบาทจากการให้ความรู้ โดยการบอก การบรรยาย เป็นการวางแผนจัดกิจกรรม ให้ผู้เรียนลงมือทำกิจกรรม ให้วิธีการเรียนรู้ ให้หลักการของศาสตร์ที่จะสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติและสรุปความรู้ ประเมินผลตนเอง ปรับปรุงตนเองให้พัฒนาก้าวหน้า บทบาทของครูจะมีบทบาทวางตนให้ศิษย์ไว้วางใจน่าเคารพ และผู้ทรงความรู้ เป็นที่ปรึกษาแก่ศิษย์ รับฟังความคิดของศิษย์ รับรู้ความรู้สึกของศิษย์วางตนเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นตัวแบบในการประพฤติปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 49 -50) ได้เสนอแนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรคำนึงถึงความสำคัญในเรื่องต่อไปนี้

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการเรียนการสอนในบรรยากาศที่เป็นอิสระแต่มีระเบียบวินัยในตนเอง ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนมีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน เกิดความภาคภูมิใจในผลงานอันเกิดจากผลสำเร็จในการเรียนรู้ของตน และผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ แนวทางในการจัดการเรียนการสอน คือ บทเรียนมีความหมายและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน กิจกรรมเรียนรู้หลากหลาย ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มีสื่อการเรียนรู้เหมาะสมกับความสามารถและน่าสนใจ การประเมินผลมุ่งเน้นศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มผู้สอนกับผู้เรียน และผู้สอนกับผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

2. การเรียนรู้แบบองค์รวม เป็นการเรียนรู้จากการบูรณาการสาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้เข้าด้วยกัน สาระการเรียนรู้จากเรื่องใกล้ตัว ที่อยู่อาศัย ท้องถิ่นของตน สังคม ประเทศชาติ สิ่งแวดล้อม เรื่องของสังคมโลก การเรียนรู้แบบองค์รวมเป็นการบูรณาการความรู้ ความเข้าใจเรื่องที่เรียนให้ลึกซึ้งครอบคลุมปัญหา และมีความหมายต่อการนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและการแก้ปัญหาของสังคม

3. การเรียนรู้จะต้องปรับวัฒนธรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนต้องมีลีลาการเรียนรู้ (Learning styles) ของตน มีอิสระในการเรียนรู้อย่างมีความสุข มีวินัยในตนเอง หากการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญผู้เรียนขาดระเบียบวินัยขาดความเข้มแข็งด้านจริยธรรม ขาดความรับผิดชอบ ขาดความอดทน และความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ และขาดวินัยในการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนย่อมล้มเหลว ดังนั้นครูจำเป็นต้องปลูกฝังและสร้างวินัยในตนเองควบคู่ไปกับวิธีการเรียนรู้

4. การเรียนรู้จากการคิดและการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้โดยการประมวลข้อมูล ความรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ มาวิเคราะห์ให้เป็นความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ เพื่อนำความรู้และวิธีการไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมสอดคล้องกัน ผู้เรียนจะแสวงหาข้อมูลจากการอ่าน การสัมภาษณ์ การดูสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ การฟัง แล้วจดบันทึกข้อมูลนำมาวิเคราะห์ คิดอย่างรอบคอบและนำความรู้ไปปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ สื่อเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว นำมาสรุปผลสร้างความรู้ด้วยตนเอง

5. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เป็นการเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นด้วยการ แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิดประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ด้วยการนำข้อมูลมาศึกษาทำความเข้าใจร่วมกัน คิดวิเคราะห์ ตีความ แปลความ สังเคราะห์ข้อมูลและประสบการณ์ สรุปเป็น ข้อความรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการปลูกฝังคุณธรรม การอยู่ร่วมกันและการทำงานร่วมกันทำให้พัฒนา ทั้งทักษะทางสังคม และทักษะการทำงานที่ดี

6. การเรียนรู้โดยมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนและมีส่วนร่วมในผลงาน เป็นการให้ ผู้เรียนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ และปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การจัดนิทรรศการ การเขียนความรู้เป็นบทความ หรือจัดทำสมุดวิเคราะห์ความรู้ จัดทำแผนภูมิ การรายงานหน้าชั้น การจัดอภิปรายความรู้ การแสดงบทบาทสมมติ และการแสดงละคร ฯลฯ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ ทักษะกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีความเป็นประชาธิปไตย รู้จักบทบาท หน้าที่ แบ่ง ความรับผิดชอบ ปรึกษาหารือ ติดตามผล ประเมินผลงาน และบูรณาการความรู้จากหลายวิชา

7. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้สู่การการเรียนรู้และความถนัดในการ เรียนของตนเอง ผู้เรียนจะรู้กระบวนการเรียนรู้จากการที่ผู้สอนเปิดโอกาสและจัดสถานการณ์ให้ ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เกิดการศึกษาวิเคราะห์และสรุปผลการเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ต่อไป

8. การเรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพเป็น การนำความรู้ที่ได้จากการเรียน เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการ ปฏิบัติงาน ทักษะการวิเคราะห์ ทักษะสังเคราะห์ ทักษะการจัดการ ทักษะการดำเนินชีวิตและการ มีมนุษยสัมพันธ์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ

1.2.2 คุณลักษณะและบทบาทของผู้สอนต่อการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย

คุณลักษณะของผู้สอนที่ดีตามคู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 51) ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของครูภาษาไทยที่ดี โดยสุจริต เพียรชอบ (2539 : 4 - 5) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูภาษาไทยที่ดี ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ทางภาษาไทยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความรู้เป็นอย่างดีในเรื่องที่จะสอนนักเรียนจะได้รับความรู้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เด็กนักเรียนในปัจจุบันเป็นผู้ที่มีความอยากรู้อยากเห็นใคร่รู้ใคร่เรียน เมื่อได้เรียนกับครูที่มีความรู้ดีจะได้รับความกว้างขวางลึกซึ้ง ทำให้เกิดศรัทธาในตัวครู ทำให้มีความกระตือรือร้นในการเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย

2. มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการในสาขาอื่น ๆ ตลอดจนความรู้รอบตัวอย่างกว้างขวาง การสอนภาษาไทยให้สนุกนั้น มิใช่จะจำกัดตัวเองอยู่ในแวดวงภาษาไทยเท่านั้น การนำเนื้อหาวิชาในวิชาอื่น ๆ มาสัมพันธ์หรือกล่าวถึง จะทำให้การสอนวิชาภาษาไทยมีชีวิตชีวาขึ้น เช่น การนำการร้องรำทำเพลง หรือนาฏศิลป์ มาใช้ประกอบการสอนภาษาไทย ก็จะทำให้เกิดความสุข สนุกสนานการให้นักเรียนวาดภาพประกอบบทเรียนวรรณคดีก็เป็นการสอนแบบสัมพันธ์วิชาที่จะช่วยทำให้นักเรียนได้แสดงความสามารถทางศิลปะควบคู่ไปกับภาษาไทยอีกด้วย

3. มีความสามารถพิเศษ เช่น การแต่งคำประพันธ์ ร้องเพลง เล่นดนตรี ฟ้อนรำ ขับเสภา เหน่เรือ พากย์โขน เซ็ดหุ่นได้ หรือสามารถนำเกมต่าง ๆ มาใช้ประกอบการสอนได้ ความสามารถพิเศษนี้จะช่วยให้บรรยากาศในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยมีชีวิตชีวาขึ้น

4. หมั่นปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ เป็นผู้ที่ไม่รู้ใคร่เรียน ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ อาจวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการสอน ทดลองการสอนด้วยตนเอง แล้วนำผลการวิจัยไปปรับปรุงการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น

5. มีความสามารถในการใช้ภาษาได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ คือใช้ภาษาได้ถูกต้อง ตามกาลเทศะ สังคม และบุคคล เป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียนในด้านการใช้ภาษา

6. มีความรักความพอใจและศรัทธาในวิชาชีพครู รักนักเรียน รักการสอน รู้สึก สนุกสนาน และมีความสุขในการสอน ความศรัทธาจะช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้ครูเตรียมการสอนที่ดี ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างแจ่มแจ้ง และปฏิบัติงานได้เต็มสติปัญญาความสามารถ ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพนักเรียนรับความรู้อย่างเต็มที่

7. มีวิธีการสอนดี ใช้กลวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ทั้งการบรรยาย อภิปราย การสาธิต การแบ่งกลุ่มย่อย การแก้ปัญหา การใช้เกม เพลง สถานการณ์จำลองการใช้ปฏิกิริยาตอบสนอง ทำให้บรรยากาศในการเรียนคล่องแคล่วตลอดเวลา ไม่ซ้ำซากจำเจ สิ่งสำคัญก็คือพยายามส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมได้ร่วมกิจกรรมมาก ๆ เพื่อจะได้มีความรู้และทักษะในการใช้ภาษาสูง

8. มีความรู้ความเข้าใจทางจิตวิทยาดี เข้าใจลักษณะธรรมชาติ และความต้องการของนักเรียนเป็นอย่างดี ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล วิธีการที่จะกระตุ้นหรือจูงใจให้นักเรียนสนใจในการเรียนภาษาไทย การเสริมกำลังใจ การให้รางวัลและการลงโทษ ฯลฯ

9. รู้แหล่งวิทยากรที่ดี ทั้งที่เป็นบุคคล สถาบัน เอกสาร และที่เป็นธรรมชาติ และนำเอาแหล่งวิทยากรเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสอน

10. มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี โอบอ้อมอารี และเป็นกันเองกับนักเรียน เพราะจะช่วยทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนดีขึ้น นักเรียนก็กล้าคิด กล้าถาม กล้าแสดงความคิดเห็น วิชาที่เรียนต่าง ๆ

11. ขยันขันแข็ง เสียสละ อดทนต่อการทำงานหนัก ทั้งในด้านการเตรียมการสอน การผลิตสื่อการสอน และการสอนเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้เป็นที่พึงปรารถนา นักเรียนจะได้เรียนภาษาไทยอย่างมีความสุข เห็นตัวอย่างที่ดีในความพยายาม และการทำงานหนักของครู

12. มีจิตใจกว้างขวางเป็นนักประชาธิปไตย มีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน เป็นอย่างดี สิ่งสำคัญก็คือ ครูควรพยายามเปิดโอกาส และจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นเหล่านั้นด้วยใจเป็นธรรม

13. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชอบคิด ชอบจัดกิจกรรมใหม่ๆ เพื่อช่วยให้นักเรียนการสอนภาษาไทยมีประสิทธิภาพดีขึ้น

14. มีบุคลิกลักษณะดีการแต่งกายสะอาดเรียบร้อยตามสมัยนิยม มีท่วงท่าทางดี มีความสามารถในการพูดและวางตนดี

15. มีความสามารถในการแสดงออกซึ่งความคิดและอารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสอนวรรณคดี เพื่อจะได้ช่วยให้นักเรียนเกิดอารมณ์ร่วมกับกวี และเข้าใจบทเรียนได้ลึกซึ้ง

16. มีความเป็นตัวของตัวเอง เคารพในหลักการ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีอคติปราศจากความเอนเอียงใด ๆ หรือฟุ้งซ่านไปตามสมัยนิยม

17. มีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้ากับครู นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนประชาชนในชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดี

18. มีจิตใจเข้มแข็ง กล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ไม่ย่อท้อต่องานหนัก และการดูหมิ่นจากบุคคลอื่นในขณะเดียวกันก็มีความสามารถในการเสนอความคิดที่มีค่าแก่บุคคลอื่น ทั้งในวงการครูและวงการอื่น เช่น สื่อมวลชน และการประชาสัมพันธ์ เพื่อจะช่วยให้กันทำนุบำรุงและสืบสานวัฒนธรรมทางด้านภาษาของเราให้ยืนยงคงอยู่สืบไป

1.2.3 บทบาทหน้าที่ของผู้สอน

บทบาทหน้าที่ของผู้สอนตามคู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยกระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 51 - 52) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนไว้ดังนี้ คือ

1. ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ร่วมกับคณะครูในหมวดวิชาโดยทำหน้าที่ 4 ประการคือ พัฒนาหลักสูตร ใช้หลักสูตร วิจัยและประเมินหลักสูตรและการปรับหลักสูตร

2. จัดบรรยากาศและกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข ได้แก่

2.1 ยอมรับในศักยภาพของผู้เรียนว่าสามารถเรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน

2.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนยอมรับนับถือ ภาควุฒิภาวะในความสามารถของตนและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้

2.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเลือกเรียนรายวิชาต่างๆ ตามความถนัด ความสามารถ ความต้องการ และความสนใจของตนเอง

2.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถของตนเองและมีโอกาสได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ ตลอดจนรู้จักวางแผนการเรียนรู้ได้เอง

2.5 จัดบทเรียนที่มีความหมายมีประโยชน์ เหมาะสมกับวุฒิภาวะ และความสามารถที่จะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จได้

2.6 จัดกิจกรรมเรียนรู้ที่หลากหลาย จูงใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพตามศักยภาพและมีความสุข

2.7 ใช้ภาษาที่ถูกต้องตามวัฒนธรรมการใช้ภาษาในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนทุกโอกาส

2.8 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองเพื่อปรับปรุงและพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง

3. การจัดสภาพห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้

ห้องเรียนควรเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ทั้งความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม เกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดการปฏิบัติ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและหมู่คณะ เป็นการฝึกการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดี เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ทุกด้าน

การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ควรฝึกให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด และความสามารถเฉพาะตน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันสรรค์สร้างงานให้เกิดประโยชน์เป็นการฝึกให้มีมนุษยสัมพันธ์ ฝึกภาวะผู้นำ ฝึกความรับผิดชอบ การแก้ปัญหา ร่วมกัน การยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การให้เกียรติผู้อื่น ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ความมีมารยาทในสังคม ฯลฯ

การจัดสภาพห้องเรียน ควรให้มีความสะดวก สะอาด สวยงาม และเอื้อต่อการปฏิบัติงาน ฝึกทักษะของผู้เรียน มีสื่อและอุปกรณ์พร้อมที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ และมีแหล่งค้นคว้า เช่น มุมหนังสือในห้องเรียน ฯลฯ

4. จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้ส่งเสริมการเรียนรู้

โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญ ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อม เช่น สวนพฤกษศาสตร์ สามารถที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนแบบบูรณาการได้หลายสาระการเรียนรู้ เช่น ให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษาชื่อและชนิดของพันธุ์ไม้ ให้ความรู้ทางการงานอาชีพในการศึกษาวิธีการปลูก การขยายพันธุ์ คุณค่าทางอาหาร และประโยชน์อื่น ๆ ให้ความรู้ทางศิลปะในการตกแต่ง ออกแบบการจัดสวน ให้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ในการคิดคำนวณพื้นที่และระยะการปลูก ให้ความรู้ทางภาษาไทยในการบรรยาย พรรณนา หรือนำชมสวน ให้ความรู้ทางสุขศึกษาในการศึกษาคุณประโยชน์ของสมุนไพร ซึ่งอาจจะเรียนรู้ควบคู่กับวิชาวิทยาศาสตร์หรือความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญในโรงเรียน และเป็นหัวใจสำคัญที่ผู้เรียนจะใช้ในการศึกษาค้นคว้า เพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โรงเรียนแต่ละแห่งอาจจะมีห้องสมุดกลาง ห้องสมุดหมวดวิชา มุมหนังสือในห้องเรียน ตะกร้าหนังสือเคลื่อนที่ไปตามระเบียง หรือต้นไม้หรือศาลาในบริเวณโรงเรียนหรือห้องสมุดประชาชนล้วนแต่เป็นแหล่งเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดการปลูกฝังนิสัยที่ดีในการศึกษาค้นคว้าและรักการอ่าน

1.2.4 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

การจัดการเรียนรู้ให้บรรลุมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้สอนจะต้องศึกษาวิเคราะห์สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น จัดทำสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค และจัดทำคำอธิบายรายวิชา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจก่อนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ผู้สอนจะต้องดำเนินการดังนี้

1. เลือกรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้สอนต้องเลือกรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น การปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนทำโครงการ

2. คิดค้นเทคนิคกลวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้สอนสามารถคิดค้นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบอื่น ๆ และนำมาใช้ให้เหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ความสามารถด้านเนื้อหาวิชา ความสนใจ และวัยของผู้เรียน

ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น เวลา สถานที่

3. จัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้มีหลายรูปแบบ ผู้สอนสามารถเลือกนำมาใช้หรือปรับใช้โดยคำนึงถึงสภาพและลักษณะของผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความสุข

1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายและแนวการสอนภาษาไทยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้คุณภาพของผู้เรียน และสาระการเรียนรู้อันเป็นองค์ความรู้ที่เป็นเนื้อหาครอบคลุมทั้ง 12 ปี ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาขึ้น โดยเฉพาะผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยต้องมีการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการและเทคนิคหลายรูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และต้องทราบความมุ่งหมายตลอดจนแนวการสอนภาษาไทยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งระบุปะนีย นาคทรพรพ (2545 : 3 - 6 ; 67 - 77) ได้ประมวลแนวคิดและการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยไว้ดังนี้

1.3.1 ความมุ่งหมายของการสอนภาษาไทย

ความมุ่งหมายของการสอนภาษาไทย มีรายละเอียดดังนี้

1. ให้สามารถใช้ภาษาได้ดีทั้งในการฟัง พูด อ่านและเขียน

ความมุ่งหมายข้อนี้ มุ่งประโยชน์ในการใช้ภาษาโดยตรง กล่าวคือ

1.1 ในการฟัง ให้รู้จักฟังอย่างสงบ ฟังเข้าใจความหมาย ได้เนื้อถ้อยกระทงความ รู้จักเก็บสาระสำคัญที่ได้จากการฟังไปใช้เป็นประโยชน์ได้ นอกจากนั้น จะต้องฝึกให้เด็กรู้จักฟังอย่างมีวิจารณญาณ ใช้เหตุผลไตร่ตรอง ไม่เชื่อเร็วเกินไป ฟังแล้วให้รู้ว่าผู้พูดมีความประสงค์อย่างไร ทั้งให้รู้จักการฟังเป็นเครื่องส่งเสริมสติปัญญาหรือความเป็นพหุศูดด้วย

1.2 ในการพูด ให้รู้จักพูดอย่างสุภาพ ให้กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวที่จะต้องพูด พูดให้ถูกต้องชัดเจน สามารถแสดงความรู้สึกรักออกมามีผู้อื่นเข้าใจแจ่มแจ้ง รู้จักเลือกใช้คำพูดให้เหมาะแก่กาลเทศะ และบุคคล

1.3 ในการอ่าน ให้สามารถอ่านได้ดี ทั้งอ่านออกเสียงและอ่านในใจ สำหรับการอ่านออกเสียงนั้น พ่งเล็งถึงการอ่านให้ถูกต้องตามหลักอักษรวิธี ถูกจังหวะวรรคตอน อ่านเสียงร ล และตัวควบกล้ำชัดเจน ไม่อ่านตะกุกตะกัก อ่านเป็นสำเนียงพูด ส่วนการอ่านในใจนั้นจะต้องฝึกให้อ่านได้รวดเร็ว สามารถเก็บใจความของสิ่งที่อ่านได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ให้ มีวิจารณญาณใน

การอ่าน ทั้งให้รู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วยการอ่านค้นคว้าด้วยตนเอง และรู้จักหาความเพลิดเพลินจากการอ่านหนังสือทั้งประเภทสารคดีและบันเทิงคดีที่เหมาะสม

1.4 ในการเขียน ให้สามารถเขียนสะกดตัวได้ถูกต้องตามหลักอักษรวิธี เขียนให้อ่านง่าย ชัดเจน เรียบร้อย และรวดเร็ว ให้รู้จักเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนให้เหมาะกับเนื้อเรื่อง รู้จักลำดับความคิดและแสดงความคิดออกเป็นตัวหนังสือให้ผู้อื่นเข้าใจได้แจ่มแจ้ง ให้รู้จักย่อความ แต่งความ เขียนจดหมาย เขียนบันทึก รายงานและการเขียนประเภทต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

2. ให้สามารถใช้ภาษาไทยเพื่อเป็นสื่อในการติดต่อและแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

ความมุ่งหมายข้อนี้เน้นในเรื่องการใช้ภาษาเป็นสื่อในการติดต่อประการหนึ่ง และในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอีกประการหนึ่ง

ความสามารถที่จะใช้ภาษาเป็นสื่อในการติดต่อนี้เรื่องสำคัญมาก แม้นักเรียนจะฟัง พูด อ่าน เขียนได้ แต่ถ้ายังบกพร่องในการที่จะติดต่อทำความเข้าใจกับผู้อื่นให้ได้ประโยชน์ตามที่ประสงค์แล้ว ก็ยังไม่นับว่าบรรลุความมุ่งหมายข้อนี้ ฉะนั้นครูผู้สอนพึงส่งเสริมในเรื่องนี้ โดยจัดสภาพการเรียนการสอนที่จะทำให้ให้นักเรียนต้องใช้ภาษาเป็นสื่อในการติดต่ออยู่เสมอ เช่น ฝึกให้ติดต่อกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพื่อนนักเรียน ครู พ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือบุคคลอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน ในการติดต่อเช่นนี้ การฟังและการพูดมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนการอ่านและการเขียนมีความสำคัญเป็นอันดับรองลงไป นอกจากนี้จะพึงเล็งในด้านประโยชน์แล้วจะต้องคำนึงถึงศิลปะในการใช้ภาษาด้วย กล่าวคือจะต้องฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้ภาษาที่สละสลวย สุภาพ เหมาะแก่กาลเทศะและบุคคล

ส่วนการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมนั้น เน้นในเรื่องวิธีการแสวงหาความรู้ การฟังสิ่งที่จะเป็นเครื่องประดับสติปัญญา ทั้งในและนอกโรงเรียน การพูดซักถาม สนทนา อภิปรายที่จะทำให้ได้ความรู้เพิ่มเติมขึ้นในเรื่องต่าง ๆ ไม่จำกัดอยู่แต่วิชาภาษาไทย แต่หมายรวมถึงความรู้ในวิชาอื่น ๆ และความรู้รอบตัวด้วย การอ่านหนังสือ ทั้งประเภทแบบเรียน หนังสืออุเทศ เช่น พจนานุกรม สารานุกรม หนังสือประกอบการค้นคว้าต่าง ๆ และหนังสือประเภทบันเทิงคดีที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีความรอบรู้อย่างขึ้น และการเขียนบันทึกหัวข้อความรู้ไว้เป็นเครื่องช่วยความจำ หรือเขียนขยายหัวข้อความรู้ออกไปให้กว้างขวาง ฯลฯ สรุปแล้วก็มุ่งให้นักเรียนถึงความ เป็นพหูสูตโดยอาศัยหลัก สุ.จิ.ป.ล. อันเป็นหลักในการแสวงหาความรู้ของไทยแต่เดิมมานั่นเอง

3. ให้ได้ความเพลิดเพลินจากการอ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ และรู้รสไพเราะของบทประพันธ์ ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง

ความมุ่งหมายข้อนี้ เฟ่งเล็งในเรื่องการอ่านหนังสือประเภทวรรณคดีหรือกวีนิพนธ์ของไทย การสอนวรรณคดีนั้นมิใช่มุ่งเพียงให้รู้เนื้อเรื่อง รู้ศัพท์ หรือรู้เพียงเพื่อให้ตอบคำถามในข้อสอบได้เท่านั้น แต่เรามุ่งที่จะให้มีทางจิตใจของเด็กด้วย กล่าวคือ ทำให้เด็กมีจิตใจแจ่มใส เบิกบาน และเพลิดเพลินในการอ่านหนังสือประเภทนี้ นอกจากนั้นก็ควรปลูกฝังให้เด็กรู้คุณค่าของบทประพันธ์ที่ไพเราะ จนเกิดความรู้สึกนิยมชมชื่นวรรณคดีไทย วิธีการปลูกฝังในด้านจิตใจนี้จะหวังผลเร็วนักไม่ได้ ต้องค่อยเป็นค่อยไปที่ละน้อย จนกระทั่งเด็กรู้จักหาความสนุกเพลิดเพลินจากหนังสือด้วยตนเองนั่นแหละจึงจะเรียกว่าได้ผล เมื่อเรียนสำเร็จออกไปจากโรงเรียนแล้ว เด็กก็จะได้นิสัยรักการอ่านหนังสือติดตัวไปด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของเด็กเป็นอันมาก

4. ให้รู้จักใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสำหรับคิดค้นหาเหตุผลและใช้ดุลยพินิจของตน

ความมุ่งหมายข้อนี้เน้นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความคิด เมื่อเด็กเติบโตขึ้น ความคิดอ่านก็เจริญขึ้นเป็นเงาตามตัว พัฒนาการในด้านภาษาของเด็กก็เพิ่มขึ้น เด็กก็จะใช้ภาษาได้ดีเมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ ฉะนั้นครูควรพยายามสร้างบรรยากาศในห้องเรียน หรือส่งเสริมการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนที่จะทำให้เด็กได้แสดงออกทางภาษาอย่างเต็มที่ ทั้งนี้จะเป็นการส่งเสริมให้ความรู้สึกนึกคิดของเด็กเจริญขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสอน ฟัง พูด อ่าน หรือเขียน ครู จะต้องพยายามแทรกความคิดลงไปด้วย กล่าวคือ ฝึกให้เด็กคิด ถ้อยคำ สำนวน ที่ตรงตามความประสงค์ เช่น คิดชื่อเรื่องให้ตรงกับความหมายของเรื่อง คิดหาคำมาเติมข้อความให้ถูกต้องชัดเจน คิดสรุปข้อความยาว ๆ ให้เหลือเพียงสาระสำคัญ ฯลฯ นอกจากนั้นจะต้องฝึกให้รู้จักเลือกและตัดสินใจว่าจะใช้ภาษาอย่างไร จึงจะถูกต้องเหมาะสมกับโอกาสและบุคคล ความมุ่งหมายข้อนี้ก็ตรงกับหลัก สุ.จิ.ป.ล. เข้าอีก คือ ตรงกับคำว่า จิ.-จินตะ ให้รู้จักใช้ความคิดไตร่ตรองหาเหตุผลโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ

5. ให้เห็นความสำคัญของภาษาไทยว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย

ความมุ่งหมายข้อนี้ เฟ่งเล็งในเรื่องทัศนคติของเด็กที่มีต่อภาษาไทย เด็กไทยควรจะได้รับ การอบรมปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในภาษากำเนิดของตน ซึ่งเป็นภาษาที่ไพเราะ มีความหมายเด่น เด็กควรจะได้รับ การอบรมให้ทราบ ว่า ชาติไทยเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ มาแต่ครั้งโบราณและมีภาษาไทยเป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นเอกราชของชาติ ภาษาไทยเป็นมรดกอันล้ำค่าตกทอดจากบรรพบุรุษมาจนถึงเราปัจจุบันนี้ ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคนไทยปัจจุบันนี้ที่จะต้องรักภาษาไทยไว้ให้เป็นมรดกตกทอดไปถึงลูกหลานไทยต่อไปในอนาคต วัฒนธรรม หมายถึงหลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญออกงามของประเทศชาติ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา ศิลปะ ดนตรี ฯลฯ และภาษาไทยก็เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย การที่จะรักภาษาไทยไว้ให้ยั่งยืนตลอดไปนั้น เราจะต้องศึกษาหลักภาษาอันเป็น

ระเบียบแบบแผนของภาษาไทยและใช้ภาษาให้ถูกต้อง ทั้งจะต้องศึกษาวรรณคดีไทยซึ่งเป็นภาษาที่ ร้อยกรองไว้อย่างไพเราะงดงามอีกด้วย

การที่จะอบรมสั่งสอนให้เด็กเกิดทัศนคติที่ดีต่อภาษาไทยนั้นจะต้องอาศัยทำไปโดยใช้ วิธีการจูงใจและปลูกฝังทีละน้อย ถ้าเด็กสนใจและเห็นความสำคัญของภาษาไทยแล้ว การเรียน ภาษาไทยของเด็กก็จะเป็นไปด้วยความสนุกเพลิดเพลินและบรรลุผลตามความมุ่งหมาย

1.3.2 การสอนหลักภาษาไทย

ฐาปะนีย์ นาครทรรพ (2545 : 66-69) ได้กล่าวถึง การสอนหลักภาษาไทย ตาม หลักสูตรการสอนภาษาไทยขั้นพื้นฐาน ระดับประถมศึกษา ไว้ดังนี้

หลักภาษา หมายถึง ระเบียบแบบแผนของภาษา ซึ่งกำหนดไว้ให้บุคคลในชาติเดียวกัน ใช้ภาษาให้ตรงกัน ฉะนั้นหลักภาษาไทยก็คือระเบียบแบบแผนของภาษาไทย ที่คนไทยควรจะต้อง เรียนรู้เพื่อจะได้ใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องตามระเบียบที่ได้วางไว้ และจะต้องช่วยกันรักษาไว้ให้ดำรง คงอยู่เป็นมรดกตกทอดถึงคนรุ่นหลังต่อไป

ความมุ่งหมายของการสอนหลักภาษาไทย

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับระเบียบของการใช้ภาษาไทยตามระดับชั้น
2. เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง
3. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของภาษาไทย และช่วยกันรักษาวัฒนธรรมในด้าน ภาษาของการสอนหลักภาษาไทย มีรายละเอียดดังนี้ไป

3.1 ทัศนคติที่เด็กมีต่อภาษาไทยเป็นสิ่งสำคัญมาก ฉะนั้นก่อนลงมือสอน ครูควรพุด จูงใจให้นักเรียนสนใจในการเรียนวิชานี้ โดยแนะให้นักเรียนสังเกตว่าภาษาไทยมีถ้อยคำสำนวน มากมายที่อาจเลือกมาใช้ในการพูดหรือเขียนได้ตามปรารถนา ถ้าเพียงแต่เราจะศึกษาให้ทราบ หลักเกณฑ์บางประการ เราก็จะเป็นผู้มีความสามารถในการใช้ภาษาไทย อนึ่งควรชี้ให้นักเรียนเห็น ว่า เป็นสิ่งที่ควรภาคภูมิใจที่ไทยเรามีภาษา มีตัวหนังสือของเราเองมานานนับเป็นเวลากว่า 700 ปี คนรุ่นโบราณสามารถจารึกข้อความต่าง ๆ ไว้ให้คนรุ่นหลังอ่านเรื่องราวต่าง ๆ ได้ เช่น ศิลาจารึก ของพ่อขุนรามคำแหง

3.2 ครูควรสำรวจดูว่า นักเรียนมีพื้นฐานความรู้เดิมอยู่แล้วในเรื่องใดบ้าง และควร ทบทวนความรู้เดิมของนักเรียนไปทีละอย่าง เพื่อให้นักเรียนเกิดความมั่นใจว่าตนมีความรู้เกี่ยวกับ หลักภาษาไทยอยู่บ้างแล้ว พอจะเป็นพื้นฐานทำให้สามารถเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นอีกได้เรื่อย ๆ ควร พยายามทำให้นักเรียนเห็นว่าเรื่องที่เรียนใหม่เป็นเรื่องง่าย ๆ โดยหลีกเลี่ยงการที่จะสอนเนื้อหาวิชา คราวละมาก ๆ ควรสอนให้สังเกตหลักไปคราวละ 1 หรือ 2 หลัก แต่ให้แม่นยำจริง ๆ

3.3 หาวิธีทำให้นักเรียนเห็นว่าภาษาไทยมีสิ่งที่น่าสนใจ น่าเรียนอยู่มาก เช่น เล่นทายปัญหาที่เกี่ยวกับคำ ความหมายของคำ ทายตัวพยัญชนะและสระต่าง ๆ แนะนำให้นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติม ถ้าทำให้นักเรียนสนใจได้แล้ว นักเรียนก็จะค้นคว้าด้วยตนเองต่อไป

3.4 ถ้าไม่จำเป็น ไม่ควรใช้วิธีให้นักเรียนจดและท่องจำกฎเกณฑ์ แต่ควรให้นักเรียนหาตัวอย่างคำที่ใช้เรียกสิ่งต่าง ๆ มาให้มากพอ แล้วจึงสรุปหลักให้นักเรียนรับทราบไว้ว่า คำประเภทนี้มีชื่อเรียกว่า นาม

3.5 ฝึกให้นักเรียนมีนิสัยชอบรวบรวมความรู้เกี่ยวกับภาษาไทยไว้อย่างมีระเบียบ แนะนำให้มีสมุดบัญชีคำ สำหรับจดคำชนิดต่าง ๆ แยกประเภทไว้เป็นหมวดหมู่ ถ้าเรียงลำดับได้ตามตัวอักษรก็ยิ่งดี

3.6 เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับหลักภาษาไทยที่ระบุไว้ในหลักสูตรอย่างกว้าง ๆ นั้น มิได้บังคับว่าให้สอนละเอียดทุกอย่างในชั้นนั้น ๆ

3.7 ในเวลาที่นักเรียนอ่านหนังสือ หรือพูด หรือเขียนข้อความใด ๆ หากมีสิ่งใดบกพร่องหรือมีช่องทางที่ครูจะโยงเข้าหาหลักเกณฑ์ในเรื่องหลักภาษาได้ ครูก็ควรถือโอกาสนั้น แนะนำให้นักเรียนสังเกต และให้แก้ไขข้อบกพร่องนั้น ๆ เสีย

3.8 ฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้พจนานุกรม สามารถหาความหมายของคำได้ในเวลารวดเร็ว เพื่อนักเรียนจะได้เขียนหนังสือได้ถูกต้อง

3.9 ใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ช่วยในการสอน เช่น บัตรคำ แผนภูมิ ตารางเปรียบเทียบ ป้ายประกาศกระเปาะผนัง แผ่นป้ายคำลี สมุดภาพแสดงความหมายของคำ ฯลฯ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียน

3.10 ใช้กิจกรรมต่าง ๆ ช่วยในการสอน เช่น การแบ่งหมูนักเรียนให้ทำงาน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา การทายปัญหา การแข่งขัน การหาตัวอย่างทำ การทำหนังสือข่าวสำหรับชั้น การผูกถ้อยคำเป็นร้อยกรองง่าย ๆ เพื่อช่วยให้จำตัวสะกดได้แม่นยำ

3.11 ถ้ามีข้อบกพร่องในการใช้ภาษาของนักเรียน ควรชี้แจงเหตุผลให้นักเรียนทราบว่าที่ถูกต้องนั้นเป็นอย่างไร ควรพูดให้นักเรียนเกิดความเต็มใจที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง โดยครูไม่ต้องเกี่ยวข้อง

3.12 หมั่นทดสอบความรู้ของนักเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อทำให้นักเรียนสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนอยู่เสมอ เช่น ใช้ข้อทดสอบแบบปรนัย หรือทายปัญหา หรือแข่งขันสะกดคำถูก แข่งขันหาคำชนิดต่าง ๆ (เป็นการทบทวน) ถ้าครูใช้บัตรคำเขียนคำยากไว้ให้นักเรียนดู ก็ควรมีการทดสอบให้เขียนคำยากเหล่านั้นเป็นระยะ ๆ

3.13 ส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสนำความรู้ที่เรียนแล้วไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น ในการอ่านหนังสือ การเขียนเรียงความ เขียนจดหมาย หรือการพูดในโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเห็นประโยชน์ในการเรียนหลักภาษาไทย

1.3.3 การใช้ภาษา

ระเบียบนี้ นาคทรรพ (2545 : 73 - 77) ได้กล่าวถึง การใช้หลักภาษาไทย ตามหลักสูตรการสอนภาษาไทยขั้นพื้นฐาน ระดับประถมศึกษา ไว้ดังนี้

ความหมาย

คำว่า “วัฒนธรรม” นี้ นักสังคมศาสตร์ ใช้ในความหมายว่า “แบบแผนชีวิต” หรือ “ระบบการดำเนินชีวิต” ส่วนพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ให้ความหมายคำนี้ว่า “คือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน”

ภาษาเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่ง และภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อความหมายระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ฉะนั้น วัฒนธรรมทางภาษาของไทย จึงหมายถึง ระบบการดำเนินชีวิตที่ใช้ภาษาเป็นเครื่องแสดงออกถึงลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น

ขอบข่ายของวัฒนธรรมทางภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสมไว้ และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงคนไทยรุ่นปัจจุบัน เป็นที่น่าภาคภูมิใจยิ่งนักที่เรามีภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ ใช้สื่อความหมายกันได้ทั่วประเทศ ภาษาไทยของเรามีความเจริญงอกงาม ด้วยเหตุที่เราสามารถดำรงรักษาส่วนที่เป็นของเดิมไว้ได้ และยังสามารถสร้างส่วนหนึ่งที่เป็นของใหม่ให้ผสมผสานกลมกลืนกับของเดิมได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ไทยเรามีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาเป็นแบบแผนอันดีงาม แสดงถึงอดีตอันรุ่งเรืองมานานหลายร้อยปี เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมทางภาษาก็อาจตีความได้เป็น 2 นัย กล่าวคือ

นัยที่ 1 การใช้ภาษาให้ถูกวัฒนธรรม

นัยที่ 2 วัฒนธรรมในการใช้ภาษา

ในการใช้ภาษาให้ถูกวัฒนธรรมนั้น พระยาอนุমানราชชนได้ให้ข้อคิดไว้ว่า “การใช้ภาษาไม่ถูกตามแบบแผนของภาษาไทย หรือพูดจากักขพะ สามหาว เป็นการผิดวัฒนธรรมภาษา”

ในที่นี้จะขอให้ข้อสังเกตเป็นการขยายความเพิ่มเติมว่า ลักษณะของภาษาที่ถูกวัฒนธรรมนั้นน่าจะเป็นดังนี้ คือ

1. ใช้ถูกต้องตามแบบแผนของภาษาไทย
2. ใช้คำสุภาพ หลีกเลี่ยงการพูดหยาบคาย หรือหยาบโลน

3. ใช้คำพูดที่สื่อความหมายแจ่มแจ้ง ไม่กำกวม
4. ใช้ภาษาที่เป็นสิริมงคล เช่น ในพิธีการต่าง ๆ
5. ใช้ภาษาที่ไพเราะ ชวนให้เพลิดเพลินเจริญใจ
6. ใช้ภาษาที่เป็นคติเตือนใจ
7. ใช้ภาษาให้ถูกกาลเทศะ และเหมาะสมกับฐานะบุคคล

จุดมุ่งหมายของการใช้ภาษา

สำหรับวัฒนธรรมทางภาษานั้น เราอาจวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของการใช้ภาษาได้เป็น 3 แนวคือ

1. ใช้สั่งสอน

จุดมุ่งหมายข้อนี้เห็นได้จาก การมีลายสือไทย หรืออักษรไทย เพื่อใช้สื่อความหมายระหว่างคนไทยทั้งชาติ การจัดทำแบบเรียน หรือหนังสือเรียน เพื่อให้เด็กไทยได้อ่านได้เรียนรู้การทรงจำพระพุทธรูป ภายมิต การแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาไทย การสวดแหล่งเทศน์ การแสดงพระธรรมเทศนา การเล่านิทานชาดก นับเป็นการสั่งสอนที่มีส่วนจรโรงพระพุทธรศาสนาให้ถาวร นอกจากนั้นยังมีการคิดสร้างภายมิต คำพังเพย คำผญา คำขวัญ คติพจน์ ที่มีแนวเป็นเชิงสั่งสอน และได้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

2. ใช้สื่อสาร

จุดมุ่งหมายข้อนี้เห็นได้จากการใช้ทั้งภาษาที่ใช้ถ้อยคำ (วจนภาษา) และภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ (อวจนภาษา) ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ (อวจนภาษา) ภาษาที่ใช้ถ้อยคำนั้นมีทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาถิ่น และภาษาที่ถือเป็นมาตรฐานในโรงเรียนมีการฝึกทักษะทั้ง 4 ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อให้ นักเรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างคล่องแคล่ว ในการใช้ภาษาสื่อสารเราก็ต้องให้ใช้ให้ถูกระเบียบของภาษา กล่าวคือ ใช้คำที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจตรงกัน มีการเรียงคำให้ถูกวิธีเพื่อให้ได้ข้อความที่ตรงความคิด เป็นที่เข้าใจกันได้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีการผูกประโยคเป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยคถามให้ตอบ ประโยคสั่งหรือบอกให้ทำมีประโยคสั้น ๆ ความเดียว และประโยคที่ยาวขึ้น ซับซ้อนขึ้น ตามเนื้อความที่ประสงค์ มีการคิดสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษาเพื่อสื่อสารให้ทันโลก ทันความก้าวหน้าทางวิทยาการ ดังจะเห็นได้จากการบัญญัติศัพท์ด้วยการประสมคำ เช่น ค่างทับทิม ดาวเทียม ยานอวกาศ ด้วยการสมาส เช่น ชีวิตวิทยา ภูมิศาสตร์ หรือด้วยการสมาสที่มีสระสนธิ เช่น จุลินทรีย์ ปริมาณ และถ้อยบัญญัติศัพท์ด้วยวิธีดังกล่าวไม่ทันเราก็ใช้ทับศัพท์ไปก่อน เช่น เครดิท เทคโนโลยี เทคนิค ซีเมนต์ ฯลฯ มีการใช้ถ้อยคำ จำนวนให้ฟังคล้องจอง ไพเราะ ได้ความหมาย

ดี เช่น ก่อร่างสร้างตัว ข้าวยากหมากแพง ร้องรำทำเพลง ดิดีตีเป่า ฯลฯ ถ้อยคำสำนวนเหล่านี้ มีอยู่ในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก

ส่วนภาษาไทยที่ไม่ใช้ถ้อยคำ (อวัจนภาษา) นั้น ก็มีส่วนช่วยให้การสื่อสารแจ่มแจ้ง ยิ่งขึ้น โดยแสดงออกทางมารยาทที่สุภาพ ไม่สุภาพ แสดงออกด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม หรือบึ้งตึง แสดงออกด้วยการพยักหน้า หรือยกมือประกอบคำพูดหรือแสดงท่าทางประกอบคำพูด ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นวัฒนธรรมในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารทั้งสิ้น

3. ใช้เพื่อสร้างสรรค์

จุดมุ่งหมายข้อนี้เห็นได้จากการใช้ภาษาสร้างสรรค์วรรณคดีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เป็นการสร้างสมบัติทางวัฒนธรรมให้ดำรงคงอยู่เป็นมรดกตกทอดไปถึงอนุชนรุ่นหลัง ๆ ช่วงกาลนานชาติไทยเรามีวรรณกรรมล้ำค่าอยู่เป็นจำนวนมาก วรรณกรรมเหล่านั้นรอเวลาที่จะให้ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าและนำมาเชิดชูให้เห็นคุณค่าอยู่ทุกเมื่อเชิวันแต่ก็มีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่มองข้ามวรรณกรรมล้ำค่าเหล่านั้นไปอย่างน่าเสียดาย

นอกจากวรรณคดีและวรรณกรรมล้ำค่าในอดีตแล้ว ด้วยภาษาไทยอันมีลักษณะพิเศษของไทยเรานี้ ในปัจจุบันเรายังสามารถใช้สร้างสรรค์ “สิ่งสุนทร” ขึ้นได้อีกหลายรูปแบบ ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ซึ่งจะช่วยให้สมบัติวัฒนธรรมทางภาษานี้เพิ่มพูนขึ้นได้ไม่มีที่สิ้นสุด ถ้าเพียงแต่จะมีการศึกษาและส่งเสริมในเรื่องนี้กันอย่างจริงจัง

1.3.4 ระดับของสำนวนภาษา

ในการสื่อสาร นอกจากจะต้องคำนึงถึงระดับของภาษาที่ใช้แล้ว ยังต้องคำนึงถึงสำนวนภาษาต่างชนิด ซึ่งจะต้องใช้ให้เหมาะสมแก่เนื้อหาอีกด้วย สำนวนภาษาที่ต้องใช้ให้เหมาะสมแก่เนื้อหานี้มีมากชนิด ถ้าสังเกตให้ดีเราจะพบว่า ไทยเรามีการใช้สำนวนภาษาอย่างหลากหลาย เช่น สำนวนภาษาแบบพิธีการนับตั้งแต่ระดับสูงสุดที่ใช้กับองค์พระประมุขของประเทศ จนถึงระดับธรรมดาเป็นสำนวนภาษาสามัญ สำนวนภาษาการประพันธ์ สำนวนภาษาสื่อมวลชน สำนวนภาษาโฆษณา สำนวนภาษาเชิงวิชาการ

การสังเกตสำนวนภาษาระดับต่าง ๆ ดังกล่าว และเลือกใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม จะช่วยให้เราสามารถใชภาษาในการสื่อสารได้อย่างมีผลสัมฤทธิ์ผล

1.3.5 โอกาสที่ใช้ภาษา

ไทยเรามีการใช้ภาษาด้วยถ้อยคำที่เลือกเฟ้นเป็นพิเศษให้เหมาะกับโอกาสและพิธีการต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

1. ประมุขของประเทศ กล่าวต้อนรับทูตประเทศอื่น
2. การกล่าวอวยพร ในโอกาสต่าง ๆ

3. การกล่าวทักทายปราศรัย

4. การขอโทษ การขอใบ การต้อนรับเชื้อเชิญ

1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย

การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับนักเรียน ครูผู้สอนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังความรู้ ความสามารถในการฟัง พูด อ่านและเขียนให้กับนักเรียนได้อย่างถูกต้องและช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียน และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย ดังนั้นครูผู้สอนจึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจในทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนการสอนภาษาไทย ซึ่งเรื่องนี้ วรรณิการ์ พวงเกษม (2535 : 35 - 38) ได้กล่าวถึงหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาที่ครูจะต้องคำนึงถึงไว้ ดังนี้

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual difference)

การเรียนการสอนภาษาไทยต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลมาก เพราะนอกจากการใช้ภาษาของเด็กที่แตกต่างกันแล้ว สภาพแวดล้อมของเด็กมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการเรียนภาษา เพราะเด็กบางคนเติบโตมาในกลุ่มที่มีได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการดำรงชีวิตประจำวัน หรือเด็กบางกลุ่มใช้ภาษาถิ่นเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันย่อมมีทักษะการใช้ภาษาต่างกัน และมีความสามารถในการรับรู้ที่ต่างกัน การสอนภาษาควรจะได้มีการทดสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียนก่อนสอน เพื่อวัดความสามารถในการใช้ภาษาของแต่ละคน การสอนโดยการแบ่งกลุ่มละเด็กแก่กับเด็กอ่อนไว้ด้วยกัน เพื่อให้เด็กเก่งได้ช่วยเหลือเด็กอ่อน และเด็กอ่อนได้ดูแบบอย่างจากเด็กเก่ง

2. ความพร้อม (Readiness)

ความพร้อมก็คือ สภาพความเจริญเติบโตของร่างกาย ความรู้สึกรูปร่างพื้นฐาน และความสนใจที่จะรับรู้สิ่งที่ครูสอน องค์ประกอบของความพร้อมของเด็กมีหลายประการได้แก่

2.1 วุฒิภาวะ (Maturity) คือ ความพร้อมที่จะรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ตามอายุของเขา เด็กยังมีอายุมากขึ้นความพร้อมที่จะรับรู้จะมีมากขึ้น

2.2 ประสบการณ์เดิม (Experience) หมายถึง ประสบการณ์ที่เด็กมีอยู่ก่อนที่จะรับรู้สิ่งที่ครูสอนใหม่ ถ้าประสบการณ์เดิมเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ใหม่ที่ครูสอน เด็กจะรับรู้ประสบการณ์ใหม่ได้เร็วขึ้น

2.3 ความสัมพันธ์ของบทเรียนกับตัวเด็ก หมายถึง จัดบทเรียนที่มีธรรมชาติสัมพันธ์กับความสนใจของเด็ก เด็กจะรับรู้ได้รวดเร็วกว่าขึ้น

3. กระบวนการเรียนรู้ (Learning process)

การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งมีผลมาจากที่บุคคลได้รับประสบการณ์ ที่มีผลต่อความเจริญงอกงามของบุคคล ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา บุคคลจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ลักษณะการเรียนรู้ เด็กจะเรียนรู้ได้นั้นเกิดจากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม กาย๋ ได้จำแนกชนิดของการเรียนรู้เพื่อแนะสภาวะและเงื่อนไขที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ 8 ประการ คือ (Gagne. 1965 : 138)

3.1 การเรียนรู้จากสัญญาณ (Signal learning) การให้สัญญาณในการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้โดยมีปฏิกริยาต่อสิ่งเร้าที่เป็นเงื่อนไข ผู้เรียนจะมีการตอบสนองรับสัญญาณหรือเงื่อนไขที่ให้โดยการกระทำที่ซ้ำ ๆ กัน

3.2 การเรียนรู้จากความสัมพันธ์ของสิ่งเร้าและการตอบสนอง (Stimulus response learning) การเรียนจะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อมีการตอบสนองที่เฉพาะเจาะจง

3.3 การเรียนรู้จากปฏิกริยาตอบสนองหลายช่วง (Motor chaining) การเรียนรู้จะต้องกระทำต่อเนื่องกันไปในสถานการณ์ที่จะเร่งให้ผู้เรียนตอบสนอง โดยผู้เรียนรู้จุดมุ่งหมายของการเรียน

3.4 การเรียนรู้จากความสัมพันธ์หลายช่วงภาษา (Verbal association) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ถ้าถ้อยคำที่ใช้สัมพันธ์ต่อเนื่องกับผู้เรียน

3.5 การเรียนรู้โดยสามารถแยกแยะความแตกต่างได้ (Multiple discrimination) การเรียนรู้จะต้องมีความเข้าใจอย่างกว้างขวางลึกซึ้งตามลำดับขั้นต่าง ๆ ที่จะเรียนรู้จนสามารถแยกแยะความซับซ้อนได้

3.6 ความคิดรวบยอดของการเรียนรู้ (Concept learning) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่เราจัดสภาพการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการตอบสนอง เกิดแนวคิด หลักการแตกต่างจากสิ่งที่ปรากฏอยู่อย่างธรรมดาสามัญ

3.7 การเรียนรู้กฎเกณฑ์หรือหลักการ (Principle learning) ลำดับของการเรียนรู้จะต่อเนื่องกันอย่างชัดเจน สามารถสัมพันธ์ความคิดรวบยอดหลาย ๆ ความคิดรวบยอดเข้าด้วยกัน และสามารถแยกแยะจำแนกสรุปเป็นหลักการและกฎเกณฑ์ในสิ่งที่เรียนรู้ออกมาได้

3.8 การแก้ปัญหา (Problem solving) การเรียนรู้ต้องอาศัยหลักการเบื้องต้นเป็นพื้นฐานที่เข้าใจ อันจะเป็นทางนำไปสู่กระบวนการคิดใหม่ ๆ เกิดการคิด สามารถนำกฎเกณฑ์หรือหลักการนำไปใช้คิดอย่างสร้างสรรค์และแก้ปัญหาได้

4. เป้าหมายของการเรียนรู้ (Purposeful learning)

การตั้งเป้าหมายของครูก่อนการสอนเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่ง เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้เป็นการกระตุ้นความสนใจในบทเรียนให้มากขึ้นเมื่อนักเรียนรู้ว่าจุดมุ่งหมายของการเรียนคืออะไร เรียนแล้วจะได้รับสารประโยชน์อย่างไร ดังนั้น ครูผู้สอนต้องตั้งจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมไว้ในแต่ละบทเรียน วิธีที่ดีที่สุดอีกประการหนึ่ง คือให้นักเรียนช่วยกันตั้งเป้าหมายในการเรียนแต่ละเรื่องไว้

5. การเรียนรู้โดยการฝึกฝน (Law of exercise)

การฝึกหัดบ่อย ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ผลเร็วยิ่งขึ้น ธอร์นไดค์ (Thorndike) ให้ความเห็นไว้ว่า การทำซ้ำ ๆ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น วิชาภาษาไทยเป็นวิชาทักษะ การฝึกฝนบ่อย ๆ จะทำให้เกิดความแม่นยำในเนื้อหาดีขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการใช้ภาษา การเขียน การอ่าน ถ้าทำได้บ่อย ๆ ความชำนาญจะเกิดขึ้น เขียนคำผิมน้อยลง ออกเสียงได้ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น จะเกิดการเรียนรู้เพราะมีประสบการณ์ตรง

6. การเรียนรู้โดยการลงมือกระทำด้วยตนเอง (Learning by doing)

การได้จัดกิจกรรมเองจะเกิดการเรียนรู้ เพราะมีประสบการณ์ตรง

7. กฎแห่งผล (Law of effect)

ธอร์นไดค์ (Thorndike, 1961 : 35) กล่าวว่า ผลแห่งปฏิกริยาตอบสนองใดเป็นที่พอใจ บุคคลย่อมกระทำกิจกรรมนั้นอีก แต่ผลของปฏิกริยาใดไม่เป็นที่พอใจบุคคลจะหลีกเลี่ยงไม่กระทำปฏิกริยานั้นซ้ำอีก หากเชื่อตามกฎข้อนี้ การเบี่ยงเบนวิชาภาษาไทยของนักเรียนส่วนใหญ่ย่อมเกิดจากวิธีการสอนและการจัดกิจกรรมที่ไม่สบบอารมณ์ของผู้เรียน นั่นคือ เด็กไม่พอใจที่จะเรียนวิชาภาษาไทย ทำให้เกิดการบกพร่องขึ้น ทางแก้ไขอย่างหนึ่งคือ การตรวจผลการทำงานของนักเรียน เมื่อนักเรียนเห็นว่าครูทำงานจริงจัง และได้ทราบผลการเรียนของตนออกมาสม่ำเสมอ เห็นทั้งข้อดีและข้อด้อยของตนเอง ย่อมเกิดกำลังใจที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของตน และแสวงหาวิธีทางที่ถูกต้องในทางภาษาต่อไป การเรียนการใช้ภาษาทั้งการพูดและการเขียนหากมีการวัดผลโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมด้วยจะเป็นการดี นอกจากจะทำให้ให้นักเรียนทราบผลของการฝึกหรือการเรียนของตนโดยรวดเร็วแล้ว ยังทำให้เกิดความภูมิใจว่านักเรียนมีส่วนค้นพบข้อถูกต้องและข้อคิดด้วยตนเองการสอนโดยจัดกิจกรรมเพื่อให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ควบคุมเป็นสิ่งที่พึงทำ

8. กฎแห่งการนำไปใช้ (Law of use)

การเรียนรู้จะเกิดผลดีเมื่อนำความรู้ที่นำไปใช้ วิชาภาษาไทยเป็นวิชาทักษะความแม่นยำในเนื้อหาวิชาขึ้นอยู่กับฝึกฝนและการนำไปใช้ ถ้าฝึกฝนไว้ดีแล้วแต่ไม่มีโอกาสใช้ไม่ซ้ำจะลืม

ในการจัดการเรียนการสอนควรให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนบ่อย ๆ เพราะเมื่อนักเรียนได้ฝึกฝนบ่อยจะเกิดความคล่องแคล่วหรือเกิดทักษะ เช่น ให้นักเรียนฝึกพูดข้อความสั้น ๆ บ่อย ๆ นักเรียนจะเป็นคนที่กล้าพูด และพูดให้คนฟังรู้เรื่อง

9. กฎแห่งแรงจูงใจ (Law of motivation)

ภาษาไทยเป็นวิชาที่นักเรียนมักไม่ใส่ใจหรือให้ความสนใจน้อย เพราะนักเรียนต่างคิดว่าเป็นเรื่องที่รู้อยู่แล้วและใช้อยู่เป็นประจำ ดังนั้น การสอนที่จะให้ได้ผลต้องอาศัยแรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญแรงจูงใจที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้คือ

- 9.1 บุคลิกภาพของครู
- 9.2 วิธีการสอน
- 9.3 ความสำเร็จผลในการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 9.4 การยกย่องชมเชย
- 9.5 สื่อการเรียน
- 9.6 การได้มีโอกาสร่วมกิจกรรม
- 9.7 การได้มีโอกาสเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น
- 9.8 ผลงานมีโอกาสได้รับการเผยแพร่

10. การเสริมกำลังใจ (Reinforcement)

การเสริมกำลังใจ เป็นการทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจที่ตนทำอะไรถูกต้องเหมาะสมแล้วได้รับคำชมเชย การเสริมกำลังใจทำได้โดยการพูดคุยยกย่องชมเชย การให้รางวัล การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและการสนับสนุนให้ทำ เมื่อทราบว่านักเรียนมีความสามารถ

11. แนวคิดของบลูม (Benjamin S. Bloom) ได้กล่าวถึงลำดับขั้นของพฤติกรรมการเรียนรู้จากขั้นต่ำไปสู่ขั้นสูง คือความรู้ ความเข้าใจ การนำไปประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล โดยในแต่ละระดับของพฤติกรรมเรียนรู้จะเริ่มพัฒนาจากการเรียนรู้ในระดับต่ำ

11.1 ความรู้ ความจำ เป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับความรู้ในความจริงเฉพาะต่าง ๆ การให้ความหมายจัดลำดับหมวดหมู่และกฎเกณฑ์ หลักการต่าง ๆ การจัดการความรู้ที่ได้และติดตัวผู้เรียนไปนาน

11.2 ความเข้าใจ เป็นการเรียนรู้และเข้าใจในสิ่งที่เรียนสามารถอธิบายความหมายด้วยคำพูด และแปลความหมาย หรือตีความได้

11.3 การนำความรู้ไปประยุกต์ เป็นความสามารถที่จะนำความรู้และสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ในประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

11.4 การวิเคราะห์ เป็นความสามารถที่จะนำความรู้และสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ในประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

11.5 การสังเคราะห์ เป็นความสามารถในการแยกแยะเนื้อหาความรู้ออกเป็นส่วนย่อยและมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนย่อยเหล่านั้น

11.6 การประเมินผล ความสามารถในการใช้ความรู้ที่เรียนมาตัดสินใจและประเมินค่าของสิ่งที่เรียนว่ามีจริงหรือไม่ ถูกหรือผิด จากแนวคิดลำดับขั้นของบลูม เป็นแนวทางในการสร้างแบบฝึกการเขียนสะกดคำเพื่อให้เกิดพัฒนาทางการเรียนรู้

12. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของออสซูเบล (Ausubel) เป็นการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับหลักการหรือกฎเกณฑ์ที่เคยเรียนรู้แล้ว และการเรียนรู้โดยการใช้วิธีอนุมานซึ่งผู้เรียนอาจจะจัดกลุ่มสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ให้เข้ากับความคิดรวบยอดที่กว้างและครอบคลุมความคิดรวบยอดที่เรียนใหม่

2. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการสอนแบบบูรณาการ

2.1 ประวัติความเป็นมา

แนวความคิดเรื่องบูรณาการ (Integration) เกิดขึ้นจากความคิดเห็นของนักปรัชญาชาวอังกฤษ จอห์น ล็อก (John Lock) ที่เห็นว่า เด็กไม่มีเวลาและกำลังในการที่จะเรียนรู้ได้หมด ฉะนั้นเด็กจึงต้องสนใจแต่เฉพาะสิ่งที่จำเป็นที่สุด และที่เขาจะใช้บ่อยที่สุดในชีวิต ต่อมาจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาชาวสหรัฐอเมริกาที่มีความเห็นในเรื่องนี้ว่า การให้การศึกษาแก่เด็กนั้นควรจะนำไปสู่ความเข้าใจเรื่องกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์เพื่อการอยู่รอดของชีวิตตน กิจกรรมใหญ่ ๆ คือ การแสวงหาปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ จึงย่อมจะทำให้เด็กต้องการที่จะเรียนรู้เอง เห็นเอง รู้จักเอง ฉะนั้น เด็กย่อมจะเกิดความสนใจขึ้นโดยธรรมชาติ จากความคิดนี้ได้มีอิทธิพลและพัฒนาเป็นหลักการบูรณาการ

2.2 ความหมายของการสอนแบบบูรณาการ

คำว่า “บูรณาการ” (Integration) ได้มีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ กันดังนี้คือ

กู๊ด (Good. 1973 : 308) กล่าวว่า บูรณาการ หมายถึง กระบวนการหรือการปฏิบัติในการที่จะรวบรวมรายวิชาต่าง ๆ ที่แตกต่างกันเข้าด้วยกันแล้วนำมารายงานผลหรือแสดงออกมาในเชิงกิจกรรม หรือโครงการเดียวกัน

สาโรช บัวศรี (2521 : 3-12) กล่าวว่า บูรณาการ หมายถึง ความสมบูรณ์ คือ ปราศจากความกังวล ปราศจากความทรมานใจ และทรมานกาย ปราศจากปัญหาที่ร้ายแรงจนแก้ไขไม่ไหว บูรณาการกับความสมดุล (Equilibrium) มีความหมายทำนองเดียวกัน การมีสมดุลหรือการมีความสมบูรณ์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นและพึงประสงค์ยิ่งในชีวิตมนุษย์ทุกคน ด้านการเรียนการสอนวิธีที่จะช่วยฝึกให้นักเรียนได้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น จะช่วยก่อให้เกิดบูรณาการขึ้นเมื่อได้รู้วิธีแก้ปัญหาเขาจะนำติดตัวไปใช้

กาญจนา कुमारักษ์ (2522 : 19) กล่าวว่า บูรณาการ หมายถึง กระบวนการหรือการปฏิบัติเกี่ยวกับการเรียนรู้ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางจิตพิสัย และพุทธิพิสัย หรือกระบวนการหรือการปฏิบัติในอันที่จะรวบรวมความคิด มโนภาพ ความรู้ เจตคติ ทักษะ และประสบการณ์ในการแก้ปัญหา เพื่อให้ชีวิตมีความสมดุลนั่นเอง

บันลือ พฤษะวัน (2527 : 1-2) ได้กล่าวว่า บูรณาการมีความหมายอยู่ 2 นัย คือ นัยแรก บูรณาการเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของการจัดการเรียนการสอน คือ มุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทุกด้าน นัยที่สอง บูรณาการ คือการจัดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ให้ผสมผสานผูกพันกัน

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545 : 158) ได้กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศาสตร์หรือเนื้อหาสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความรู้ที่มีความหมาย มีความหลากหลายและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน

ลำลี รักสุทธิ และคณะ (2544 : 3) ได้กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การนำเอาศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานกันเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการ การจัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การบูรณาการ หมายถึง กระบวนการหรือการปฏิบัติการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศาสตร์หรือเนื้อหาสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องมาผสมผสานกันเข้าเป็นสิ่งเดียวกันเป็นการทำให้หน่วยต่าง ๆ เชื่อมโยงกันอย่างสมบูรณ์และกลมกลืน เพื่อให้เกิดความรู้ที่มีความหมาย มีความสมดุล และเพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สำหรับการสอนแบบบูรณาการได้มีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ กันดังนี้คือ

ลาร์ดิซาบอล และคณะ (Lardizabal, et al. 1970 : 141) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ยังผลให้เกิดการพัฒนาในด้านบุคลิกภาพในทุก ๆ ด้าน นักเรียนสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อทุกสถานการณ์ การแก้ปัญหานี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์

และความรู้พื้นฐานการสอนจะให้ความสำคัญกับครูและนักเรียนเท่าเทียมกัน การทำกิจกรรมมีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย

สุมานัน รุ่งเรืองธรรม (2526 : 32) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การสอนเพื่อจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อการเรียนรู้ที่มีความหมายให้เข้าใจลักษณะความเป็นไปอันสำคัญของสังคม เพื่อคิดแปลงปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียนให้เข้ากับสภาพชีวิตได้ดียิ่งกว่าเดิม

พกา สัตยธรรม (2524 : 168) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง ลักษณะการสอนที่นำเอาวิชาต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานกัน โดยใช้วิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนหลักและนำเอาวิชาต่าง ๆ มาเชื่อมโยงสัมพันธ์กันตามความเหมาะสม

สำลี รักสุทธี และคณะ (2544 : 10) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์วิชาต่าง ๆ มากกว่า 1 วิชาขึ้นไป เพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ในเวลาเดียวกันทำให้ผู้เรียนเข้าใจองค์รวม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ลึกซึ้ง เนื่องจากการเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง

วัฒนาพร ระวังบุกษ์ (2545 : 141) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเชื่อมโยง ระหว่างประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่และเป็นประสบการณ์ตรงที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในวิชาการหลาย ๆ แขนงในลักษณะสหวิทยาการ โดยใช้กระบวนการเรียน กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา และกระบวนการแสวงหาความรู้ที่เชื่อมโยงทั้งหลักสูตรและวิธีสอน ตลอดจนแนวคิดของผู้เรียนเพื่อให้เกิดความรู้แบบองค์รวม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

อุดม เขยกิจวงศ์ (2545 : 5) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การเชื่อมโยงเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่เป็นประสบการณ์ตรงที่เชื่อมโยงผสมผสานโครงสร้างของเนื้อหาเข้าด้วยกัน โดยมีจุดมุ่งหมายที่เป็นแกนหลักในการเชื่อมโยงและผสมผสานเนื้อหาร่วมกันและเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สมดุลระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้แบบองค์รวม มีประสบการณ์กว้างขวางขึ้น พร้อมทั้งจะนำมวลประสบการณ์และความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2.3 ลักษณะการบูรณาการในหลักสูตร

เสริมศรี ไชยศรี และคนอื่น ๆ (2526 : 55) ได้แบ่งลักษณะการบูรณาการออกเป็น 2 ประการ คือ

1. บูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา คือ การผสมผสานเนื้อหาวิชาลักษณะของการหลอมรวมแบบแกนหรือแบบสหวิทยาการ จะเป็นหน่วยก็ได้หรือจะเป็นโปรแกรมก็ได้ นอกจากนี้อาจจะเป็นการผสมผสานของเนื้อหาวิชาในแง่ของทฤษฎีกับการปฏิบัติหรือเนื้อหาวิชาที่สอนกับชีวิตจริง ในการจัดบูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา ได้เสนอวิธีการจัดบูรณาการเชิงเนื้อหาออกเป็น 2 วิธี คือ

1.1 บูรณาการทั้งหมด (Total integration) คือ การรวมเนื้อหาประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องการจะให้เด็กเรียนรู้ หลักสูตรหรือโปรแกรมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดปัญหาหรือแนวเรื่อง (Theme) เป็นแกน ซึ่งปัญหาหรือแนวเรื่องที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงความรู้มาจากวิชาต่าง ๆ ในโปรแกรมซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและปัญหาสังคมทั้งหมด

1.2 บูรณาการเป็นบางส่วน (Partial integration) เป็นการรวมประสบการณ์ของบางสาขาวิชาเข้าด้วยกัน อาจจะเป็นลักษณะของหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชาภายในสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ดังนั้นการจัดบูรณาการเป็นบางส่วนอาจจะได้ทั้งภายในสาขาวิชาที่จะเป็นรายวิชาเช่นปกติ แต่จะจัดประสบการณ์ให้เป็นบูรณาการในรูปโครงการ อาจจะเป็นโครงการสำหรับนักเรียนรายบุคคลหรือรายกลุ่ม

2. บูรณาการเชิงวิธีการ คือ การผสมผสานวิธีการสอนแบบต่าง ๆ โดยใช้สื่อประสมและใช้วิธีการประสมให้มากที่สุด

จากการศึกษารายละเอียดการบูรณาการในหลักสูตร ผู้วิจัยได้ยึดการบูรณาการเชิงเนื้อหาเป็นหลักในการทำวิจัย เพราะการบูรณาการเชิงเนื้อหาเป็นการผสมผสานเนื้อหาวิชาในแง่ทฤษฎีกับการปฏิบัติ หรือเนื้อหาวิชาที่สอนกับชีวิตจริง

2.4 ลักษณะการสอนแบบบูรณาการ

ลาร์ดิซาบอล และคณะ (Lardizabal, et al. 1970 : 142-143) ได้กล่าวถึงการสอนแบบบูรณาการต้องยึดหลักการสำคัญที่ว่า แกนกลางของประสบการณ์อยู่ที่ความต้องการของผู้เรียน และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้จัดเป็นหน่วยการเรียน หน่วยการเรียนอาจแยกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท

1. หน่วยเนื้อหาวิชา (Subject – matter unit) เป็นการเน้นเนื้อหาในตำรา หรือหัวข้อเรื่องต่าง ๆ หลักการหรือสิ่งแวดล้อม เช่น เรื่องน้ำ อากาศ เป็นต้น

2. หน่วยความสนใจ (Center of interest unit) จัดเป็นหน่วยขึ้นโดยมีพื้นฐานที่ความสนใจและความต้องการ หรือจุดประสงค์เด่น ๆ ของผู้เรียน

3. หน่วยเสริมสร้างประสบการณ์ (Integrative experience) เป็นการรวบรวมประสบการณ์ หรือจุดเน้นอยู่ที่ผลการเรียนรู้และสามารถนำไปสู่การปรับพฤติกรรม การปรับตัวของผู้เรียน

หน่วยดังกล่าวข้างต้น หมายถึง กลุ่มกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จัดไว้เพื่อสนองจุดมุ่งหมาย หรือสำหรับแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง การเรียนเริ่มจากจุดสนใจใหญ่แล้วแยกย่อยไปสู่กิจกรรมในแง่มุมต่าง ๆ จนกระทั่งผู้เรียนสามารถตอบสนองสถานการณ์ที่กำหนดไว้ได้

สุมิตร คุณานุกร (2518 : 41) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการเป็นการสัมพันธ์ความรู้ซึ่งแยกออกเป็นวิธีย่อยได้ 4 วิธี คือ

1. นำเอาความรู้อื่นที่ใกล้เคียงกับเรื่องที่จะสอนมาสัมพันธ์กัน
2. นำเอาความรู้เกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับเรื่องที่กำลังจะสอนมาสัมพันธ์กัน
3. ปรับงานที่ให้แก่เด็กทำให้มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม
4. พยายามนำสิ่งที่เป็นแกนเข้าไปผนวกกับสิ่งที่กำลังสอนทุกครั้งที่มีโอกาสจะสอดคล้อง แกนดังกล่าวนี้อาจเป็นความคิดรวบยอด ทักษะ และค่านิยม

สำนักโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (2540 : 7) ได้แบ่งลักษณะการสอนแบบบูรณาการมี 2 แบบ คือ การบูรณาการภายในวิชาและการภายนอกวิชาและการบูรณาการระหว่างวิชาการบูรณาการภายในวิชา มีจุดเน้นอยู่ภายในวิชาเดียวกัน ส่วนการบูรณาการระหว่างวิชาการเป็นการเชื่อมโยงหรือรวมศาสตร์ต่าง ๆ ตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป ภายใต้หัวเรื่อง (Theme) เดียวกัน เป็นการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือความรู้ในวิชาต่าง ๆ มากกว่า 1 วิชาขึ้นไปเพื่อการแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การเชื่อมโยงความรู้และทักษะระหว่างวิชาต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง ไม่ใช่เพียงผิวเผินและมีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากขึ้น การสอนแบบบูรณาการทั้งสองแบบมีหลักการเช่นเดียวกัน กล่าวคือมีการกำหนดหัวเรื่องที่เชื่อมโยงกับความคิดรวบยอดต่าง ๆ มีการวางแผนการจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาและลงมือปฏิบัติ และได้นำไปจัดเป็นรูปแบบการสอนบูรณาการ 4 แบบ คือ

1. การสอนบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion)
การสอนรูปแบบนี้ครูผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรกเนื้อหาวิชาอื่น ๆ เข้าไปในการสอนของตน เป็นวางแผนการสอนและสอนโดยครูเพียงคนเดียว
2. การสอนบูรณาการแบบขนาน (Parallel instruction)

การสอนตามรูปแบบนี้ ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สอนต่างวิชากัน ต่างคนต่างสอนแต่ต้องวางแผนการสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวเรื่อง / ความคิดรวบยอด / ปัญหาเดียวกัน (Theme / concept / problem) ระบุสิ่งที่ร่วมกันและตัดสินใจร่วมกันว่าจะสอนหัวเรื่อง / ความคิดรวบยอด / ปัญหานั้นๆ อย่างไรในวิชาของแต่ละคน งานหรือการบ้านที่มอบหมายให้นักเรียนทำ จะแตกต่างกันไปในแต่ละวิชา แต่ทั้งหมดจะต้องมีหัวเรื่อง / ความคิดรวบยอด / ปัญหาร่วมกัน

3. การสอนบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary instruction)

การสอนตามรูปแบบนี้คล้าย ๆ กับการสอนบูรณาการแบบขนาน กล่าวคือครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปสอนต่างวิชากัน มุ่งสอนหัวเรื่อง / ความคิดรวบยอด / ปัญหาเดียวกัน ต่างคนต่างแยกกันสอนเป็นส่วนใหญ่แต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการ (Project) ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้เชื่อมโยงสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ครูทุกคนจะต้องวางแผนร่วมกัน เพื่อที่จะระบุว่าสอนหัวเรื่อง / ความคิดรวบยอด / ปัญหานั้น ๆ ในแต่ละวิชาอย่างไร และวางแผนร่วมกัน (หรือกำหนดงานที่จะมอบให้นักเรียนทำร่วมกัน) และกำหนดว่าจะแบ่งโครงการนั้นออกเป็นโครงการย่อย ๆ ให้นักเรียนปฏิบัติในแต่ละวิชาอย่างไร

4. การสอนบูรณาการแบบข้ามวิชาหรือเป็นคณะ (Transdisciplinary instruction)

การสอนตามรูปแบบนี้ครูที่สอนวิชาต่าง ๆ จะร่วมกันสอนเป็นคณะหรือเป็นทีม ร่วมกันวางแผนปรึกษาหารือ และกำหนดหัวเรื่อง / ความคิดรวบยอด / ปัญหาร่วมกัน แล้วร่วมกันดำเนินการสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกัน

อุดม เชยกิจวงศ์ (2545 : 48) ได้แบ่งประเภทของการเรียนการสอนแบบบูรณาการได้ดังต่อไปนี้

1. การบูรณาการภายในวิชา เป็นการนำเนื้อหาวิชาหลัก 1 วิชา สอนและสอดแทรกเนื้อหาของวิชาอื่นที่ใกล้เคียงกัน

2. การบูรณาการระหว่างวิชา เป็นการแยกแต่ละวิชาโดยกำหนดหัวข้อเรื่อง ความคิดรวบยอดและปัญหาเดียวกัน

และได้กล่าวถึงรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการไว้ 4 แบบ ดังต่อไปนี้

1. แบบสอดแทรก (Infusion) เป็นการสอดแทรกเนื้อหาโดยผู้สอนคนเดียว กล่าวคือครูจะสอนในวิชาที่ตนรับผิดชอบ และสอดแทรกเนื้อหาของวิชาอื่นเข้าไปในการสอนของตนเอง

2. แบบคู่ขนาน (Parallel) เป็นการสอนแบบคู่ขนาน โดยใช้ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปสอนวิชาต่างกัน แต่ครูทั้งสองคนต้องมาวางแผนการสอนร่วมกัน โดยมีการกำหนดหัวเรื่อง (Theme) ความคิดรวบยอด (Concept) และปัญหาเดียวกัน (Problem)

3. แบบสหวิทยาการ (Multi disciplinary) แบบนี้มีส่วนคล้ายคลึงกับการสอนแบบขนานแต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการ (Project) ร่วมกัน ซึ่งจะเชื่อมโยงสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน วางแผนแบ่งเป็นโครงการย่อย ๆ สำหรับนักเรียนทำในแต่ละวิชา

4. แบบเป็นคณะหรือข้ามวิชา (Trans disciplinary) แบบนี้ครูที่สอนวิชาต่าง ๆ จะร่วมกันสอนเป็นทีม ร่วมกันวางแผนปรึกษาหารือ กำหนด หัวเรื่อง ความคิดรวบยอด และปัญหา ร่วมกัน แล้วร่วมกันสอน

จากการศึกษารายละเอียดดังกล่าว สรุปได้ว่า ลักษณะการสอนแบบบูรณาการต้องยึดหลักการสำคัญที่ว่า แกนกลางของประสบการณ์อยู่ที่ความต้องการของผู้เรียน และประสบการณ์ในการเรียนรู้จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ แบ่งลักษณะการสอนแบบบูรณาการเป็น 2 แบบ คือ การบูรณาการภายในวิชา และบูรณาการข้ามวิชา ซึ่งการสอนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ มีการกำหนดหัวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความคิดรวบยอดต่าง ๆ มีการวางแผนการจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาและลงมือปฏิบัติ การจะเลือกใช้การสอนแบบบูรณาการแบบใดขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ที่กำหนด

2.5 จุดมุ่งหมายของการสอนแบบบูรณาการ

ลาร์ดิซาบอล และคณะ (Lardizabal, et al. 1970 : 142) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการสอนแบบบูรณาการไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้เด็กรู้สึกปลอดภัย มีความพึงพอใจ มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะและยอมรับผู้อื่น
2. ส่งเสริมการเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้เรียน
3. ช่วยพัฒนาค่านิยม บรรยากาศในชั้นเรียนจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาจริยธรรม มาตรฐานการทำงาน มาตรฐานของกลุ่ม ความซาบซึ้งในการทำงานและความซื่อสัตย์
4. ช่วยพัฒนาวินัยในตนเอง โดยส่งเสริมความสามารถในการทำงานและการควบคุมอารมณ์ของผู้เรียน
5. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การละคร ฯลฯ เช่นเดียวกันกับทางด้านสังคม วิทยาศาสตร์ และวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

กาญจนา เกียรติประวัติ (2528 : 153) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสอนแบบบูรณาการไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมความรู้สึกปลอดภัยและพึงพอใจ โดยพัฒนาความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะและการยอมรับผู้อื่น
2. ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความร่วมมือกันระหว่างครูและนักเรียน

3. ช่วยพัฒนาค่านิยมโดยส่งเสริมบรรยากาศที่ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาจริยธรรม มาตรฐานการทำงาน มาตรฐานของกลุ่ม ความซาบซึ้งในการทำงานและความซื่อสัตย์
4. ช่วยพัฒนาวินัยในตนเอง โดยส่งเสริมความสามารถในการควบคุมการทำงานและ อารมณ์ของผู้เรียน
5. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ โดยพัฒนาการแสดงออกด้านต่าง ๆ เช่น ศิลปะ คนตรี การละคร เช่นเดียวกับทางด้านสังคม วิทยาศาสตร์ และวรรณคดี
6. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมในสังคม โดยครูพยายามใช้โอกาสต่าง ๆ พัฒนาความเต็มใจที่จะร่วมมือของกลุ่มเพื่อทำความดี
7. ช่วยวัดผลการเรียนรู้ โดยการแนะนำวิธีตรวจสอบความก้าวหน้าในการเรียนรู้แก่ ผู้เรียนทั้งรายบุคคล และกลุ่ม

ธีรารัง บัวศรี (2542 : 200-201) กล่าวว่า ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนแบบ บูรณาการนั้นควรจะคำนึงถึงลักษณะสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ แต่เดิมเมื่อสภาพและ ปัญหาสังคมยังไม่สลับซับซ้อนและปริมาณเนื้อหาวิชาที่ยังไม่มากนัก การเรียนรู้ซึ่งใช้วิธีการ ถ่ายทอดความรู้อย่างง่าย ๆ เช่น การบอกเล่า การบรรยาย และการท่องจำ อาจทำได้โดยไม่มี ปัญหาอะไร ในกรณีนี้ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับกระบวนการเรียนรู้เกือบไม่มีอยู่เลยและการ เรียนรู้ก็นับว่ามีประสิทธิภาพพอสมควร แต่ในปัจจุบันปริมาณความรู้มีมาก สภาพและปัญหา สังคมสลับซับซ้อน การเรียนรู้จะกระทำอย่างเดิมย่อมไม่ได้ผลดี ถ้าจะให้เรียนรู้มีประสิทธิภาพ เราจำเป็นต้องให้กระบวนการการเรียนรู้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความรู้ ทั้งนี้หมายความว่า ผู้เรียนจะต้องทราบว่าตนจะแสวงหาความรู้ได้อย่างไรและด้วยกระบวนการอย่างไร

2. บูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาการทางจิตใจ มีผู้กล่าวดำนิว่าการศึกษามักจะให้ความเอาใจใส่ต่อการพัฒนาจิตใจน้อยไป คือมุ่งในด้านพุทธิพิสัยอันได้แก่ความรู้ ความคิดและการแก้ปัญหา มากกว่าด้านจิตพิสัย คือเจตคติ ค่านิยม ความสนใจและความสุนทรีย์ ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วพุทธิพิสัยและจิตพิสัยต่างมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน และเป็นสิ่ง ที่แยกกันไม่ออก เพราะการเรียนรู้วิชาการหรือทักษะในด้านหนึ่งด้านใดโดยปราศจากความรู้สึกใน คุณค่าของสิ่งที่เรียน ย่อมเป็นไปได้ ในทางกลับกันถ้าผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สร้าง ความรู้สึกพึงพอใจและประทับใจ ก็จะมีมุ่งมั่นในการเรียนและจะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วย เหตุนี้การสร้างบูรณาการระหว่างความรู้และจิตใจจึงเป็นสิ่งจำเป็น

3. บูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ การสร้างสหสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการกระทำมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าระหว่างความรู้และจิตใจ โดยเฉพาะในด้านจริยศึกษา

การเรียนรู้เรื่องค่านิยมและการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเลือกค่านิยมที่เหมาะสม จะปรากฏผลดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับพฤติกรรมหรือการแสดงออกของผู้เรียน การแยกความรู้อกจากการกระทำก็เหมือนกับการแยกหลักสูตรออกเป็นส่วน ๆ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นการบูรณาการความรู้และการกระทำเข้าด้วยกัน จึงเป็นสิ่งจำเป็น

4. การบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับสิ่งที่ป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน สิ่งหนึ่งที่จะพิสูจน์ว่าหลักสูตรดีหรือไม่ดี คือผลที่เกิดแก่คุณภาพของชีวิตของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้การบูรณาการวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรเราจึงต้องแน่ใจว่าสิ่งที่สอนในห้องเรียนนั้นมีความหมายและมีคุณค่าต่อชีวิตของผู้เรียนจะอยู่ที่ใด การที่จะให้เกิดผลดังกล่าวได้ หลักสูตรจะต้องกำหนดให้มีความสนใจและความต้องการมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน และให้เป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนการสอน

5. บูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ ถ้าเรายอมรับว่าบูรณาการระหว่างความรู้กับจิตใจและระหว่างความรู้กับการกระทำเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ และเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ เราก็ย่อมจะมองเห็นความจำเป็นและความสำคัญของการที่จะบูรณาการวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งอาจทำได้โดยนำเอาเนื้อหาของวิชาหนึ่งเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และเกิดเจตคติตามที่ต้องการหรือโดยกำหนดปัญหาหรือความต้องการของผู้เรียนเป็นหัวข้อ แล้วกำหนดหลักสูตรหรือโปรแกรมการเรียนการสอนขึ้น โดยอาศัยเนื้อหาของหลาย ๆ วิชามาช่วยในการแก้ปัญหานั้น

ไม่ว่าจะเป็นการบูรณาการแบบใดก็ตาม ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการจะต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญ 5 ประการ ประกอบด้วยเสมอไป ซึ่งได้แก่

5.1 การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนอย่างกระตือรือร้น

5.2 การส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมทำงานกลุ่มด้วยตนเอง โดยการส่งเสริมให้มีกิจกรรมกลุ่มลักษณะต่าง ๆ หลากหลายในการเรียนการสอน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างแท้จริงด้วยตนเอง

5.3 จัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมเข้าใจง่าย ตรงกับความเป็นจริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล และส่งเสริมให้มีโอกาสได้ปฏิบัติจริงจนเกิดความสามารถและทักษะที่ติดจนเป็นนิสัย

5.4 จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกกล้าคิดกล้าทำ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะแสดงออก ซึ่งความรู้สึกลึกซึ้งของตนเองต่อสาธารณชน หรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน ทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

5.5 เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรม ที่ถูกต้องดีงาม ให้ผู้เรียนสามารถจำแนกแยกแยะความถูกต้องดีงามและเหมาะสมได้ สามารถจัดการความขัดแย้งได้ด้วยเหตุผล มีความกล้าหาญทางจริยธรรม และแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและสามัคคี

จากจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งหมดที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นมีจุดมุ่งหมายเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ยึดหลักความสนใจเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากที่สุด ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานกลุ่ม ผู้เรียนมีโอกาสมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม จริยธรรมที่ถูกต้องและดีงาม สามารถแก้ปัญหาด้วยปัญญาและความสามัคคี

2.6 ขั้นตอนการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ลาร์ดิซาบอล และคณะ (Lardizabal, et al. 1970 : 144-148) ได้เสนอขั้นตอนในการเรียนรู้แบบบูรณาการดังนี้

1. ขั้นนำ (Initiating the unit) เป็นขั้นที่ครูเร้าความสนใจหรือนำทางให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาที่ผู้เรียนประสบอยู่ ครูอาจมีวิธีเริ่มหน่วยได้หลายวิธี เช่น การจัดสภาพห้องเรียนให้เร้าความสนใจใคร่รู้ ใช้โอกาสพิเศษและเหตุการณ์สำคัญเป็นการเริ่มหน่วยการศึกษานอกสถานที่ การเยี่ยมชมสถานที่ศึกษา ปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว หรือโรงเรียน อาจนำมาใช้เป็นการเริ่มต้นหน่วยการใช้สื่อต่าง ๆ ภาพยนตร์ สไลด์ เทปบันทึกเสียง เทปโทรทัศน์ การเล่าเรื่องบทความหรือบทประพันธ์ นำมาใช้เริ่มต้นหน่วยได้ หน่วยการเรียนอาจเริ่มมาจากข้อเสนอแนะบางด้านของโรงเรียนหรือท้องถิ่น ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การกระทำ ครูอาจตั้งคำถามว่าเราจะแก้ปัญหาได้อย่างไร จะต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง และอะไรเป็นปัญหาย่อยที่เราต้องแก้ไขก่อนปัญหาใหญ่

2. ขั้นปฏิบัติการ (Point of experience) เป็นขั้นที่ครูเสนอแนะกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้วางแผนพิจารณาตั้งจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหา ตามกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูเสนอแนะ การทำกิจกรรมอยู่ภายใต้การแนะนำของครูมีการแบ่งกลุ่มและหน้าที่กัน ในขั้นนี้การแนะนำของครูเป็นสิ่งจำเป็น ครูจะต้องมีทักษะและความสามารถในการแนะนำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูล การอ่าน การรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ การทัศนศึกษา การเขียนและแปลความด้วยกราฟ สถิติ การสัมภาษณ์ เป็นต้น

3. ขั้นกิจกรรมสรุป (Culminating activities) ในขั้นนี้ครูเน้นที่การบูรณาการ (Integration) ของหน่วย ผู้เรียนสรุปกิจกรรมโดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในขณะที่ทำกิจกรรมแบบหน่วย ผู้เรียนต่างแบ่งงานกันทำคนละด้าน ดังนั้นการผสมผสานงานทุกด้านเข้าด้วยกันเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ผู้เรียนควรได้รับคำแนะนำให้สังเกตค้นหาว่ากิจกรรมของตน สามารถตอบ

ปัญหาในกลุ่มใหญ่ได้อย่างไร และในการเสนอผลงานของตนให้เพื่อน ๆ ที่ไม่ได้ทำกิจกรรมส่วนนั้นได้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง การใช้การสื่อความหมายอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพ วิธีการที่กลุ่มแลกเปลี่ยนหรือรายงานการค้นคว้าของตนเป็นโอกาสของการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ฝึกการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ (Creative expression) การที่ผู้เรียนโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรมย่อยเข้าด้วยกันเป็นงานของกลุ่มใหญ่ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านเนื้อหา ฝึกทักษะความสามารถและพัฒนาเจตคติ ในการเสนอผลงานผู้เรียนกระทำได้หลายวิธี เช่น จัดแสดงนิทรรศการภาพ การสาธิต การทดลอง การแสดงละคร การรายงาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามผลงานเหล่านี้จะต้องอภิปรายกลุ่มติดตามมา

4. ขั้นประเมินผล (Evaluation) การประเมินผลถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องในทุกๆ ขั้นตอนของการเรียนการสอน ไม่ได้หมายถึงการวัดผลขั้นสุดท้ายเท่านั้น การประเมินผลอาจแบ่งออกเป็นวัดความรู้ ความเข้าใจด้านวิชาการ ประเมินความสามารถในการทำงานร่วมกันภายในกลุ่มและ ความสามารถระหว่างกลุ่ม ผู้เรียนจะต้องได้รับการกระตุ้นให้ตระหนักว่าการประเมินผลของกลุ่มเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกว่าครูเป็นผู้ประเมิน เพราะในขณะที่ผู้เรียนต้องประเมินผลการทำงานของตน จะช่วยให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะเป็นการตรวจสอบ และเป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมของแต่ละกลุ่มได้

กาญจนา เกียรติประวัติ (2528 : 155-157) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ ขั้นตอนต่อไปนี้เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการสอนโดยใช้เทคนิคการบูรณาการ ไว้ดังนี้

1. การเริ่มหน่วย (Initiating the unit) ครูนำทางให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาที่ผู้เรียนประสบอยู่ ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การกระทำ ครูอาจตั้งคำถามว่า เราจะแก้ปัญหานี้ได้อย่างไร เราต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง อะไรเป็นปัญหาย่อยที่เราต้องแก้ไขก่อนปัญหาใหญ่ ครูอาจมีวิธีเริ่มหน่วยการเรียนได้หลายวิธี อาจกระทำโดยวิธีจัดสภาพห้องเรียนให้เร้าความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียน ครูอาจใช้โอกาสพิเศษและเหตุการณ์สำคัญเป็นการเริ่มหน่วยการศึกษานอกสถานที่ การเยี่ยมชมสถานที่สำคัญอาจเป็นการช่วยความสนใจของผู้เรียนได้ ปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัวหรือโรงเรียนสามารถนำมาใช้เป็นการเริ่มต้นหน่วย หน่วยการเรียนอาจเริ่มมาจากข้อเสนอแนะบางด้านของโรงเรียน หรือท้องถิ่น ครูอาจใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อเร้าความสนใจของผู้เรียนในการเริ่มต้นหน่วย เช่น ภาพยนตร์-สไลด์ เทปบันทึกเสียง การเล่าเรื่อง หรือบทประพันธ์

2. ขั้นปฏิบัติการ (Point of experience) ในขั้นนี้ผู้เรียนพิจารณาและตกลงใจเลือกสิ่งที่ตนสนใจภายใต้คำแนะนำของครู และเริ่มต้นทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการฟอร์มกลุ่มและเลือกหัวหน้า ในขั้นนี้ต้องอาศัยทักษะความสามารถของครูที่จะแนะนำกิจกรรมซึ่งผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถ

ของตนถึงที่สุด กิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การอ่าน การรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ การทัศนศึกษา การเขียนและแปลความกราฟสถิติ และการสัมภาษณ์ เป็นต้น

3. กิจกรรมสรุป (Culminating Activities) ในขั้นนี้ครูเน้นที่การบูรณาการ (Integration) ของหน่วย ผู้เรียนสรุปกิจกรรมภายใต้การแนะนำของครูด้วยการรวบรวมแนวคิดต่าง ๆ และฝึกฝนการแสดงออก ผู้เรียนโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรมย่อยเข้าด้วยกันเป็นงานของกลุ่มใหญ่ ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านเนื้อหา ได้ฝึกทักษะความสามารถและได้พัฒนาเจตคติ ในช่วงนี้เป็นเวลาแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มและขยายความคิดต่าง ๆ ในขณะที่ทำกิจกรรมแบบหน่วย ผู้เรียนต่างแบ่งงานกันทำคนละด้าน ดังนั้นการผสมผสานงานทุกด้านเข้าด้วยกันเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง วิธีการที่กลุ่มแลกเปลี่ยนหรือรายงานการค้นคว้าของตนเป็น โอกาสของการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องได้รับคำแนะนำให้สังเกต ค้นหาว่ากิจกรรมของตนสามารถตอบปัญหาในกลุ่มใหญ่ได้อย่างไร และวางแผนเสนอผลงานของตนให้เพื่อน ๆ ที่ไม่ได้ทำกิจกรรมส่วนนั้นเข้าใจจุดสำคัญข้อนี้ด้วย ในขณะที่ผู้เรียนหาทางสื่อความหมายอย่างมีประสิทธิภาพทำให้เขาเกิดความเข้าใจในกิจกรรมอย่างลึกซึ้งขึ้น วิธีการเสนอผลงานของผู้เรียนอาจทำได้หลาย ๆ วิธี เช่น จัดแสดงนิทรรศการภาพ จัดการสาธิต การทดลอง เป็นต้น อย่างไรก็ตามผลงานเหล่านี้จะต้องมีการอภิปรายกลุ่มติดตามมา

4. ขั้นประเมินผล (Evaluation) การประเมินผลถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องในทุก ระยะของการเรียนแบบหน่วย ไม่ได้หมายถึงการวัดผลขั้นสุดท้ายเท่านั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการ กระตุ้นให้ตระหนักว่าการประเมินผลของกลุ่มนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งกว่าตัวครูเป็นผู้ประเมิน เพราะในขณะที่ผู้เรียนต้องประเมินผลการทำงานของตนอยู่เป็นระยะนั้น หมายถึงว่า ผู้เรียนได้ ระลึกถึงและตรวจสอบจุดมุ่งหมายของหน่วยอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นแนวทางปรับปรุงวิธีการทำ กิจกรรมของตนได้

จากขั้นตอนในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการ ที่กล่าวมาพอสรุปได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นนำ เป็นขั้นที่ครูนำนักเรียนเข้าสู่ประเด็นปัญหา โดยให้นักเรียนได้พบ ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของตัวนักเรียนเอง
2. ขั้นปฏิบัติ นักเรียนนำผลที่ได้จากการรับประสบการณ์จริงจากขั้นนำ มาวิเคราะห์เพื่อ หาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน โดยกระบวนการกลุ่ม
3. ขั้นสรุป นักเรียนแต่ละกลุ่มนำผลการวิเคราะห์มาแก้ไขหรือพัฒนางานนั้น
4. ขั้นประเมินผล ทุกกลุ่มนำเสนอแนวทางแก้ปัญหาหรือพัฒนางานของแต่ละกลุ่ม ครูผู้สอนเป็นผู้คอยชี้แนะความถูกต้อง หรือเชื่อมโยงการแก้ปัญหาและพัฒนางานของแต่ละกลุ่มให้ เกิดการบูรณาการ

2.7 การจัดเนื้อหาวิชาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

ลาร์ดิซาบอล และคณะ (Lardizabal, et al. 1970 : 142-144) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการต้องยึดหลักสำคัญที่ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน ประสบการณ์ในการเรียนรู้ควรเป็น “หน่วย” (Unit) ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ครูผู้สอนต้องใช้เทคนิคในการผสมผสานเนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กัน ภายในขอบข่ายของเรื่องที่ศึกษาลักษณะทั่วไปของหน่วยการเรียนมีดังนี้

1. มุ่งเน้นปัญหา ปัญหานั้นควรมีความสำคัญพอที่จะศึกษา และเกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาต่าง ๆ หลายแง่หลายมุม คำตอบของปัญหาแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจุบันกับอนาคต หรือผลกระทบของปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีต่อวัฒนธรรม หรือวัฒนธรรมที่มีต่อการเมือง เป็นต้น

2. เหมาะสมกับระดับผู้เรียน อุปกรณ์ หรือสื่อการเรียนต้องไม่ยากเกินไปกว่าที่ผู้เรียนจะเข้าใจได้ การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนและท้าทายความสามารถไม่ง่ายจนเกินไป

3. ส่งเสริมพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ในทุก ๆ ด้าน ด้านความเจริญงอกงาม และลำดับขั้นของประสบการณ์ เช่น กิจกรรมการอ่าน การสังเกต การพูด การฟัง การวาดและการเขียน กิจกรรมทักษะด้านต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมที่ต้องใช้ความสามารถทางสมองในการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา

4. เป็นการวางแผนงานร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ให้นักเรียนมีโอกาสเลือกปัญหาวัสดุอุปกรณ์ วางแผนกิจกรรมและประเมินผลให้เป็นไปตามความมุ่งหมายที่ต้องการ

5. การวางแผนหน่วยการเรียนต้องระลึกลึกเสมอว่า ทำอย่างไรจึงจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

กาญจนา เกียรติประวัติ (2528 : 154-155) ได้กล่าวถึง กิจกรรมบูรณาการในชั้นเรียนว่า ครูที่ใช้เทคนิคการสอนแบบบูรณาการต้องยึดหลักการสำคัญที่ว่า แกนกลางของประสบการณ์อยู่ที่ความต้องการของผู้เรียน และประสบการณ์เรียนรู้จัดเป็นหน่วย (Unit)

หน่วยการเรียน (Unit) หมายถึง กลุ่มกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จัดไว้เพื่อสนองจุดมุ่งหมายหรือสำหรับแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง การเรียนเริ่มจากจุดสนใจใหญ่แล้วแยกไปสู่กิจกรรมในแง่มุมต่าง ๆ จนกระทั่งผู้เรียนสามารถตอบสนองสถานการณ์ที่กำหนดโดยรวมได้ หน่วยการเรียนอาจแยกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

1. หน่วยเนื้อหาวิชา (Subject-matter unit) เป็นการเน้นเนื้อหาในตำรา หรือหัวข้อเรื่องต่าง ๆ หลักการ หรือสิ่งแวดล้อมเช่น น้ำ ท้องฟ้า หรือภูมิอากาศ

2. หน่วยความสนใจ (Center of interest unit) มีพื้นฐานที่ความสนใจและความต้องการหรือจุดประสงค์เด่น ๆ ของผู้เรียน

3. หน่วยสร้างเสริมประสบการณ์ (Integrative experience) มีจุดเน้นอยู่ที่ผลการเรียนรู้ซึ่งไปสู่การปรับตัวของผู้เรียน

คุณสมบัติทั่วไปของหน่วยการเรียนรู้

1. มุ่งเน้นปัญหา โดยที่ปัญหานั้นมีความสำคัญพอเพียงที่จะต้องศึกษาอย่างมีแบบแผน ปัญหาที่มีความสำคัญมักจะเกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาหลายแง่หลายมุม คำตอบต่อปัญหาที่ต้องการควรแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอนาคตกับปัจจุบัน หรือผลกระทบของภูมิศาสตร์ต่อวัฒนธรรม หรือวัฒนธรรมต่อการเมือง เป็นต้น

2. เหมาะสมกับระดับของผู้เรียน สื่อการเรียนรู้ที่จัดให้ต้องไม่ยากเกินกว่าที่ผู้เรียนจะเข้าใจได้ และเป็นกิจกรรมซึ่งผู้เรียนมีพื้นฐานประสบการณ์เพียงพอที่จะรับได้ แต่ต้องไม่ง่ายเกินไป จะต้องท้าทายความสามารถของผู้เรียนพอสมควร

3. ส่งเสริมพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เน้นในทุกด้านของความเจริญงอกงามและลำดับของประสบการณ์ เช่น กิจกรรมด้านการอ่าน การสังเกต ด้านการพูด การฟัง การวาดและการเขียน รวมทั้งกิจกรรมทางกายภาพ และกิจกรรมทางสมอง

4. ร่วมมือกันวางแผน โดยครูและผู้เรียนให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกปัญหาวัสดุอุปกรณ์วางแผนกิจกรรม และวัดผลประสบการณ์ ตามความมุ่งหมาย

5. ส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ การวางแผนหน่วยการเรียนรู้จะต้องคำนึงว่าในสภาพใดที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ซัยซัคคี ลีลาจรัสกุล (2543 : 181-182) ได้กล่าวว่าแนวโน้มนิยมทางการศึกษามีจุดเน้นอยู่ 2 ประการ คือ ความสนใจ ความสามารถและความต้องการของผู้เรียนกับการปรับมาตรฐานความเป็นอยู่ของสังคม ซึ่งกล่าวได้ถึง เทคนิคการสอนแบบบูรณาการ ว่ามีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดการบูรณาการของแต่ละบุคคล ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึง ผสมผสานของเนื้อหาวิชาในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันนั้นไม่ได้แบ่งแยกออกเป็นแง่มุมใดโดยเฉพาะ

การบูรณาการ มีจุดเน้นที่พัฒนาการของบุคลิกภาพอย่างผสมผสานกลมกลืน เทคนิคการสอนแบบบูรณาการ เป็นการสอนที่มีปัญหาทำนองเดียวกันกับชีวิตจริงเป็นแกนกลางและมีการสร้างเสริมประสบการณ์แก่ผู้เรียนให้กว้างขวางขึ้น ให้มีผสมผสานกลมกลืนระหว่างบุคลิกภาพส่วนตัวและสังคมผู้เรียน เทคนิคการสอนแบบนี้จะช่วยให้ครูสามารถสอนเป็นหน่วยได้

ตัวอย่างเทคนิคการสอนแบบบูรณาการ

1. เทคนิคการยกตัวอย่างและการให้โจทย์ปัญหา
  - 1.1 ผู้สอนควรยกตัวอย่างได้ทันทีทันใด เรื่องง่าย ๆ
  - 1.2 ยกตัวอย่างจากหนังสืออื่นที่นอกเหนือจากหนังสือแบบเรียน
  - 1.3 ยกตัวอย่างจากสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน
  - 1.4 หากวิธีในการยกตัวอย่างให้แปลก ๆ
2. เทคนิคการใช้วัสดุประกอบการสอน
  - 2.1 ให้ผู้เรียนช่วยทำวัสดุประกอบการสอน
  - 2.2 ผู้สอนควรรู้จักเลือกใช้วัสดุจากสิ่งแวดล้อมและควรเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหา
  - 2.3 ผู้สอนควรรู้จักเลือกใช้วัสดุประกอบการสอนที่หาง่ายและประหยัด เพื่อให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจและสังคม
3. เทคนิคการสร้างและการใช้ภาพประกอบ
  - 3.1 การใช้ภาพลายเส้นง่าย ๆ
  - 3.2 การใช้ภาพสำเร็จรูปประกอบการสอน ผู้สอนบางคนไม่สามารถวาดภาพลายเส้นได้ก็อาจจะใช้ภาพสำเร็จรูปที่ตัดมาจากหนังสือพิมพ์ วารสารหรือผู้สอนบางคนสามารถเขียนภาพสำเร็จรูปขึ้นเอง
4. เทคนิคด้านนันทนาการ
  - 4.1 การใช้เพลงประกอบการสอน จะช่วยกล่อมเกลารมณ์จิตใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนไม่เครียด
  - 4.2 การใช้คำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง ครูควรเขียนใส่แผนภูมิไว้เพื่อสรุปบทเรียนหรือนำเข้าสู่บทเรียน
  - 4.3 การใช้เกมประกอบ ผู้ที่เป็นครูควรจะได้ศึกษาทั้งเกมที่ใช้ประกอบการสอนในห้องเรียนและเกมลับสมองโดยทั่วไป

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หน่วยการเรียนการสอนแบบบูรณาการจะมีลักษณะสำคัญดังนี้

  1. มุ่งเน้นปัญหา ปัญหานั้นควรมีความสำคัญพอที่จะศึกษา และเกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาต่าง ๆ หลายแง่หลายมุม
  2. เหมาะสมกับระดับผู้เรียน สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ต้องไม่ยากเกินไปกว่าที่ผู้เรียนจะเข้าใจได้ กิจกรรมต้องคำนึงถึงประสบการณ์เดิมและทำทฤษฎีความรู้สามารถ
  3. ส่งเสริมพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ในทุก ๆ ด้าน ด้านความเจริญงอกงามและลำดับขั้นของประสบการณ์

4. ผู้เรียนและครูมีการวางแผนร่วมกันในการเลือกปัญหา อุปกรณ์กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมิน

5. การวางแผนหน่วยการเรียนรู้ ต้องระลึกละเอียดว่าทำอย่างไรจึงจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

2.8 หลักการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

ลาร์ดิซาบอล และคณะ (Lardizabal, et al. 1970 : 148-149) ได้สรุปหลักและสิ่งที่ควรพิจารณาในการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า

1. ผู้เรียนมีความสำคัญมากกว่าเนื้อหาวิชา เน้นการพัฒนาบุคลิกภาพ คำเนิ่งการเรียนรู้ทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา

2. หน่วยการเรียนรู้ที่ต้องใช้เวลาในการทำกิจกรรมข้ามวันจะดีกว่าหน่วยเรียนสั้น ๆ ที่เสร็จในเวลาเรียน

3. กิจกรรมการเรียนการสอน ควรเป็นปัญหาในชีวิตจริง คำเนิ่งถึงความต้องการความสนใจของผู้เรียนเป็นเกณฑ์

4. ในการเรียนการสอนควรใช้กระบวนการกลุ่ม

5. กิจกรรมการเรียนการสอน ใช้กระบวนการประชาธิปไตย

6. คำเนิ่งถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

7. สร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ในการทำงานให้เป็นที่พึงพอใจของผู้เรียน

กาญจนา เกียรติประวัติ (2528 : 157) ได้กล่าวถึงหลักการวางแผนกิจกรรมบูรณาการของหน่วยไว้ว่าครูควรได้มีการเตรียมตัวอย่างรอบคอบในการวางแผนเพื่อให้สามารถแนะนำทางผู้เรียนได้ดีโดยใช้หลัก 7 ประการต่อไปนี้

1. ผู้เรียนมีความสำคัญมากกว่าเนื้อหาวิชา นั่นคือ การเน้นที่พัฒนาการบุคลิกภาพอย่างกลมกลืนของผู้เรียน โดยคำเนิ่งถึงการเรียนรู้ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา

2. หน่วยที่ต้องใช้เวลาข้ามวันในการทำกิจกรรมดีกว่าหน่วยสั้น ๆ ที่เสร็จในเวลาเรียน

3. กิจกรรมการเรียนควรมีปัญหาในชีวิตจริง ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนเป็นเกณฑ์

4. เรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม

5. ใช้กระบวนการประชาธิปไตย

6. คำเนิ่งถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

7. สร้างบรรยากาศการทำงานที่พึงพอใจแก่ผู้เรียน

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2545 : 47) ได้กล่าวถึงหลักการที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า

1. ต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. เน้นการปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึก และจริยธรรมที่ถูกต้อง
3. ให้ผู้เรียนร่วมกันทำงานกลุ่ม
4. จัดประสบการณ์ตรงให้ผู้เรียน
5. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว

อรทัย มูลคำ และคนอื่น ๆ (2542 : 16) กล่าวถึงสิ่งที่ต้องคำนึงในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า

1. หัวเรื่องต้องสัมพันธ์กับเรื่องอื่นได้อย่างกว้างขวาง
2. การสร้างกิจกรรมทุกกิจกรรมต้องเหมาะสมกับความ เป็นจริง
3. กิจกรรมทุกกิจกรรมควรต่อเนื่องกัน
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
5. การศึกษานอกสถานที่
6. การเชิญวิทยากรมาบรรยาย
7. การสาธิต และการทดลอง
8. การสัมภาษณ์บุคคล
9. การจัดนิทรรศการ

จากการศึกษาหลักการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการต้องคำนึงถึงความสนใจของผู้เรียน ความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเป็นรายบุคคลและเป็นรายกลุ่ม จัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยมที่ถูกต้องและดีงาม เน้นความเป็นประชาธิปไตย

2.9 การประเมินในการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

วิเศษ ชินวงศ์ (2544 : 27-28) การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้นสอดคล้องกับแนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ นักเรียนได้เรียนรู้จากการได้คิดและปฏิบัติจริงตามความสนใจและความถนัดของตนเองอย่างมีความสุข เรียนรู้จากกลุ่มและเพื่อน เรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม (บูรณาการเข้าด้วยกัน) และเรียนรู้กระบวนการของตนเอง ดังนั้นการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนดังกล่าวต้องสอดคล้องกับสภาพจริง คือการประเมินความสามารถ เริ่มตั้งแต่ประเมินการคิดวางแผน กระบวนการทำงาน คุณธรรม จริยธรรม ระหว่างการทำงาน ความตั้งใจ จนมีผลงานที่สำเร็จเป็นชิ้นงานตามเป้าหมาย

วิธีการประเมินจะต้องหลากหลายต่อเนื่อง โดยมีการประเมินตลอดเวลาตามกิจกรรมการเรียนรู้ใช้วิธีการสังเกต ตรวจสอบรายงาน บันทึกการปฏิบัติงาน การให้ความร่วมมือภายในกลุ่ม ประเมินชิ้นงานหรือบางครั้งอาจจะมีการประเมินด้านความรู้ควบคู่กันไปด้วย

นอกจากนี้ ควรมีการประเมินแบบอิงการปฏิบัติ (Performance-based) และการประเมินแบบอิงการสังเกต (Observation - based) ซึ่งจะช่วยให้ครูและนักเรียนสามารถบูรณาการ การเรียนการสอนกับการประเมินเข้าด้วยกัน ทั้งครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการสอนและการประเมิน จึงทำให้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสัมพันธ์กับชีวิตจริงมากที่สุด

2.10 บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

ลาร์ดิซาบอล และคณะ (Lardizabal, et al. 1970 : 146-150) กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการเตรียมการ

1.1 เตรียมกรอบแนวคิดของเรื่องที่จะสอน โดยกำหนดหัวข้อในแต่ละตอนได้จากการบูรณาการระหว่างวิชาหรือผสมผสานระหว่างวิชาในหลักสูตร

1.2 เตรียมคำถามหลักหรือคำถามสำคัญ เพื่อใช้กระตุ้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติ

1.3 เป็นแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ที่ให้ผู้เรียนซักถาม ปรีกษาเพื่อค้นคว้าหาความรู้

2. ด้านการดำเนินการ

2.1 เป็นผู้นำเสนอ (Presenter) เช่น เสนอประเด็นปัญหา เหตุการณ์ในเรื่องที่จะสอน เป็นผู้สังเกต (Observer) โดยสังเกตผู้เรียนขณะที่ตอบคำถาม ทำกิจกรรมรวมทั้งพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ของผู้เรียน

2.2 เป็นผู้กระตุ้นจิตใจ (Motivator) โดยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างแท้จริง

2.3 เป็นผู้เสริมแรง (Reinforce) เพื่อให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ต้องการ

2.4 เป็นผู้ชี้แนะ (Director) สนับสนุนให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

2.5 เป็นผู้จัดบรรยากาศ (Atmosphere organizer) เพื่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทั้งด้านกายภาพ สังคมและจิตใจเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

2.6 เน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการ (Process oriented) มากกว่าเนื้อเรื่อง หรือเนื้อหาสาระ (Content oriented)

3. ด้านการประเมิน

3.1 เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Reflector) ชี้แนะ วิพากษ์ วิจารณ์ ข้อดี ข้อด้อย เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขพฤติกรรมกาเรียน

3.2 เป็นผู้ประเมิน (Evaluator) โดยประเมินผลเป็นระยะ ๆ ประเมินกระบวนการ พฤติกรรมด้านการค้นหาความรู้ และผลงานซึ่งอาจเป็นองค์ความรู้หรือผลงาน

จอยซ์ และเวล (Joyce & Weil, 1986 : 332 - 334) กล่าวถึงบทบาทของครู ดังนี้

1. เตรียมวัตถุประสงค์และขั้นตอนของการปฏิบัติกิจกรรม
2. อธิบายสาระของบทเรียนและลำดับความสัมพันธ์ก่อน หลังของความรู้และประสบการณ์

3. อภิปรายการปฏิบัติตามขั้นตอนของบทเรียน

4. ดำเนินการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการยกตัวอย่าง สื่อ การสาธิต ฯลฯ จนผู้เรียนสามารถนำมาอ้างอิงด้วยเหตุผล

5. ตรวจสอบความเข้าใจจากความรู้ที่ได้รับด้วยคำถามและการนำไปประยุกต์ใช้

6. เป็นผู้คอยสังเกตการณ์ทำกิจกรรมเหมือนพี่เลี้ยงผู้ให้คำแนะนำเพื่อตรวจสอบผลย้อนกลับ เตรียมการแก้ไขเมื่อจำเป็น

7. เป็นผู้ติดตามและประเมินความแม่นยำในการเรียนรู้

จากรายละเอียดที่เกี่ยวข้องต่อตัวผู้สอนทั้งหมดสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนแบบบูรณาการนั้น ตัวผู้สอนจะต้อง

1. ยึดหลักความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอน

2. เป็นผู้ที่มีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน

3. ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อผู้เรียน มิใช่เป็นผู้บอกหรือเป็นผู้ถ่ายทอดเพียงอย่างเดียว

2.11 บทบาทและกิจกรรมของนักเรียนในการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

ลาร์ดิซาบอล และคณะ (Lardizabal, et al. 1970 : 148) กล่าวถึงหลักในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนแบบบูรณาการ ควรคำนึงถึงกิจกรรมของกระบวนการกลุ่มมาใช้ดังนี้

1. การแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ 4 คน ที่มีระดับความสามารถที่แตกต่างกัน คือ ผู้ที่มีระดับความสามารถสูง 1 คน ผู้ที่มีระดับความสามารถปานกลาง 2 คน และผู้ที่มีระดับความสามารถต่ำ 1 คน ในการแบ่งกลุ่มจะต้องให้นักเรียนได้เข้ากลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมที่ตนมีความถนัดและมีความสนใจ เพื่อให้แต่ละกลุ่มมีความพอเหมาะและมีความสามารถพอ ๆ กัน

2. แต่ละกลุ่มเลือกคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย ประธาน รองประธาน คณะกรรมการ เลขานุการ
3. มีการประชุมร่วมกันภายในกลุ่ม เพื่อวางแผนในการทำกิจกรรมร่วมกัน
4. สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ ในการทำกิจกรรมตามที่ได้ร่วมกันวางแผนไว้

อรัทัย มูลคำ และคนอื่นๆ (2542 : 38) ได้กล่าวถึง การสอนแบบบูรณาการตามขั้นตอนที่เรียกว่า วิธีสตอรีไลน์ (Storyline method) ได้นำเรื่องของการทำงานที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มาใช้ในการทำกิจกรรมของผู้เรียน แต่เน้นในเรื่องความร่วมมือกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยเน้นบทบาทของผู้เรียนให้ ดังนี้

1. ฝึกวางแผนและการทำงานต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่น
2. ค้นคว้าหาความรู้ที่ตนเองและกลุ่มสนใจ เพื่อนำเสนอต่อเพื่อนร่วมชั้น
3. ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากกลุ่ม

ลาร์ดิซาบอล และคณะ (Lardizabal, et al. 1970 : 148) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้เรียน ในการทำกิจกรรมการสอนแบบบูรณาการสอดคล้องกับ อรัทัย มูลคำ และคนอื่นๆ (2542 : 38) ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการเรียน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและการคิดในทุก ๆ สถานการณ์ที่กำหนดให้อย่างเป็นธรรมชาติเหมือนสถานการณ์ในชีวิตจริง
2. ศึกษาค้นคว้าปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้
3. ดำเนินการด้วยตนเอง เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างสนุกสนาน ตื่นเต้นมีชีวิตชีวาและทำทนายอยู่ตลอดเวลา
4. เรียนในห้องเรียน (Class) และสถานการณ์จริง (Reality) เพื่อพัฒนาทางสังคม
5. กระฉับกระเฉงว่องไวในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
6. ทำงานด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ ทั้งแบบเดี่ยว เป็นคู่ หรือกลุ่ม ด้วยความเต็มใจ และด้วยเจตคติที่ดีต่อกัน
7. ตอบคำถามสำคัญหรือคำถามหลัก ที่กำหนดจากประสบการณ์ของตนเองหรือประสบการณ์ในชีวิตจริง
8. มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มทำสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์
9. มีความสามารถในการสื่อสาร เช่น ฟัง พูด อ่าน เขียน มีทักษะทางสังคม รวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนในกลุ่ม ในห้องเรียนและกับครู

10. สามารถสร้างความรู้ (Construct) ด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จากรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและกิจกรรมของตัวผู้เรียนทั้งหมดสรุปได้ว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้น ตัวผู้เรียนจะต้องเปลี่ยนสภาพการเรียนรู้จากผู้ ที่รอรับการถ่ายทอดการเรียนรู้อย่างเดียวมาเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และผู้เรียนเข้าใจ บทบาทของตนเองในการเรียนรู้ เรียนรู้จากสิ่งที่กำหนดขึ้นหรือประสบการณ์ในชีวิตจริง สามารถ เชื่อมโยงความรู้กับชีวิตประจำวัน

ประโยชน์ของการสอนแบบบูรณาการ

สุมิตร คุณานุกร (2518 : 41-42) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการสอนแบบบูรณาการไว้ ดังนี้

1. ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงการเรียนรู้ (Transfer of learning) ความรู้ที่เรียน ไปแล้วจะถูก นำมาสัมพันธ์กับความรู้ที่เรียนใหม่ ๆ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น

2. ช่วยจัดเนื้อหาวิชา หรือความรู้ให้อยู่ในลักษณะเหมือนจริง คือ ผสมผสานและ สัมพันธ์ เป็นความรู้ที่อยู่ในลักษณะหรือรูปแบบที่เอื้อต่อการนำไปใช้กับชีวิต

3. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพและปัญหาสังคมได้ดีกว่า การกระทำหรือปรากฏการณ์ ต่าง ๆ ในสังคมเป็นผลรวมจากหลาย ๆ สาเหตุ การที่จะเข้าใจปัญหาใดและสามารถแก้ปัญหานั้น ได้ ควรพิจารณาปัญหาและที่มาของปัญหาอย่างกว้าง ๆ ใช้ความรู้จากหลาย ๆ วิชามาสัมพันธ์กันเพื่อ สร้างความเข้าใจใหม่ ๆ ขึ้น

4. ช่วยให้การสอนและการศึกษามีคุณค่ามากขึ้น แทนที่จะเป็นขบวนการถ่ายทอด ความรู้หรือสาระแต่เพียงประการเดียว กับช่วยให้สามารถเน้นการพัฒนาทักษะที่จะเป็นให้เกิด ความคิดรวบยอดที่กระจำถูกต้อง และสามารถให้ปลูกฝังค่านิยมที่ปรารถนาได้อีกด้วย

5. ทำให้เกิดการบูรณาการขึ้น ทำให้วัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนไป จากที่ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ไป เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าและนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 : 50) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการสอนแบบบูรณาการว่า

1. เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย ผู้เรียนสามารถจำความรู้ที่เรียนได้นาน (Retention) ซึ่งจะเริ่มด้วยการทบทวนความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน (Participate) ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและ สังคม เป็นการพัฒนาทุกด้าน

3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมตามประสบการณ์ชีวิตของตน และเป็น ประสบการณ์ในชีวิตจริงของผู้เรียน

4. ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ ซ้ำหลายครั้งโดยไม่เบื่อหน่าย
5. ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดระดับสูง คิดไตร่ตรอง คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดแก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการทำงานกลุ่ม ตั้งแต่สองคนขึ้นไป จนถึงเพื่อนทั้งชั้นเรียนตามที่กำหนดในกิจกรรม เพื่อพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์
7. ผู้เรียนจะได้สร้างจินตนาการตามเรื่องที่กำหนดเป็นการเรียนรู้ด้านธรรมชาติ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง วิถีชีวิต ผสมผสานกันไป อันเป็นสภาพจริงของชีวิต
8. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวสู่สิ่งไกลตัว เช่น เรียนเกี่ยวกับตัวเรา บ้าน ครอบครัว ชุมชน ประเทศไทย ประเทศเพื่อนบ้านและโลก ตามระดับความซับซ้อนของเนื้อหาและสติปัญญาของผู้เรียน
9. ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข สนุกสนาน เห็นคุณค่าของงานที่ทำ และงานที่นำไปเสนอต่อเพื่อน ต่อชุมชน ทำให้เกิดความตระหนัก เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากประโยชน์ของการเรียนการสอนแบบบูรณาการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาประสบการณ์ทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เห็นคุณค่าและนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตของผู้เรียน เป็นการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบล่าคำตอบ

3.1 ความเป็นมาของการสอนแบบล่าคำตอบ

การสอนแบบใช้คำถาม ล่าคำตอบ (Questioning technique) หมายถึง การจัดกิจกรรมการสอนที่ครูใช้คำถามเพื่อจูงใจ ชักชวนให้นักเรียนได้แสวงหาคำตอบที่ต้องการให้ได้ตามเวลาที่กำหนด โดยจัดให้นักเรียนคิดวางแผนการค้นคว้าหาคำตอบจากเอกสารที่ครูจัดให้แล้วนำมาอภิปรายร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปเป็นคำตอบ ซึ่งคำถามจะมีลักษณะจากง่ายไปหายาก โดยครูใช้คำถามหรือข้อความที่เป็นประโยคปัญหา บัตรคำถามที่เป็นรูปภาพ เพื่อชักชวนนักเรียนอยากที่จะค้นหาคำตอบ

การสอนแบบล่าคำตอบเป็นกลวิธีที่มีผู้คิดขึ้น และทดลองใช้เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2518 ที่ประเทศเวียดนาม เพื่อหาประสิทธิภาพทางการเรียน และลดเวลาสอนของครู โดยใช้ทดลองในวิชาวิทยาศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรื่องพืช การทดลองดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของโครงการลดเวลาการสอน (RIT : Reduced Instructional Time) ในประเทศเวียดนาม ต่อมาโครงการนี้ได้เข้า

มาดำเนินการในประเทศไทยเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2520 โดยศูนย์ปฏิบัติการอยู่ที่โรงเรียนเมืองใหม่ (ชลอราษฎร์รังสฤษดิ์) จังหวัดลพบุรี และได้้นำการสอนแบบล่าคำตอบมาทดลองใช้อีกครั้งหนึ่ง ในระดับประถมศึกษาปีที่ 5 รายวิชาสุขศึกษา เรื่องยาสามัญประจำบ้าน เพื่อหาประสิทธิภาพทางการเรียนการสอน และลดเวลาสอนของครู

3.2 ลักษณะของการสอนแบบใช้คำถาม ล่าคำตอบ

ประพันธ์ เขียรกุล (แห่งทิพย์ วันเจริญพันธุ์. 2536 : 24) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนแบบล่าคำตอบว่า เป็นวิธีที่เริ่มด้วยการให้คำถามแก่นักเรียนแล้วให้นักเรียนค้นหาคำตอบสำหรับแต่ละคำถามนั้น จากนั้นจึงให้คำเฉลยเพื่อให้นักเรียนตรวจสอบคำตอบด้วยตนเองหรือเปลี่ยนกันตรวจก็ได้ ชลธร รามธรรม (2533 : 14) กล่าวว่า เป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง การถาม การค้นหาคำตอบ และการตอบ เป็นไปอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามลักษณะเนื้อหาวิชาที่ถามและคำตอบนั้น ๆ

3.3 ขั้นตอนการเรียนแบบใช้คำถาม ล่าคำตอบ

การตั้งคำถามแบบที่เราเคยเห็นกันทุกวันนี้มักเป็นวิธีที่ครูซักถามนักเรียนหน้าชั้นเรียน และนักเรียนก็ตอบโดยอาศัยประสบการณ์เดิมบ้าง โดยการเดาบ้าง กิจกรรมล่าคำตอบเป็นกลวิธีที่นักเรียนเรียนด้วยตนเอง การถามจึงเป็นไปอย่างมีระบบ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามลักษณะเนื้อหาวิชาที่ถามและตอบ ซึ่งพอสรุปดังนี้

1. ขั้นเตรียม

แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4 – 5 คน โดยแต่ละกลุ่มเลือกหัวหน้ากลุ่ม เลขานุการ ผู้รายงาน ครูอธิบายบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม และแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบ (เมื่อจบบทเรียนแต่ละเรื่องจะมีการเปลี่ยนหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มทุกครั้ง)

2. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

เป็นขั้นสร้างความสนใจ และทำให้นักเรียน เกิดความกระตือรือร้นในการที่จะทำกิจกรรมโดยใช้สื่อจากวีดิทัศน์ ภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ กรณีตัวอย่างหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่มาสนทนาซักถาม

3. ขั้นดำเนินการสอน

เป็นการระดมพลังสมองเพื่อศึกษาคำถามและหาวิธีการล่าคำตอบเป็นกลวิธีที่นักเรียนเรียนด้วยตนเองจากการคิดค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ การถามคำถามในการดำเนินการสอน จึงเป็นไปอย่างมีระบบเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ไปตามลักษณะเนื้อหาวิชาที่ถามและตอบ

3.1 ขันตั้งปัญหาหรือขันถาม

3.1.1 ครูหรือนักเรียนเป็นผู้ตั้งคำถามง่าย ๆ ที่เป็นพื้นฐานและต่อเนื่องเป็นเรื่องราวจนครบลักษณะเนื้อหาที่กำหนด

3.1.2 การถาม จะถามในสมมุติงานนักเรียน หรือในบัตรคำก็ได้ แต่ต้องระบุวิธีการค้นหาให้ชัดเจน เช่น จะค้นหาคำตอบจากหนังสือเล่มใด หรือบัตรคำหมายเลขใด

3.2 ขันค้นหาคำตอบ

แบ่งกลุ่มนักเรียนเพื่อแบ่งงานกันไปค้นหาว่าคำตอบด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างเสรี แต่ขอให้ได้คำตอบมาด้วยตนเอง มีข้อควรคำนึงถึงในการค้นหาคำตอบคือ

3.2.1 แนะนำวิธีค้นหาให้ชัดเจน เช่น จะให้อ่านหนังสือหน้าอะไร โดยต้องคำนึงถึงเวลาดำเนินการด้วย

3.2.2 หัวใจของกิจกรรมแบบล่าคำตอบคือ ทำอย่างไรผู้เรียนจึงจะค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเอง ใช้สติปัญญาและความสามารถของตนเองเพื่อค้นหาคำตอบตามที่กิจกรรมกำหนดให้

3.2.3 เมื่อนักเรียนค้นหาคำตอบแล้ว จะต้องมีการตั้งคำถามให้ทำอย่างไร เช่น ให้หาคำตอบที่ไหน เป็นต้น

3.3 ขันตอบ

3.3.1 นักเรียนต้องตอบคำถามทุกคำถามด้วยตนเอง หรือถ้าตอบเป็นกลุ่มก็ต้องมีบทบาทร่วมกันทุกคน

3.3.2 แนะนำวิธีตอบให้ชัดเจน ให้เติมคำบรรยาย เลือกตอบ โดยให้ตอบลงในสมมุติงานหรือในสมุดคำตอบ หรือบัตรคำตอบ

3.3.3 เมื่อผู้เรียนได้คำตอบหมดทุกคำถาม ในช่วงเวลาเรียนคาบหนึ่ง ๆ หรือครึ่งหนึ่ง ๆ ควรได้ มีการตรวจคำตอบ จากเฉลยด้วยตัวผู้เรียนเองหรือเปลี่ยนกันตรวจก็ได้ ข้อสำคัญเมื่อพบข้อบกพร่องหรือผิดพลาดต้องแก้ไขให้ตรงตามเฉลยด้วยตนเอง

3.3.4 เมื่อผู้เรียนตอบคำถามเสร็จแล้ว ต้องมีการทบทวนเพื่อเสริมการเรียนรู้สรุปข้อปฏิบัติ ของกิจกรรมแบบล่าคำตอบ คือ

3.3.4.1 จะต้องมีคำถามที่เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน ซึ่งจะเป็นตัวเร่งให้ค้นหาคำตอบ การให้คำถามอาจจะเป็นบัตรคำถาม ซึ่งอาจมีช่องว่างไว้ให้ตอบด้วย หรืออาจเป็นคำถามบนกระดานดำ ให้นักเรียนคัดลอกลงในสมมุติงานของตน และเขียนคำตอบลงในสมมุติงานนั้น

3.3.4.2 จะต้องเตรียมแหล่งค้นคว้าให้นักเรียนว่าจะไปค้นหาได้ที่ใด ค้นหาได้อย่างไร ควรมีคำอธิบายแนวทางในการค้นหาคำตอบ ตลอดจนแนวทางในการตอบให้พร้อมด้วย

3.3.4.3 จะต้องจัดกระบวนการในการให้นักเรียนค้นคว้าเองให้รัดกุม คือ มีการอธิบายให้เข้าใจวิธีค้นคว้า วิธีการตอบให้แจ่มแจ้งเสียก่อน และในระหว่างที่นักเรียนไปค้นหาคำตอบโดยที่ไม่มีครูอยู่นั้น จะต้องมามีวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนทำได้อย่างเรียบร้อย

3.3.4.4 จะต้องมีการตรวจสอบคำตอบ ซึ่งนักเรียนอาจตรวจกันเอง โดยทำเฉลยไว้ให้เพื่อให้เกิดการเสริมพลังในการเรียนรู้

3.3.4.5 มีการสรุปเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้เป็นขั้นเป็นอัน อาจทำได้โดยจัดทำบัตร หรือแผ่นสรุปไว้อ่าน หรืออาจสรุปให้ฟังเอง

4. ขั้นสรุป

เป็นขั้นที่ครู นักเรียน หรือครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปวิธีการและเนื้อหาที่เรียน ด้วยวิธีการดังนี้

4.1 ให้นักเรียนนำผลการปฏิบัติงานกลุ่มย่อย หรือแนวทางจากการหาคำตอบ เสนอต่อชั้นเรียนโดยการรายงาน การอภิปรายซักถามระหว่างผู้เรียน ผู้เสนอ นักเรียนที่ฟัง และครู

4.2 นักเรียนเสนอแนวทางเลือกสำหรับคนที่นำแนวทางในการหาคำตอบไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันและการเรียนของตน โดยการสุ่มเลือกนักเรียนให้พูดเสนอแนวความคิดของตนหรือให้เขียนตอบแบบสอบถามตามที่ครูกำหนด

5. ขั้นประเมิน

เป็นขั้นที่ครูประเมินผลนักเรียนโดยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่

5.1 จากการตอบคำถามของนักเรียนโดยการสุ่ม และการแสดงความคิดเห็น

5.2 จากการทำกิจกรรมที่มอบหมายทั้งงานกลุ่มย่อยและงานเดี่ยว

5.3 จากการเขียนบรรยายเกี่ยวกับแผนการตัดสินใจแก้ปัญหาและป้องกัน

การใช้คำถาม

การใช้กิจกรรมแบบล่าคำตอบ ในการเรียนการสอนเป็นแนวทางการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับกระบวนการถามคำถามเพื่อจูงใจและช่วยให้นักเรียนเกิดการค้นหาคำตอบ ฉะนั้นการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรยากาศในการเรียนการสอนกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยผู้สอนจะใช้คำถามเน้นจุดมุ่งหมายให้นักเรียนค้นหาคำตอบ

การถามคำถาม จัดเป็นสิ่งเร้าที่ดีที่สุดในการที่จะฝึกให้เด็กคิด เพราะการถามเป็นการนำนักเรียนให้เกิดการคิดไตร่ตรอง ทบทวนความเข้าใจของตนเอง และพยายามคิดหรือหาวิธีการเพื่อจะหาคำตอบมาตอบคำถามของครูให้ได้ ครูควรฝึกการใช้คำถามที่จูงใจให้นักเรียนเกิดความต้องการตอบคำถามด้วยความเต็มใจ โดยอาศัยเทคนิคการถามคำถามที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละ

คน และถามคำถามโดยคำนึงถึงระดับ ประเภท และคำที่ใช้ในคำถาม รวมทั้งมีเทคนิคในการตอบรับคำตอบที่จะให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณสนใจ รับรู้และเข้าใจคำตอบของเขา

มีผู้แบ่งประเภทของคำถามไว้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับเป้าหมายในการใช้คำถามนั้น ๆ ซึ่งศิริกาญจน์ โกสุม และคารณี คำวังนัง (2544 : 42-49) ได้แบ่งลักษณะของคำถามที่ไว้ดังนี้

1. คำถามปลายเปิด หรือคำถามแคบ หรือคำถามที่มีคำตอบเดียว เป็นคำถามที่ต้องการคำตอบเกี่ยวกับข้อเท็จจริง จำนวนที่ถูกต้อง วันเวลาที่เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นความจำซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้มาก่อนแล้ว คำถามประเภทนี้มักลงท้ายคำถามว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เท่าใด เมื่อใด ใช่หรือไม่ ซึ่งควรใช้เมื่อผู้สอนต้องการตรวจสอบความรู้ ความจำของนักเรียน เช่น

- 1.1 ดาวเคราะห์ที่เป็นบริวารของระบบสุริยจักรวาลมีทั้งหมดกี่ดวง
- 1.2 พระนเรศวรมหาราชประกาศอิสรภาพของกรุงศรีอยุธยาในปีใด
- 1.3 พระมหากษัตริย์พระองค์ใดเป็นผู้ประดิษฐ์อักษรไทย
- 1.4 วันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตรงกับวันที่ เดือน

อะไร

2. คำถามปลายเปิด หรือคำถามกว้าง หรือคำถามที่มีหลายคำตอบ เป็นคำถามที่ต้องการให้ผู้ตอบตอบได้หลายอย่าง มีคำตอบถูกหลายคำตอบ เช่น

- 2.1 อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เปลือกโลกเกิดการเปลี่ยนแปลง
- 2.2 ถ้าจะอธิบายว่าการเป็นนักเรียนที่ดีควรเป็นอย่างไร จะต้องพูดอย่างไร
- 2.3 ทำไมโลกจึงต้องโคจรรอบดวงอาทิตย์

การถามคำถามประเภทเป็นการถามให้ตอบได้หลายทางและอาจจะฝึกให้คิดต่อไปถึงเหตุผลที่ให้คำตอบนั้น ๆ คำถามประเภทนี้มักลงท้ายคำถามว่า อย่างไร ทำไม อะไร เป็นต้น หรือแบ่งตามพฤติกรรมด้านความรู้ความคิด (Cognitive domain) ของ Bloom เป็น 6 ระดับ เช่น

1. ความรู้ ความจำ (Knowledge) เป็นการถามถึงเรื่องราวที่เป็นปรากฏการณ์ ข้อเท็จจริง กฎ สูตร คำศัพท์ ฯลฯ ที่สมองบันทึกไว้ ซึ่งสามารถถามแยกประเภทได้ ดังนี้

1.1 ถามความรู้ความจำศัพท์และนิยาม เช่น

1.1.1 ถามความรู้ความจำศัพท์และนิยาม เช่น พระเนตรแปลว่าอย่างไร พระพุทธเจ้าหลวงหมายถึงใคร

1.1.2 ถามความรู้ความจำกฎและความจริง เช่น ใครเป็นผู้สร้างกรุงรัตนโกสินทร์ นักเป็นสัตว์ประเภทใด

1.2 ถามความรู้ความจำในวิธีดำเนินการ

1.2.1 ถามความรู้ความจำ ระเบียบแบบแผน เช่น เครื่องหมายใดใช้แสดงว่าเป็นจังหวัดในแผนที่ประเทศไทย เครื่องหมายจรวด ☉ หมายความว่าอย่างไร

1.2.2 ถามความรู้ความจำลำดับขั้นและแนวโน้ม เช่น ขั้นตอนแรกของการประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของเล่นคืออะไร ใครเป็นคนแรกที่ขึ้นไปเหยียบดวงจันทร์ เมื่อน้ำเดือดแล้วจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป

1.2.3 ถามความรู้ความจำเกี่ยวกับการจำแนกประเภท เช่น สัตว์ชนิดใดบ้างที่อาศัยอยู่ในน้ำ สัตว์ชนิดใดจัดว่าเป็นสัตว์เลี้ยงลูก

1.2.4 ถามความรู้ความจำเกณฑ์ เช่น การแบ่งประเภทของสัตว์ใช้อะไรเป็นเกณฑ์ การแบ่งจำนวนเลขใช้อะไรเป็นเกณฑ์ การแบ่งที่อยู่ของคนใช้อะไรเป็นเกณฑ์

1.2.5 ถามความรู้ความจำวิธีการ เช่น การเลี้ยงไก่โดยวิธีใดได้ผลมากที่สุด การอ่านหนังสือโดยวิธีใดทำให้จำได้นานที่สุด

1.3 ถามความรู้ความจำ ความคิดรวบยอดในเรื่อง

1.3.1 ถามความรู้ความจำหลักวิชาและขยายหลักวิชา เช่น ดาวเคราะห์มีวงโคจรรอบดวงอาทิตย์เป็นอย่างไร ดาวเสาร์เป็นดาวเคราะห์ เพราะฉะนั้นดาวเสาร์จะมีวงโคจรรอบดวงอาทิตย์เป็นอย่างไร

1.3.2 ถามเนื้อหาความสัมพันธ์จากหลายหลักวิชามาสัมพันธ์กันจนเป็นโครงสร้างของเนื้อความใหญ่เรื่องเดียวกัน เช่น โครงสร้างของการปกครองของประเทศไทยเป็นอย่างไร ส่วนประกอบของน้ำมีอะไรบ้าง โครงสร้างการบริหารงานของ อบต. เป็นอย่างไร

2. ถามความเข้าใจ (Comprehension) เป็นการถามถึงการใช้กระบวนการทางความคิด นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาทำให้มีความหมายมากขึ้นด้วยวิธีการแปลความตีความหมาย ขยายความ ซึ่งสามารถถามคำถามได้ดังนี้

2.1 ถามการแปลความหมาย เช่น ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว หมายถึง ลักษณะอย่างไร คนดีศรีอยุธยา หมายถึงคนอย่างไร บ้านพี่เมืองน้อง หมายถึง การมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

2.2 ถามการตีความ เช่น นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยลดลงร้อยละ 20 หมายความว่าอย่างไร เศรษฐกิจของประเทศไทยเกิดภาวะถดถอยร้อยละ 5 ในปีนี้แสดงว่าเป็นอย่างไร

2.3 การขยายความ เช่น ถ้าภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยเกิดภาวะถดถอยร้อยละ 5 ต่อปี ในอีก 5 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะมีสภาพเป็นอย่างไร ถ้านักเรียนมีคะแนนภาษาไทยลดลงในเทอมนี้ เทอมหน้าผลการเรียนของนักเรียนจะเป็นอย่างไร

3. การถามการนำไปใช้ (Application) เป็นการถามถึงความสามารถในการนำความรู้ หลักการและข้อเท็จจริง ไปแก้ปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างได้ผล เช่น เพราะเหตุใดประเทศเวียดนาม จึงมีผลผลิตข้าวสูง เพราะเหตุใดประเทศเกาหลีจึงสามารถชำระหนี้ให้ IMF ได้เร็วกว่ากำหนด ทำอย่างไรประเทศไทยจึงจะแก้ปัญหาความยากจนของคนในชนบทได้

4. การถามการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการถามถึงความสามารถในการแยกแยะเรื่องราว ต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย ว่าสิ่งเหล่านั้นมีองค์ประกอบกันอย่างไร ซึ่งสามารถใช้คำถามดังนี้

4.1 การถามการวิเคราะห์ส่วนประกอบ เช่น ส่วนประกอบของเปลือกโลกมีอะไรบ้าง สาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาเยาวชนวัยรุ่นติดสารเสพติดมีอะไรบ้าง สาเหตุที่ทำให้เกิดน้ำเสียใน กรุงเทพมหานครมีอะไรบ้าง

4.2 การถามการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เช่น การที่นักเรียนเรียนหนังสือไม่ทันเพื่อนมีส่วนสัมพันธ์กับการหนีเรียนอย่างไร สังคมเมืองมีส่วนสัมพันธ์กับความเป็นอยู่ของคนในลักษณะใด

4.3 การถามการวิเคราะห์หลักการ เช่น หลักการสำคัญของการปกครองในระบบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข คืออะไร หลักการของการทำงานกลุ่ม คืออะไร หลักการสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ คืออะไร

5. การถามการสังเคราะห์ เป็นการถามถึงความสามารถในการประกอบส่วนย่อยให้เข้ากัน เป็นเรื่องราว เป็นความสามารถในการพิจารณาเรื่องราวในหลาย ๆ แง่มุม แล้วนำมาจัดระบบ โครงสร้างใหม่ที่มีความเหมาะสม ลักษณะของการถามประเภทนี้ ได้แก่

5.1 การถามการสังเคราะห์ข้อความ เช่น ให้แสดงความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนของครูวิชาภาษาไทย

5.2 การถามการสังเคราะห์แผนงาน เช่น ถ้าจะทำโครงการเรื่องการกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชน จะวางแผนการทำโครงการอย่างไร ถ้าจะเขียนเรียงความเรื่องพระนเรศวรมหาราช จะวางแผนการเขียนเรียงความอย่างไร ถ้าจะไปทัศนศึกษาพิพิธภัณฑ์สถานในจังหวัดจะวางแผนในการเดินทางอย่างไร ถ้าจะประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของใช้จะวางแผนการทำงานอย่างไร

5.3 การถามการสังเคราะห์ความสัมพันธ์ เช่น เมืองที่ตั้งอยู่ริมทะเล มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวอย่างไร การเดินทางโดยรถไฟมีความสัมพันธ์กับความปลอดภัยในการเดินทางอย่างไร

6. การถามการประเมินค่า (Evaluation) เป็นการถามถึงความสามารถในการตัดสินตีราคา คุณค่าโดยอาศัยเกณฑ์และมาตรฐานที่กำหนดไว้ ลักษณะของการถามประเภทนี้ ได้แก่

6.1 การประเมินโดยอาศัยข้อเท็จจริงภายใน เช่น จากคำกล่าวที่ว่า ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นมาก ทำให้เกิดปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด จากคำกล่าวที่ว่า การศึกษาทำให้คนมีความก้าวหน้าในชีวิตการทำงานท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด

6.2 การประเมินโดยอาศัยข้อเท็จจริงจากภายนอก เช่น ถ้ายึดตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้แบบโฮมสกูล มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กหรือไม่ อย่างไร ถ้ายึดตามหลักการสหกรณ์แล้ว กิจการสหกรณ์เหมาะสมกับผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือไม่ อย่างไร

จากลักษณะของการตั้งคำถามตามพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิดของ Bloom นี้จะเห็นว่าเป็นการตั้งคำถามที่ยาก ไม่สะดวกที่จะใช้ในชั้นเรียน แต่เนื่องจากสามารถวัดระดับการคิดของนักเรียนได้ จึงได้นำมาเสนอในที่นี้ และถ้าผู้สอนจะใช้คำถามในลักษณะนี้ถามนักเรียน ก็จะได้คำตอบที่บอกได้ว่า นักเรียนมีความสามารถในการคิดอยู่ในระดับใด และถ้าจะทำให้การใช้คำถามตามพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิดของ Bloom ได้ง่ายขึ้น อาจทำได้โดยที่ครูไม่ต้องยึดติดกับขั้นตอนของพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิดมากเกินไป แต่สามารถใช้คำถามสลับกันไปมาตามลำดับพฤติกรรม และตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ในห้องเรียนได้

นอกจากนี้ยังอาจแบ่งประเภทของคำถามตามจุดประสงค์ของการใช้ไว้เป็น 3 ประเภท คือ

1. คำถามเจาะจง คือ คำถามที่ดึงนักเรียนให้สนใจในเรื่องที่กำลังเรียน กำลังอภิปราย ซึ่งอาจจะเป็นการถามถึงความจริง การคาดคะเน และเป็นคำถามแบบปลายเปิด เช่น ประเทศไทยควรรับการช่วยเหลือจาก IMF หรือไม่ เพราะเหตุใด การทดสอบสมมติฐานนี้ควรทำอย่างไร ใครควรเป็นผู้ตอบคำถามนี้ ทำอย่างไรจึงจะช่วยเหลือเกษตรกรให้มีรายได้เพิ่มขึ้นได้

2. คำถามแนะให้คิด คือ คำถามที่แนะแนวคำตอบเพื่อช่วยให้ผู้ตอบสามารถตอบได้ เช่น สูตรเคมีของน้ำคืออะไร (ผู้ตอบตอบไม่ได้) ถ้าโมเลกุลของน้ำประกอบด้วย ไฮโดรเจน 2 อะตอม และออกซิเจน 1 อะตอม สูตรทางเคมีของน้ำจะเป็นอย่างไร (ผู้ตอบตอบได้)

3. คำถามกระตุ้นให้คิดต่อ คือ คำถามที่ใช้เมื่อได้รับคำตอบจากนักเรียนไม่ลึกพอ เพื่อให้ผู้เรียนคิดต่ออย่างรอบคอบมากขึ้น เช่น คำที่ใช้หมายความว่าอย่างไร อธิบายเพิ่มเติมได้ไหม ลองยกตัวอย่างให้ฟังหน่อยสิ จินตนาการว่าคำที่ใช้ความหมายว่าอย่างไรนะ

เทคนิคการใช้คำถาม

1. การถามซ้ำ คือ การใช้คำถามเดียวกันถามนักเรียนหลายคน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอภิปราย

2. การให้เวลาคิดก่อนตอบ หลังจากที่ถูกถามคำถามแล้ว ครูควรให้เวลานักเรียนคิด ประมาณ 3 - 5 วินาทีก่อนตอบ โดยอาจจะถามแล้วให้เวลาคิด หลังจากนั้นจึงเรียกชื่อผู้ตอบให้ตอบคำถาม ผู้สอนเว้นระยะเวลาสักครู่ก่อนที่จะแสดงความเห็นต่อคำตอบนั้น หรืออาจจะเป็นไปในลักษณะที่ครูถามคำถามเพื่อให้ทุกคนตอบ หรือตอบโต้ หรือซักถามกันเอง และควรให้เวลาคิดให้มากขึ้น เพื่อให้ นักเรียนมีเวลาในการคิดคำตอบ

3. การฟังคำตอบ ผู้สอนต้องให้ความสนใจเวลาผู้เรียนตอบคำถาม และอาจแสดงความเห็นต่อคำตอบหรือถามคำถามต่อไป

4. การเสริมแรง การแสดงการยอมรับคำตอบของผู้เรียน เช่น เขียนคำตอบของนักเรียนลงบนกระดานดำ การพยักหน้าแสดงการรับรู้คำตอบ หรือการมองสบตา ซึ่งจะทำให้นักเรียนเต็มใจ และมีความมั่นใจที่จะตอบคำถามมากขึ้น

สรุปข้อปฏิบัติการสอนแบบล่าคำตอบ

แท่งทิพย์ วันเจริญพันธุ์ (2536 : 24) ได้สรุปข้อปฏิบัติของการสอนแบบล่าคำตอบไว้ดังนี้

1. จะต้องมีการถามที่เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนซึ่งจะเป็นตัวเร่งให้หาคำตอบการให้คำถามอาจจะทำเป็นบัตรคำถาม ซึ่งอาจมีช่องว่างไว้ให้ตอบด้วย หรืออาจเป็นคำถามบนกระดานดำให้นักเรียนคัดลอกลงในสมุดงานของตน และเขียนคำตอบลงในสมุดนั้น

2. จะต้องเตรียมแหล่งค้นคว้าให้นักเรียนว่าจะไปค้นได้ที่ใด ค้นได้อย่างไร ควรมีคำอธิบายให้เข้าใจวิธีค้นคว้า วิธีการตอบให้แจ่มแจ้งเสียก่อน และในระหว่างที่นักเรียนไปค้นหาคำตอบโดยที่ไม่มีครูอยู่นั้น จะต้องมามีวิธีการช่วยให้นักเรียนทำได้เองอย่างเรียบร้อย

3. จะต้องมีการตรวจสอบคำตอบ ซึ่งนักเรียนอาจตรวจกันเอง โดยทำเฉลยไว้ให้เพื่อให้เกิดการเสริมพลังในการเรียนรู้

4. มีการสรุปเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้เป็นขั้นเป็นอัน อาจทำได้โดยจัดทำบัตรหรือแผ่นสรุปไว้อ่าน หรืออาจสรุปให้ฟังเอง

3.4 เอกสารเกี่ยวกับการใช้คำถาม

3.4.1 ความหมายของการใช้คำถาม

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการใช้คำถามในการเรียนการสอนสรุปไว้ดังนี้

ภพ เลาห์ไพบูลย์ (2537 : 157) และ ประจวบจิตร คำจตุรัส (2537 : 24) กล่าวไว้สรุปได้ว่า การใช้คำถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเสาะแสวงหาความรู้ ความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ และเป็นเทคนิคการสอนที่มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอน ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าหา

ความรู้ แก้ปัญหา และสรุปแนวคิดได้ด้วยตนเอง เป็นสื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นการถามตอบด้วยวาจาระหว่างครูกับนักเรียน หรือระหว่างนักเรียนกับนักเรียน

บุญชม ศรีสะอาด (2537 : 74) ได้กล่าวว่า การใช้คำถาม เป็นการสอนที่ผู้สอนป้อนคำถามให้นักเรียนตอบ อาจตอบเป็นรายบุคคลหรือตอบเป็นกลุ่มย่อย หรือตอบทั้งชั้นซึ่งถือได้ว่าเป็นเทคนิคที่สำคัญในการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้

สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ (2545 : 74-87) กล่าวว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนากระบวนการทางความคิดของผู้เรียน โดยผู้สอนจะป้อนคำถามในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นคำถามที่ดี สามารถพัฒนาความคิดผู้เรียน ถามเพื่อให้ผู้เรียนใช้ความคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์ วิวิจารณ์ สังเคราะห์ หรือการประเมินค่าเพื่อจะตอบคำถามเหล่านั้น

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การใช้คำถามหมายถึง เทคนิคการใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนได้โต้ตอบ เพราะคำถามจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิด เรียบเรียงความรู้ และถ่ายทอดเป็นคำตอบ คำถามเป็นเครื่องมือที่ช่วยตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน ครูสามารถใช้คำถามเป็นเครื่องมือสนับสนุนกิจกรรมการสืบเสาะหาความรู้ ใช้เป็นอุปกรณ์ในการสื่อความหมายได้ด้วย นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และควรฝึกให้นักเรียนรู้จักตั้งคำถามครูด้วย เพื่อเป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถของนักเรียน

3.4.2 ประเภทของคำถาม

ศาสตราจารย์เคอร์ติส (Curtis) แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา (มังกรทองสุกดี, 2532 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้จำแนกคำถามออกเป็น 12 แบบ ซึ่งเป็นลักษณะคำถามที่ใช้เพื่อความมุ่งหมายต่าง ๆ กัน สรุปได้ดังนี้

1. ถามเพื่อเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้ตอบคิดเปรียบเทียบความเหมือนกับความแตกต่าง ซึ่งจะต้องคิดอย่างรอบคอบเสียก่อนจึงจะตอบได้ เช่น สภาพภูมิประเทศของทั่วโลกเหนือและทั่วโลกใต้เหมือนหรือต่างกันอย่างไร
2. ถามเพื่อการตัดสินใจ ผู้ตอบจะต้องจำแนกและตัดสินใจให้แน่นอน เช่นคนไทยที่ประดิษฐ์ฟันเทียมขึ้นคือ ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล ใช่หรือไม่
3. ถามเพื่อนำเอาความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นการถามเพื่อการแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยความรู้หรือประสบการณ์ที่มีอยู่แล้ว เช่น เมื่อเราหลงป่า เราจะหาทางออกจากป่าได้อย่างไรจึงจะปลอดภัยที่สุด
4. ถามเพื่อการจำแนก เพื่อต้องการให้ผู้ตอบคิดจำแนกหรือจัดหมวดหมู่ หรือจัดพวกใหม่โดยอาศัยการเปรียบเทียบในด้านความแตกต่าง ความเหมือน ความสัมพันธ์และการจัดกลุ่มใหม่ เช่น ส้มตำ ประกอบด้วยสารอาหารหมู่ใดบ้าง

5. ถามความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผล เป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบสังเกตปรากฏการณ์ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร เช่น ฝนตกกับลูกเห็บ มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

6. ถามเพื่อให้ทราบความมุ่งหมาย เป็นการถามที่ให้ผู้ตอบบอกความมุ่งหมายของเนื้อเรื่อง เช่น หนังสือเรื่องพระมหาชนก เนื้อเรื่องทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายสำคัญอะไรบ้าง

7. ถามเพื่อให้เกิดความคิดวิจารณ์ ถามเพื่อให้ผู้ตอบคิดในเรื่องความสมบูรณ์ ความถูกต้อง ซึ่งก่อนที่จะตอบนั้นผู้ตอบจะต้องใคร่ครวญเสียก่อน เช่น เรื่องการจัดงานกีฬาที่ผ่านมา มีอะไรเป็นบทเรียนที่ต้องคำนึงถึงบ้าง อะไรที่คิดว่าดีแล้ว และอะไรที่ยังบกพร่อง

8. ถามเพื่อให้แสดงความคิดเห็น เพื่อให้ผู้ตอบเกิดการสรุปผล ตัดสินใจ โดยอาศัยข้อมูลความจริง หลักการเป็นเกณฑ์ เช่น ฝนป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ของประเทศชาติ กลายเป็นสภาพป่าที่ทรุดโทรมในปัจจุบัน คงเหลือฝนป่าไม้ รวมทั้งป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์อีกเพียงไม่ถึงร้อยละ 20 ของผืนดินทั้งหมด ท่านคิดว่าอีก 10 ปีข้างหน้าประเทศของเราจะมีสภาพเป็นอย่างไร

9. ถามเพื่อเปิดการอภิปราย เป็นการถามเพื่อให้ได้มีการถกเถียง พินิจพิจารณาการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ท่านคิดว่าควรสอนเพศศึกษาในโรงเรียนหรือไม่เพราะเหตุใด

10. ถามเพื่อให้กำหนดนิยามหรือให้อธิบาย เป็นคำถามเพื่อให้สรุปความคิดรวบยอดหรือความหมายคำนิยาม คำอธิบายในแต่ละคำหรือวลี เพื่อให้เรื่องราวนั้นกระจ่างขึ้น เช่น โปรดอธิบายคำว่า จัดระเบียบสังคม โดยย่อ

11. ถามเพื่อให้สังเกต คำถามชนิดนี้ต้องการให้หาคำตอบโดยการสังเกต เช่น ในปีนี้เพื่อน ๆ ของเราเดินทางมาโรงเรียน โดยวิธีใดมากที่สุด

12. ถามเพื่อช่วยผู้ให้เกิดคำถามใหม่ ๆ อีก ระหว่างที่ผู้เรียนกำลังคิด กำลังอ่านหรือกำลังปฏิบัติงานอยู่ ผู้สอนอาจถามถึงงานที่เขากำลังคิด กำลังทำว่าพบปัญหาอะไรหรือไม่ เช่น ขณะที่นักเรียนกำลังทดลองเรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพ มีข้อสงสัยอะไรบ้างหรือไม่

นอกจากคำถามทั้ง 12 แบบแล้ว ยังสามารถแบ่งหรือจำแนกโดยใช้เกณฑ์อื่น ๆ ได้อีก เช่น

12.1 คำถามระดับต่ำ

12.2 คำถามระดับสูง

12.3 คำถามระดับง่าย

12.4 คำถามระดับยาก

12.5 คำถามปลายเปิด

12.6 คำถามปลายปิด

นอกจากนั้น พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2548 : 1-3) กล่าวไว้ว่า ถ้าแบ่งประเภทคำถามตามระดับขั้นตามแนวคิดของบลูม แบ่งออกเป็น 6 ประเภทดังนี้

1. การประเมินค่า ถามการประเมินค่า
2. การสังเคราะห์ ถามการสังเคราะห์
3. การวิเคราะห์ ถามการวิเคราะห์
4. การนำไปใช้ ถามการนำไปใช้
5. ความเข้าใจ ถามความเข้าใจ
6. ความรู้ ถามความรู้

3.4.3 ลักษณะของคำถามที่ดี

คำถามที่ดีจะช่วยให้การใช้คำถามของผู้สอน ทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์มากยิ่งขึ้น ลักษณะของคำถามที่ดีมีดังนี้ (จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช. 2533 : 36 – 37 ; ประจวบจิต คำจตุรัส. 2537 : 28)

1. กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดทั้งในด้านเหตุผล การวิเคราะห์และสร้างสรรค์ และเป็นคำถามที่ท้าทาย ชั่วๆให้ตอบ
2. สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนแต่ละเนื้อหา
3. เหมาะสมกับระดับขั้นของผู้เรียนและอยู่ในขอบเขตที่ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ไม่ยากหรือง่ายเกินไป
4. ใช้ภาษาง่ายๆ เฉพาะเจาะจงสั้นกะทัดรัดได้ความครบ ถามตรงเรื่องที่ต้องการถาม
5. ขึ้นต้นประโยคโดยใช้คำถามเลขแทนที่จะบอกข้อความก่อน แล้วถามคำถามที่หลัง เช่น ไคโนเสาร์ครองโลกมาหลายร้อยล้านปี ในช่วงยุคใด ก็ใช้คำถามว่า ในช่วงยุคใดที่ไคโนเสาร์ครองโลกจะดีกว่า
6. ไม่ควรตั้งคำถามหลายคำถามในขณะเดียวกัน และไม่ตั้งคำถามเชิงนิเสธ
7. ควรเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดแบบอเนกนัย
8. ต้องมีระดับความยากง่ายพอเหมาะกับขั้นที่เรียนและวุฒิภาวะของผู้เรียน

จากลักษณะของคำถามที่ดีดังกล่าวสรุปได้ว่า คำถามมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างยิ่งถ้าครูเข้าใจ ลักษณะและประเภทของคำถามระดับวุฒิภาวะของนักเรียน รวมทั้งการออกแบบคำถามที่ตรงกับวัตถุประสงค์จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ช่วยพัฒนาทักษะการคิด ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน ตลอดจนส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

3.4.4 เทคนิคการใช้คำถามที่ดี

เทคนิคการใช้คำถาม หมายถึงการใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนตอบ โดยแสดงความคิดระดับสูง (วิมล ตำราญวานิช. 2532 : 98) ซึ่งการถามนั้นจะต้องน่าสนใจ และกระตุ้นให้คิด ควรได้รับการเตรียมมาก่อน องค์ประกอบพื้นฐานของเทคนิคการใช้คำถามมีดังนี้ (จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช. 2533 : 316-318 ; จำเนียร ศิลปะวานิช. 2538 : 146)

1. การถามคำถาม

1.1 ถามให้ตรงประเด็น เมื่อถามคำถามกว้าง เพื่อให้นักเรียนได้รับรู้แนวทางของคำถามแล้ว ครูควรถามเจาะจงลงไปในเรื่องที่ต้องการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 การเรียกนักเรียนตอบ ครูควรถามคำถามทั้งชั้น หยุดสักเล็กน้อยจึงเรียกนักเรียนคนใดคนหนึ่งตอบโดยการเรียกชื่อหรือใช้ท่าทาง ไม่ควรเรียกชื่อก่อนจึงถาม

1.3 การกระจายคำถาม ครูควรถามนักเรียนให้ทั่วถึง แม้ว่าอาจจะใช้วิธีถามตัวแทนของกลุ่ม

1.4 การจัดให้มีช่วงเงียบ เพื่อให้นักเรียนทั้งชั้นได้คิดแล้วจึงเรียกให้ตอบ เทคนิคนี้สำคัญมาก เมื่อครูถามคำถามที่ยากขึ้น

1.5 คำถามควรกระชับและชัดเจน

1.6 การถามปูพื้น เป็นการถามเพื่อช่วยให้นักเรียนหาคำตอบให้ได้ โดยถามให้แนวทางหรือถามใหม่ แต่ใจความเดียวกันหรือแบ่งคำถามออกเป็นตอน ๆ

1.7 การถามรุกคือการถามช่วยให้นักเรียนคิดหาคำตอบที่ดีกว่า เช่น ลึกกว่า กว้างขวางมีเหตุผลกว่าคำตอบพื้น ๆ ที่ตอบครั้งแรก

2. การสนองตอบคำถามของนักเรียน

2.1 ถ้านักเรียนตอบถูกควรมีการเสริมแรง เช่น ทางวาจาหรืออื่น ๆ

2.2 ถ้านักเรียนตอบถูกบางส่วน ควรให้คำชมในส่วนที่ถูกและถามปูพื้นแนะแนวทางให้นักเรียนคิดต่อจนได้คำตอบที่ถูกต้อง

2.3 ถ้านักเรียนตอบผิดไม่ควรมีปฏิกิริยาทางลบ เช่น ตำหนิ แต่ควรให้กำลังใจที่จะแก้ไขคำตอบที่ผิด

2.4 ถ้าไม่มีคำตอบควรถามใหม่และทำให้ง่ายขึ้นหรือเน้นจุดสำคัญเพื่อให้นักเรียนเข้าใจคำถาม

นอกจากนี้เทคนิคการตั้งคำถามที่ดี จะช่วยให้การใช้คำถามมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งนักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ ได้ดีหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการถามคำถามของผู้สอนเป็นสำคัญประการหนึ่ง ถ้าผู้สอนมีทักษะและเทคนิคในการคำถามที่ดี จะทำให้การเรียนการสอนมี

คุณค่า กลวิธีการตั้งคำถามที่ดี พอสรุปได้ดังนี้ คือ (สุพิน บุญวงศ์. 2531 : 103-104 ; พันทิพา อุทัยสุข. 2532 : 76 ; ประจวบจิตร คำจัตุรัส. 2537 : 28-29 ; Collette and Chiappetta. 1994 : 143-150)

1. ลำดับคำถามให้ดีเป็นขั้นตอน การถามคำถามที่เป็นขั้นตอนจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดอย่างเป็นระบบต่อเนื่องสัมพันธ์กัน
2. ถามผู้เรียนทั้งชั้นแล้วจึงเรียกให้ตอบ การเรียกให้ตอบต้องเรียกให้ทั่วถึงในการถามไม่ควรเจาะจงผู้ตอบหรือถามคำถามนักเรียนตามลำดับ เพราะการที่ผู้ตอบรู้ตัวก่อนว่าจะได้ตอบเมื่อใดนั้นจะทำให้ผู้ตอบไม่สนใจคำถามอื่น ๆ
3. ถามแล้วเว้นระยะให้นักเรียนได้มีเวลาคิดคำตอบหรือคิดหาเหตุผล
4. ไม่ทวนคำถามและคำตอบเพราะการทวนคำถามและคำตอบจะทำให้นักเรียนไม่สนใจฟังหรือคิดตรงคำถามของผู้สอน ถ้าคำตอบไม่ชัดเจนหรือได้ยินไม่ทั่วถึงจึงให้นักเรียนขยายคำตอบหรือตอบให้ดีขึ้น
5. ไม่ถามคำถามพร้อมกันหลายคำถามเพราะจะทำให้นักเรียนสับสน
6. ใช้คำถามหลายรูปแบบหรือหลายประเภท เพื่อให้สามารถวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนได้ครบทุกด้าน
7. ใช้คำถามรุกที่ต่อเนื่องสัมพันธ์กันเพื่อให้นักเรียนได้คิดขยายกว้างออกไป
8. เมื่อถามแล้วผู้สอนต้องตั้งใจและสนใจฟังคำตอบของนักเรียน ซึ่งอาจแสดงออกโดยการยิ้มหรือพยักหน้า
9. มีการเสริมแรงเมื่อนักเรียนตอบถูก ถ้ายังตอบไม่ชัดเจนให้ถามต่อเพื่อให้ได้คำตอบที่กระจ่างขึ้น หรือถ้านักเรียนตอบไม่ถูกต้องพยายามหาสาเหตุ เพื่อจะได้อธิบายและนำไปสู่การคิดหาคำตอบที่ถูกต้อง
10. จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการใช้คำถามให้พร้อม
11. ให้นักเรียนตั้งคำถามถามผู้สอนด้วย
12. ชักถามนักเรียนอย่างเป็นกันเอง เพื่อให้ดูว่าผู้สอนเป็นผู้ช่วยเหลือ ไม่ใช่ผู้ที่จะมาซักไซ้ไล่เลีย (สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนรู้สึกอยากจะมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม)
13. ใช้คำถามที่นักเรียนมีความรู้และประสบการณ์เพียงพอ
14. คุณค่าของการสอนโดยใช้คำถามจะหมดไป ถ้าครูเป็นผู้ถามเองตอบเอง หรือถามคำถามในลักษณะที่ทบทวนความจำของนักเรียนมากเกินไป

15. ถ้านักเรียนตอบคำถามถูกต้องควรมีการเสริมแรง ถ้านักเรียนตอบผิดไม่ควรแสดงปฏิกิริยาทางลบ เช่น ตำหนิ แต่ควรให้กำลังใจที่จะแก้ไขคำตอบที่ผิด

16. ถ้านักเรียนตอบถูกบางส่วน ควรให้คำชมเชยในส่วนที่ถูก และถามปูพื้นแนะแนวทางให้นักเรียนคิดต่อจนได้คำตอบที่ถูกต้อง

17. ควรวิเคราะห์คำถามที่ถามไปแล้ว เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในโอกาสอื่น ๆ ต่อไป

กลวิธีหรือเทคนิคการใช้คำถามที่ดีจะช่วยให้นักเรียนคิดอย่างเป็นระบบ มีทักษะการคิดหลายแง่หลายมุม ช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจใฝ่รู้ การใช้คำถามที่มีประสิทธิภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้คำถามล่วงหน้า ศึกษาเนื้อหาและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โดยตั้งคำถามให้ตรงประเด็น มุ่งพัฒนากระบวนการทางความคิดโดยป้อนคำถามเน้นคำตอบ ที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และควรฝึกให้นักเรียนรู้จักตั้งคำถามครูด้วย เพื่อเป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถของนักเรียน

4. หลักการ แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่ม

4.1 ความหมายของกลุ่ม

คำว่า “กลุ่ม” (Group) มีผู้ให้ความหมายมากมายตามทัศนะของแต่ละคนและขึ้นอยู่กับ การเน้นลักษณะที่สำคัญต่าง ๆ ของการรวมตัวเป็นกลุ่มมีผู้ให้ความหมายทั้งทางจิตวิทยา และจิตวิทยาสังคม ดังนี้

กัลลี (Gulley. 1960 : 62 - 63) กล่าวว่า กลุ่มควรประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

1. มีวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยวัตถุประสงค์นั้น ต้องสนองความต้องการของสมาชิกภายในกลุ่มทุกคน

2. สมาชิกทุกคนในกลุ่มให้ความร่วมมือในการทำงาน

3. สมาชิกทุกคนมีการสื่อสารทางวาจาหรืออย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

เดวิส (Davis. 1962 : 405) กล่าวว่า กลุ่มหมายถึงบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีปฏิสัมพันธ์กันโดยมีเป้าหมายร่วมกันอย่างเห็นได้ชัด

เพจและโทมัส (Page and Thomas. 1977 : 152) กล่าวว่า กลุ่มหมายถึงบุคคลจำนวนหนึ่งในสังคมที่อาจอยู่ด้วยกันหรือแยกกันอยู่ เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในลักษณะที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันและให้ความสำคัญต่อกัน

ฉลอง ภิรมย์รัตน์ (2521 : 1 - 3) กล่าวว่า กลุ่มหมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาอยู่ร่วมกัน สนใจปฏิบัติในสิ่งที่เป็นปทัสถานและจุดมุ่งหมายร่วมกันลักษณะร่วมกัน ลักษณะร่วมกันของการรวมกลุ่มมี 3 ประการ คือ

1. มีเป้าหมายร่วมกัน (Common goal)
2. มีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction)
3. มีการปฏิบัติในบทบาทร่วมกัน (Common role)

พรรณพิศ วาณิชการ (2528 : 135) กล่าวว่า กลุ่มหมายถึง การรวมตัวกันในสถานที่ แห่งใดแห่งหนึ่ง และการรวมตัวกันของบุคคลดังกล่าวจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเกิดขึ้น และมีการปฏิบัติในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง

สมทรง ไชยวัติ (2538 : 12) กล่าวว่า กลุ่มหมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมี ปฏิสัมพันธ์กันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน มีการทำงานร่วมกันรับผิดชอบ ร่วมกันและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

ดังนั้น อาจกล่าวสรุปความหมายของคำว่า “กลุ่ม” ได้ว่า กลุ่มหมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดจนช่วยกันรับผิดชอบ งานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้และได้ผลประโยชน์ร่วมกันทั้งในตัวบุคคลและกลุ่ม

ทักษะกระบวนการกลุ่ม หมายถึง คະเนนการประเมินทักษะจากการสังเกตพฤติกรรม ความตั้งใจในการเรียน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ การรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม การตรงต่อเวลาในระหว่างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้การสังเกตตามแบบฟอร์ม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4.2 ประวัติกระบวนการกลุ่ม

การศึกษาถึงกลุ่มของคนนับเป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มสัมพันธ์ ผู้ริเริ่มในเรื่องนี้คือเคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) นักวิทยาศาสตร์และนักจิตวิทยาสังคมชาวเยอรมันผู้พยายามศึกษาเกี่ยวกับพลังกลุ่มในแง่ของพฤติกรรมมนุษย์ตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1920 โดยเฉพาะปี ค.ศ. 1930 – 1948 เลวินและคณะได้ศึกษาทดลองเกี่ยวกับกลุ่มในสังคมการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของกลุ่ม และความเป็นผู้นำแบบต่าง ๆ ในกลุ่มและในที่สุดได้สร้างทฤษฎีสถาน (Field Theory) ขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีทางจิตวิทยาของเกสทอลท์ (Gestalt Theory) และริเริ่มใช้คำว่า “Group Dynamics” ตั้งแต่นั้นมา (สุพล บุญทรง. 2523 : 5) และแนวความคิดเรื่องกระบวนการกลุ่มของ เคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) ได้มีการพัฒนาดังนี้ (ทิสนา แคมมณีและคณะ. 2522 : 2 - 3)

ค.ศ. 1945 เลวินได้จัดตั้ง “ศูนย์วิจัยกลุ่มสัมพันธ์” ที่เมืองแอน ฮาร์เบอร์ (Ann Harbor) ในสหรัฐอเมริกา นับเป็นจุดเริ่มต้นของการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเรื่องกลุ่มสัมพันธ์

ค.ศ. 1946 เลวินได้มีการประชุมวางแผนเพื่อศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในกลุ่มที่มรัฐคอนเนตทิคัต (Connecticut) เพื่อหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการฝึกทักษะส่วนบุคคล และทักษะในการรวมกลุ่ม ซึ่งนับเป็นก้าวหนึ่งในการนำพลังกลุ่มมาใช้ในการฝึกมนุษยสัมพันธ์

ค.ศ. 1947 เลวินได้นำเอาวิธีการฝึกที่เรียกว่า “T. group” หรือ “Training group” คือ สมาชิกให้ข้อวิจารณ์ (Feed back) แก่กันและกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Group self study) เป็นการนำเอากลุ่มสัมพันธ์มาใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และความเป็นผู้นำ และได้มีการประชุมจัดตั้งห้องปฏิบัติการฝึกอบรมแห่งชาติ (The National Training Laboratories ใช้ชื่อย่อว่า NTL) ที่กรุงวอชิงตัน ดี ซี

จุดเริ่มต้นในการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์จากทฤษฎีสถาน (Field Theory) ของเคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) ทำให้เกิดการค้นคว้าวิจัยจากสถาบันต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

ความเป็นมาของกลุ่มสัมพันธ์ในประเทศไทยมีวิวัฒนาการดังนี้ (ทิสนา แจมมณี. 2536 : 4)

พ.ศ. 2515 ทิสนา แจมมณี ได้เริ่มนำกลุ่มสัมพันธ์มาทดลองสอนในวิชา “กระบวนการกลุ่ม” กับนิสิตปริญญาตรีและโทที่มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์

พ.ศ. 2516 รองศาสตราจารย์นายแพทย์ทองจันทร์ หงส์คารมภ์ ได้นำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้เพื่อให้ความรู้ด้านการเรียนการสอนแก่คณาจารย์แพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยเล็งเห็นว่าจะได้รับประโยชน์แก่คณาจารย์แพทย์

ชื่อ “กลุ่มสัมพันธ์” นี้รองศาสตราจารย์นายแพทย์ทองจันทร์ หงส์คารมภ์ เป็นผู้ริเริ่มใช้คนแรกของประเทศไทยและได้รับการยอมรับจนเป็นที่นิยมทั่วไป

พ.ศ. 2517 ดร.สุชีพันธ์ กรลักษณ์ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และดร.หลุย จำปาเทศได้นำไปทดลองสอนเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนานุเคราะห์ขององค์การทางธุรกิจ

พ.ศ. 2517 ดร.ทิสนา แจมมณีและคณะได้ทำการวิจัยเรื่อง การฝึกกลุ่มสัมพันธ์และการรับรู้สำหรับครูจากสถาบันฝึกหัดครูระดับประถมศึกษา เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับความร่วมมือจากองค์การยูนิเซฟ นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เรื่องกลุ่มสัมพันธ์แพร่หลายในวงการศึกษาไทย

พ.ศ. 2519 กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ได้บรรจุวิชา “กลุ่มสัมพันธ์” เข้าไว้ในวิชาบังคับในหลักสูตรระดับปริญญาตรีของกรมฝึกหัดครู

4.3 กระบวนการกลุ่มในวงการศึกษ

จอห์น ดีวี่ (John Dewey) (สุพล บุญทรง. 2523 : 8) กล่าวว่า โรงเรียนควรมีหน้าที่ในการเตรียมเด็กให้มีความสามารถเผชิญชีวิตในสังคมได้ ไม่ใช่เพียงแต่มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เท่านั้นและจากหลักการที่สำคัญคือ “เรียนโดยการกระทำ” (Learning by doing) ได้กลายมาเป็น

หลักการสำคัญของกระบวนการกลุ่ม เพื่อการเรียนรู้ การรวมกลุ่มเพื่อทำงานการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการให้ ผู้เรียนปกครองกันเอง กระบวนการกลุ่มช่วยครูผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนในการฝึกทักษะการทำงานร่วมกันรวมทั้งการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่ม

4.4 ปรัชญาพื้นฐานของกระบวนการกลุ่ม

โคลง ภิรมย์รัตน์ (2521 : 16) ได้กล่าวถึงปรัชญาพื้นฐานของกลุ่มตามแนวความคิดของ เคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) เป็น 4 ประการ ดังนี้

1. เรื่องของกลุ่มเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และจะเกิดขึ้นทุกหนทุกแห่งโดยไม่จำกัด (Inevitable and ubiquitous) บุคคลโดยทั่วไปมักมีการลงรอยคล้อยตาม (Conformity) กันอยู่เสมอ ซึ่งเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดกลุ่มขึ้นโดยง่าย และเมื่อบุคคลเหล่านี้แยกออกจากความคล้อยตามทางสังคมเขาจะไปก่อตั้งสังคมใหม่ที่รุนแรงกว่าบุคคลปกติ

2. กลุ่มมีพลังชนิดหนึ่ง ที่มีอิทธิพลเหนือสมาชิกเป็นอย่างมาก พลังของกลุ่มสามารถที่จะขัดเกลาลักษณะท่าที ที่ปรากฏของสมาชิกให้เป็นไปในทางที่กลุ่มประสงค์ การครอบคลุมขัดเกลา พฤติกรรมของสมาชิกโดยพลังกลุ่ม จะสามารถครอบคลุมเข้าไปถึงจิตใจโดยแท้จริงมิใช่กระทำแต่เพียงร่างกายเท่านั้น เช่น สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมของสมาชิก ซึ่งเชื่อกันว่าการเปลี่ยนแปลงลักษณะภายในกลุ่มของบุคคลทำได้ยากโดยใช้กลวิธีอื่น ๆ และถึงแม้ทำได้ก็ไม่ถาวร แต่กระบวนการกลุ่มสามารถทำได้โดยต้องมีการสร้างปัจจัยให้เกิดบรรยากาศของกลุ่มถึงจะใช้ประโยชน์จากกระบวนการกลุ่มได้โดยสมบูรณ์ ปัจจัยของกลุ่มประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในจุดหมาย ความสัมพันธ์และบทบาทของกิจกรรม

3. กลุ่มสามารถสร้างได้ทั้งสิ่งที่ดีและที่เลว การตัดสินใจว่าสิ่งใดดีหรือเลวมักจะมองในมุมใดมุมหนึ่ง (One-sidedness) ถ้ามองมุมเดียวก็อาจตกลงว่าดีหรือเลว แต่ถ้ามองคนละมุมจะต้องมีมุมดีและมุมเลว สิ่งที่กลุ่มทำให้ปรากฏออกมาจึงมักมองกันในมุมดีก็มีและมุมเลวก็มีแต่ถ้าทุกคนภายนอกกลุ่ม (Out – group) มองเป็นสิ่งที่เลวจึงจะเลวโดยสมบูรณ์ แต่ถ้าบางคนมองว่าดี บางคนมองว่าเลวก็ยังสรุปอะไรไม่ได้ ฉะนั้นบทบาทของพฤติกรรมของกลุ่มที่ปรากฏออกมา ทำให้คนภายนอกมองได้หลายแง่ คือทั้งดีและไม่ดี สิ่งที่น่าสนใจได้คือเวลาและผลการวิจัยที่เที่ยงตรง

4. ผลปรากฏของกิจกรรมกลุ่มควรออกมาในแง่ก่อประโยชน์ของสังคม และพัฒนาพฤติกรรมของสมาชิกตลอดจนปรับปรุงความสัมพันธ์ที่สมาชิกมีต่อกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแต่ละกลุ่มขององค์กรต่าง ๆ

4.5 ชนิดและแบบของกลุ่ม

เคมพ์ (Kemp. 1970 : 50 - 53) ได้กล่าวถึงชนิดและแบบของกระบวนการกลุ่มไว้เป็น 2 ชนิด ใหญ่ ๆ คือ

1. กระบวนการกลุ่มทางสังคม (Social group process)
2. กระบวนการกลุ่มทางด้านจิตใจ (Psycho group process) ซึ่งมีความแตกต่างดังนี้

ตาราง 1 การเปรียบเทียบกระบวนการกลุ่มทางด้านสังคมกับกระบวนการกลุ่มทางด้านจิตใจ

กระบวนการกลุ่มทางด้านสังคม	กระบวนการกลุ่มทางด้านจิตใจ
1. มีเป้าหมายที่เห็นได้ชัดเจน	1. ไม่มีเป้าหมายที่เห็นชัดเจน
2. มีโครงสร้างที่เป็นระเบียบแบบแผน มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน	2. ไม่เป็นระเบียบแบบแผน มีกฎเกณฑ์น้อย และเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม
3. สมาชิกเป็นทั้งแบบอาสาสมัคร และไม่ได้อาสาสมัคร สมาชิกอาจเข้าร่วม เพราะเป็นหน้าที่	3. สมาชิกเป็นแบบอาสาสมัคร
4. สมาชิกมีความแตกต่างกันในเรื่องของวัย สภาพความเป็นอยู่ และอาชีพเป็นต้น	4. สมาชิกมีความคล้ายคลึงกันในด้านต่าง ๆ เช่น วัย อาชีพ และสภาพความเป็นอยู่
5. มีความมุ่งหมายที่จะบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ จึงเน้นในด้านความคิดของสมาชิกเป็นสำคัญ	5. มีความมุ่งหมายที่จะสนองความต้องการทางด้านจิตใจของสมาชิกจึงเน้นด้านความรู้สึกร่วมของสมาชิก

ลักษณะของกระบวนการกลุ่มทั้งสองชนิดนี้ จะไม่ถูกแบ่งแยกโดยเด็ดขาดในทางปฏิบัติ เลวิน (Lewin) (Kemp. 1970 : 52) ซึ่งกล่าวว่า การที่จะได้ผลงานที่ดีจากการทำงานกลุ่มชนิดทางด้านสังคม จะต้องนำเอาลักษณะของกระบวนการกลุ่มทางด้านจิตใจเข้ามาใช้ด้วย คือเราต้องคำนึงถึงความต้องการทางด้านจิตใจของสมาชิกแต่ละคน และในการทำงานกลุ่มนั้นเราต้องการความร่วมมืออย่างเต็มที่ของสมาชิก ทั้งในด้านความคิดและความรู้สึกโดยทั่วไปเราให้ความสนใจในการทำงานเป็นกลุ่มชนิด กระบวนการกลุ่มทางด้านสังคมมากกว่าทางด้านจิตใจ แต่ถ้าจะให้กลุ่มผลิตผลงานได้ดีและมีประสิทธิภาพจะต้องเห็นความสำคัญของกระบวนการกลุ่มทางด้านจิตใจด้วย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาของแต่ละบุคคลในแต่ละกลุ่ม และเป็นการฝึกฝนให้สมาชิกได้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต ในสังคมปัจจุบัน

4.6 หลักการและแนวคิดทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม

คอยซ์ (Deutch, 1962 : 275 - 319) กล่าวว่า หลักการและแนวคิดทฤษฎีกระบวนการกลุ่มคือ แนวคิดในทฤษฎีสถาน (Field Theory) ของเคิร์ต เลวิน (Kurt Levin) ซึ่งกล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ พฤติกรรมของคนคนหนึ่งมีลักษณะส่วนตัวของเขา ได้แก่ พฤติกรรม ความสามารถ บุคลิกภาพ สุขภาพ และสถานการณ์ทางสังคมที่คนนั้นรับรู้แนวคิดดังกล่าว สลาบิน (Slavin) นักการศึกษาได้นำไปพัฒนาเป็นรูปแบบของการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative learning)

4.7 หลักการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม

หลักการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มมีหลักการที่สำคัญมีดังนี้

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย
2. การเรียนรู้ควรเป็นกระบวนการที่สร้างสรรค์บรรยากาศการทำงานกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนอิสระในการแสดงความรู้สึกริเริ่มคิด มีบทบาทให้การรับผิดชอบต่อการเรียนรู้
3. การเรียนรู้ควรเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนค้นพบด้วยตัวเอง
4. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่ใช้การแสวงหาความรู้ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกด้านของผู้เรียน

แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานของการเรียนแบบกระบวนการกลุ่ม

1. พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
2. โครงสร้างของกลุ่มจะเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน และจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกกลุ่ม
3. การรวมกลุ่มจะเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มในด้านการกระทำ (Action) ความรู้สึก (Feeling) และความคิด (Thinking)
4. สมาชิกกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากันและจะพยายามช่วยกันทำงาน โดยอาศัยความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานคล่องไปได้ตามเป้าหมายของกลุ่ม

จากหลักการและแนวคิดทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม สรุปได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ได้ดั่งนั้น ควรเปิดโอกาสและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ และทำงานร่วมกันกับผู้อื่น เพื่อทำให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองในด้านการแสวงหาความรู้ และการปรับตนเองให้อยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน

หลักการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

การเรียนการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม หมายถึง ประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการลงมือร่วมปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของแต่ละคน แต่ละคน

ในกลุ่มมีอิทธิพลและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน หลักการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มมีหลักการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 22)

1. เป็นการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน โดยให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด
2. เป็นการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด กลุ่มจะเป็นแหล่งการเรียนรู้สำคัญ ที่ฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. เป็นการสอนที่ยึดหลักการค้นพบ และสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. เป็นการสอนที่ให้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้

จากหลักการสอนแบบกระบวนการกลุ่มกล่าวได้ว่า เป็นหลักการที่ให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และผู้เรียนยังได้พัฒนาทักษะทางสังคม โดยครูผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญของกระบวนการแสวงหาคำตอบ ไม่ใช่มุ่งหาคำตอบโดยไม่คำนึงถึงกระบวนการและวิธีที่ได้มาซึ่งคำตอบ

4.8 การแบ่งกลุ่มและขนาดของกลุ่ม

4.8.1 การแบ่งกลุ่ม

การแบ่งกลุ่มเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติงานร่วมกัน ผู้สอนอาจแบ่งกลุ่มโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2534 : 230)

1. แบ่งตามเพศ ใช้ในกรณีที่ครูมีวัตถุประสงค์ที่ชี้เฉพาะเจาะจง
2. แบ่งตามความสามารถ ใช้ในกรณีที่ต้องการศึกษาความแตกต่างในการทำงานระหว่างกลุ่มที่มีความสามารถสูงและต่ำ
3. แบ่งกลุ่มตามความถนัด โดยแบ่งกลุ่มที่มีความถนัดในเรื่องเดียวกันไว้ด้วยกัน
4. แบ่งกลุ่มตามความสมัครใจ โดยให้สมาชิกเลือกเข้ากลุ่มกับตนเองตามความพอใจ
5. แบ่งกลุ่มแบบเจาะจง ให้เด็กเรียนเก่งอยู่กับเด็กที่เรียนอ่อนเพื่อให้เด็กที่เรียนเก่งช่วยเหลือเด็กที่เรียนอ่อน หรือให้เด็กปรับตัวเข้าหากัน
6. แบ่งกลุ่มโดยการสุ่ม ไม่เป็นการเจาะจงว่าใครอยู่กับใคร
7. แบ่งกลุ่มตามประสบการณ์ คือการรวมกลุ่มโดยพิจารณาเด็กที่มีประสบการณ์คล้ายคลึงกันมาอยู่ด้วยกันเพื่อประโยชน์การช่วยกันวิเคราะห์ หรือแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง

4.8.2 ขนาดของกลุ่ม

กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีจำนวนสมาชิกมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน เนื้อหาวิชาและความยากง่ายของงานที่มอบหมาย โดยทั่วไปกลุ่มที่ใช้ในการเรียนการสอนจะมีจำนวนสมาชิกประมาณ 5-8 คน และถ้าเป็นกลุ่มขนาดใหญ่จะมีสมาชิกประมาณ 12-15 คน

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มโดยวิธีสุ่ม ในลักษณะที่หลากหลาย กลุ่มละประมาณ 4-5 คน ตลอดเนื้อหาวิชาที่ใช้สอนเรื่อง พระอภัยมณี

4.9 ลักษณะสำคัญของการเรียนแบบกลุ่ม

ชีพร ตปนิยากร (2538 : 9 - 10) ได้กล่าวว่าลักษณะสำคัญของการเรียนแบบร่วมมือหรือกระบวนการกลุ่ม (Cooperative learning) ดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อกันร่วมกัน
2. สมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์ (Interaction) ต่อกัน
3. สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบในตัวเองต่องานที่ได้รับมอบหมาย
4. สมาชิกกลุ่มมีทักษะในการทำงานกลุ่ม (Small groups skills) และมีมนุษยสัมพันธ์

ที่ดี

4.9.1 องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

สุจินต์ วิสวชิรานนท์ (2537 : 231 - 232) กล่าวว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนแบบให้นักเรียนเกิดความร่วมมือมีดังต่อไปนี้

1. สร้างความรู้สึกพึ่งพากันให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้เรียน
2. จัดให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน
3. จัดให้มีความรู้สึกรับผิดชอบในส่วนบุคคล
4. ให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะสังคม
5. จัดให้มีกระบวนการกลุ่ม

4.9.2 รูปแบบและขั้นตอนการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

สุจินต์ วิสวชิรานนท์ (2537 : 265 - 267) ได้รวบรวมรูปแบบและขั้นตอนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มหรือแบบร่วมมือ (Cooperative learning) ไว้ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอนให้ชัดเจน ประกอบด้วยวัตถุประสงค์เชิงเนื้อหาวิชาการ และวัตถุประสงค์เกี่ยวกับทักษะความร่วมมือ
2. การวางแผนการสอน ประกอบด้วย การกำหนดขนาดกลุ่ม กำหนดจำนวนผู้เรียนแต่ละกลุ่มในลักษณะหลากหลาย (Heterogeneous group) โดยเลือกจากการสุ่ม

3. กำหนดสื่อการสอนที่ส่งเสริมพึ่งพากันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม
4. กำหนดบทบาทของสมาชิกในแต่ละกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพึ่งพากันโดยผู้สอนอาจกำหนดบทบาทของสมาชิกในแต่ละกลุ่ม เพื่อช่วยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้เรียน
5. อธิบายเกี่ยวกับงานที่มอบหมายให้ผู้เรียนเข้าใจเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์เดิม
6. อธิบายเป้าหมาย บทบาท เกณฑ์ในการประเมิน รวมทั้งชี้แจงและแนะแนวเกี่ยวกับพฤติกรรมความร่วมมือให้ชัดเจน
7. ผู้สอนควรติดตามช่วยเหลือ สอนทักษะการร่วมมือและควรช่วยดำเนินการสรุปบทเรียน ทบทวนมโนคติและทักษะต่าง ๆ และให้แรงเสริมในการทำงาน
8. การประเมินผล ผู้สอนควรประเมินปริมาณและคุณภาพการเรียนรู้ ผู้เรียนประเมินกระบวนการทำงานกลุ่ม เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงการทำงานในคราวต่อไป

4.9.3 ประโยชน์ที่ผู้เรียนได้รับจากการทำงานเป็นกลุ่ม

ประโยชน์ที่ผู้เรียนได้รับเมื่อผู้สอนจัดสภาพการเรียนการสอน โดยยึดลักษณะการให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม มีดังนี้ (สุจินต์ วิสวชิรานนท์, 2537 : 224 - 227)

1. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีและถูกต้องเกี่ยวกับการทำงานว่าจะต้องทำงานเป็นกลุ่มจึงจะประสบความสำเร็จคนเราจะทำงานโดยโดดเดี่ยวเสมอไปไม่ได้
2. เป็นการฝึกและให้ทัศนคติแก่ผู้เรียนว่าบุคคลอื่น ๆ มีค่าเสมอกัน ต้องยอมรับและเคารพความเป็นคนของผู้อื่น ทั้งในด้านความคิดเห็นและการกระทำโดยไม่ยึดถือหรือมองแต่ตัวเองเป็นศูนย์กลาง
3. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาททั้งของตนเองและสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ เช่น บทบาทในการเป็นผู้นำ หรือ บทบาทในการเป็นผู้ตาม เป็นต้น
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะทางด้านสังคม (Social skills) หรือการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น
5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพราะการที่เป็นสมาชิกของกลุ่มย่อมได้รับมอบหมายงานให้ปฏิบัติ การเรียนโดยการฝึกการปฏิบัติ จะทำให้รับประสบการณ์โดยตรง
6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในด้านความคิดร่วมกับกลุ่ม เช่น การแก้ปัญหา การตัดสินใจ เป็นต้น
7. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ เพื่อเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เช่น การยอมรับและปฏิบัติตามมติของกลุ่ม

8. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีทางความเป็นประชาธิปไตยทั้งในด้านความคิดและการกระทำ
9. ช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้เขารู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อกลุ่ม
10. สร้างค่านิยมในเรื่องของความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น

4.9.4 หลักในการจัดกิจกรรมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

เพื่อให้การเรียนการสอนโดยเน้นการเรียนรู้จากกลุ่ม มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ผู้สอนควรคำนึงถึงหลักการในการจัดกิจกรรมบางประการ ดังต่อไปนี้ (สุจินต์ วิทวชิรานนท์. 2537 : 225)

1. เมื่อจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยยึดแบบการทำงานเป็นกลุ่มแล้วผู้สอนต้องแน่ใจว่ากิจกรรมนั้น ๆ สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา
2. กลุ่มจะมีประสิทธิภาพได้ ต่อเมื่อผู้สอนยึดถือความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก และที่สำคัญที่สุด ปัญหาหรืองานที่จะมอบหมายให้กลุ่มไปปฏิบัติ นั้น จะต้องเป็นปัญหาหรืองานที่ผู้เรียนสนใจร่วมกัน
3. ผู้เรียนจะต้องมีแนวมนคติที่เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องหรืองานที่จะนำไปปฏิบัติเสียก่อน มิฉะนั้นการทำงานของกลุ่มจะไม่มีประสิทธิภาพ เสียเวลา และไม่บรรลุถึงเป้าหมาย
4. กิจกรรมภายในกลุ่มนั้น ผู้เข้าร่วมกลุ่มหรือนักเรียนเป็นผู้กำหนดทิศทางหรือแนวทางเอง ครูจะต้องถือว่าการจัดสภาพการเรียนการสอนโดยยึดหลักการทำงานเป็นกลุ่มผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนอย่างแท้จริง หน้าที่ของครูคือเป็นผู้ช่วยเหลือ
5. ครูจะต้องเน้นให้ผู้เรียนเห็นว่ากลุ่มของตนเองนั้นเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญโดยอาศัยกระบวนการแสวงหาความรู้ การค้นพบและการแก้ปัญหาจากสมาชิกในกลุ่มด้วยกัน
6. เมื่อผลงานของกลุ่มที่ร่วมกันรับผิดชอบและปฏิบัติปรากฏผลออกมาผู้สอนต้องเน้นให้สมาชิกของกลุ่มนำไปใช้ให้มากที่สุด
7. ผู้สอนต้องถือว่าเป็นความรับผิดชอบในการดูแลให้กิจกรรมกลุ่มสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของบทเรียน และต้องช่วยเหลือแนะนำผู้เรียนให้วางแผนกิจกรรมในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

4.9.5 พฤติกรรมของผู้สอนในการดำเนินการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นกลุ่ม

การเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้จากกลุ่มนั้น มิได้หมายความว่าผู้สอนจะต้องหมดความสำคัญไป ผู้สอนยังคงมีบทบาทอย่างมากในการดำเนินการเรียนการสอนเพราะเป็นผู้ที่จะคอยดูแลให้การเรียนการสอนหรือกลุ่มบรรลุเป้าหมาย

พฤติกรรมของผู้สอนในการดำเนินการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นกลุ่ม

1. การยอมรับและมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้สอนจะต้องมีทัศนคติที่ดีไม่เป็นปฏิกิริยาต่อแนวคิดในการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานเป็นกลุ่มแล้วความสำเร็จที่ผู้สอนจะดำเนินการสอนโดยยึดลักษณะกลุ่มย่อมเป็นไปได้ด้วยดี

2. การสอนเสริมบรรยากาศความเป็นกันเองระหว่างที่ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม เช่น ให้ความสนทนา การยอมรับ เพื่อผู้เรียนจะได้กล้าแสดงออกทั้งในด้านความคิดและการกระทำ

3. พฤติกรรมของผู้สอนในขณะที่ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มซึ่งอาจเป็นทั้งกลุ่มใหญ่ คือทั้งชั้นหรือกลุ่มย่อยหลาย ๆ กลุ่มนั้น ควรลดความสำคัญของตนเองลงอย่างมากโดยเน้นบทบาทของตน ดังต่อไปนี้

3.1 กระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าที่จะแสดงออกทั้งในด้านความคิดและการกระทำ

3.2 ส่งเสริม ให้กำลังใจ สนับสนุนที่ผู้เรียนระหว่างที่ทำงานร่วมกับกลุ่ม

3.3 คอยเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ รวมทั้งแก้ปัญหาในกลุ่ม เมื่อกลุ่มต้องการความช่วยเหลือ

3.4 ร่วมแสดงความคิดเห็นบ้างเป็นครั้งคราว

3.5 ช่วยเชื่อมโยงความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มถ้ามีโอกาส เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสัมพันธ์ความคิดได้

3.6 ช่วยสรุปความคิดเห็นหรือผลงานของผู้เรียนในกลุ่ม

3.7 ช่วยแก้ไขความคิดของผู้เรียน ถ้าหากไม่ถูกต้อง

4. เพื่อให้การเรียนการสอนแบบกลุ่มดำเนินไปด้วยดี ผู้สอนจะต้องมีการเตรียมแผนการสอน การจัดสภาพห้องเรียน ตลอดจนอุปกรณ์สำคัญ ๆ หรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง

5. เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้สอนจำเป็นต้องติดตามและประเมินผลการทำงานของกลุ่มว่าเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่ อาจใช้วิธีการสังเกตการณ์ทำงานของสมาชิกในกลุ่ม การจดบันทึกพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นรายบุคคลทั้งนี้เพื่อนำผลจากการทำงานของผู้เรียนมาปรับปรุงและแก้ไขในการเรียนการสอนครั้งต่อไป

จากการศึกษาเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม กล่าวได้ว่าผู้สอนควรส่งเสริมทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละมุ่งมั่นพัฒนาเพื่อทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการทำงานไม่ว่าจะเป็นงานประเภท

ใดหรือลักษณะใดมักทำงานเป็นกลุ่ม จึงอาจกล่าวได้ว่าการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่ตีประเภทหนึ่ง ที่ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

4.10 พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

4.10.1 ความหมายของพฤติกรรมในการทำงานกลุ่ม

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ดังนี้

พนม ลิ้มอารีย์ (2529 : 1 - 2) ให้ความหมายของพฤติกรรมการทำงานกลุ่มว่า หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาทำกิจกรรมหรือ มาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะ กลุ่มซึ่งจะทำให้กลุ่ม มีการเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ เกิดขึ้น

สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2534 : 4) ให้ความหมายของพฤติกรรมการทำงานกลุ่มว่า หมายถึงการรวมตัวของคนหลายคนซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสม่ำเสมอในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งคนเหล่านี้จะมีการรับรู้ในตนเองว่ามีความสำคัญต่อกันและกัน ในอันที่จะปฏิบัติการเพื่อบรรลุ เป้าหมายที่มีร่วมกัน

ทิสนา แคมมณี (2536 : 2) ให้ความหมายของพฤติกรรมการทำงานกลุ่มว่า หมายถึง การที่กลุ่มบุคคลเข้ามาร่วมกันปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีเป้าหมายร่วมกัน และทุกคนในกลุ่มมีบทบาทในการช่วยดำเนินงานของกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสาร ประสานงาน และตัดสินใจ ร่วมกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายเพื่อประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

แม็กเดวิส และฮารารี (โยชิน สันสนยุทธ. 2529 : 7) ให้ความหมายของพฤติกรรมการทำงานกลุ่มว่า หมายถึง ระบบการให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มโดยการกระทำบางสิ่ง บางอย่างร่วมกันเพื่อให้ได้สิ่งที่กลุ่มต้องการ

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม หมายถึง พฤติกรรมที่ สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มแสดงออกถึงการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะของกลุ่มและมีบทบาทในการช่วยกันรับผิดชอบต่องานกลุ่ม เพื่อให้สามารถบรรลุจุดประสงค์ของกลุ่มที่มีร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันนั้นการที่จะให้สมาชิกในกลุ่มให้ความร่วมมือกัน ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องได้รับการฝึกฝนการปฏิบัติตนให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีและมีความเข้าใจในองค์ประกอบที่สำคัญของการทำงานกลุ่ม (ทิสนา แคมมณี. 2536 : 5 - 7) ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านผู้นำกลุ่ม กลุ่มใดมีผู้นำที่มีคุณภาพที่ดี รู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน และมีทักษะในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่นั้นแล้ว กลุ่มนั้นย่อมมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จสูง ผู้นำจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งต่อความสำเร็จและประสิทธิภาพของการทำงานเป็นกลุ่ม

2. องค์ประกอบด้านบทบาทสมาชิกกลุ่ม การทำงานเป็นกลุ่มต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกกลุ่มทุกคนเป็นสำคัญ หากสมาชิกกลุ่มทุกคนตระหนักในความสำคัญของตนเอง และพยายามปฏิบัติตนในการทำงานในฐานะสมาชิกที่ดีของกลุ่ม การดำเนินงานของกลุ่มก็จะสามารถประสบผลสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

3. องค์ประกอบด้านกระบวนการทำงานของกลุ่ม กลุ่มใดมีความเข้าใจในกระบวนการทำงานที่ดี มีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพโดยมีขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน การวางแผนงาน การปฏิบัติงานตามแผน การประเมินผลและปรับปรุงงาน ซึ่งถ้าปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมแล้วกลุ่มก็มักจะประสบผลสำเร็จในการทำงาน

จากองค์ประกอบของกลุ่มทั้ง 3 ด้านนี้ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมความร่วมมือในการทำงานกลุ่มที่จะส่งผลให้กลุ่มมีประสิทธิภาพได้ นั่นคือ กลุ่มสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่ม และความต้องการของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มได้สำเร็จ ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งในที่นี้กระบวนการกลุ่มหมายถึง เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับการรวมกลุ่มและพลังของกลุ่มที่เกิดขึ้น โดยเน้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและการอยู่ร่วมกัน สำหรับกระบวนการกลุ่มเป็นกระบวนการที่ดีก็ย่อมส่งผลดีถึงผลผลิตของกลุ่มด้วย กระบวนการกลุ่มที่ดีโดยทั่วไปจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือ ผู้นำกลุ่มสามารถดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกลุ่มมีวิธีการทำงานที่ดี ในแต่ละองค์ประกอบของกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการพัฒนากลุ่มไปสู่กลุ่มที่มีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2532 : 66 - 69)

1. ผู้นำกลุ่ม เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการทำให้กลุ่มสามารถทำงานบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ และช่วยสร้างคุณสมบัติของกลุ่มที่แข็งแกร่ง ตลอดจนการรักษาสภาพกลุ่มให้คงอยู่ต่อไปได้ ผู้นำกลุ่มมีส่วนสำคัญในการส่งเสริม กระตุ้น กำกับ จูงใจ ให้สมาชิกร่วมกันทำงานแบบกลุ่มที่มีการร่วมกันคิด ปรึกษากันอย่างมีเป้าหมายในการทำงานที่แน่นอนเป็นผู้สร้างกลุ่มให้เกิดทัศนคติที่ดีและมีความเชื่อมั่นในการทำงานร่วมกัน มีบทบาทในการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความสามัคคีของกลุ่ม นอกจากนี้ผู้นำจะต้องมีความสามารถเฉพาะตัวสูงในด้านการทำงาน เช่น มีความเข้าใจในเป้าหมายของการทำงาน ช่วยให้สมาชิกเข้าใจได้ตรงกันการวางแผน และมีขั้นตอนการทำงานที่ดี ด้านการเสริมแรง มีการจูงใจหรือสร้างกำลังใจให้ผู้ร่วมงานได้ใช้ความรู้ ความสามารถและความพยายามอย่างเต็มที่ และด้านการเผชิญปัญหาการทำงาน สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ ซึ่งลักษณะของผู้นำดังกล่าวช่วยให้กลุ่มสามารถรวมตัวกันได้ และส่งผลให้งานกลุ่มบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สมาชิกของกลุ่ม การมีสมาชิกของกลุ่มที่ดี ย่อมมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม คุณสมบัติของสมาชิกที่ดีจะช่วยให้กลุ่มมีแนวโน้มได้รับความสำเร็จมากนั้น มีลักษณะดังนี้ คือมีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะทำงาน เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบในภาระหน้าที่ มีลักษณะของความเป็นประชาธิปไตย และไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนจนเกินไป จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสมาชิกมีบทบาทที่เกี่ยวกับการทำงาน เช่น เป็นผู้ริเริ่มเสนอความคิดหรือวิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา เป็นผู้แสวงหาข้อมูลหรือความคิดเห็น ให้ข้อมูลและข้อคิดเห็น เป็นผู้ชี้แจงแสดงเหตุผลต่าง ๆ ได้ สามารถสรุปและประเมินผลการทำงานรวมทั้งสามารถปฏิบัติกรต่าง ๆ เพื่อช่วยให้กลุ่มบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ง่ายขึ้นและมีบทบาทในการรวมกลุ่ม เช่น เป็นผู้สนับสนุน ผู้กระตุ้น ผู้ควบคุมการสนทนา ผู้ประนีประนอมผู้สังเกตการณ์ และผู้ผ่อนคลายความตึงเครียดของกลุ่ม เป็นต้น จากบทบาทในการทำงานและบทบาทในการรวมกลุ่มนี้เป็นสิ่งจำเป็นต่อการบรรลุผลสำเร็จของงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนอกจากนี้ยังมีแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกที่ดีนั้น มีหลายบทบาทไม่ได้มีบทบาทเดียวสมาชิกที่ดีไม่ควรจำกัดบทบาทหน้าที่ของตน กลุ่มจะมีพลังและมีการพัฒนามากขึ้นหากได้มีการหมุนเวียนเปลี่ยนบทบาทหน้าที่กัน

3. กระบวนการในการทำงานกลุ่ม เป็นกระบวนการในการส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม ประกอบไปด้วยขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ (ทิสนา แคมมณี. 2536 : 28-37)

3.1 การกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน เป็นสิ่งแรกที่ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มพึงกระทำในการเริ่มทำงานร่วมกัน คือ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกควรได้ช่วยกันวางจุดมุ่งหมายในการทำงานให้ชัดเจน และตรวจสอบดูว่าทุกคนเข้าใจตรงกันก่อนลงมือปฏิบัติงานเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานภายหลัง

3.2 การวางแผนงาน หมายถึง การคิดและตัดสินใจในปัจจุบันถึงสิ่งที่จะทำในอนาคตว่าจะทำอะไร อย่างไร มีทรัพยากรที่จำเป็นในการทำงานกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

- 3.2.1 การแสวงหาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลที่จำเป็น
- 3.2.2 การหาวิธีการและกำหนดขั้นตอนในการทำงาน
- 3.2.3 การกำหนดแผนปฏิบัติการ
- 3.2.4 การแบ่งงานและมอบหมายงาน
- 3.2.5 การเตรียมการเรื่องการประชุมงาน
- 3.2.6 การกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาไว้ล่วงหน้า

3.3 การปฏิบัติตามแผน ในขั้นนี้สมาชิกแต่ละคนของกลุ่มควรลงมือตามหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ มีการติดตามงาน มีการจูงใจให้เพื่อนร่วมงาน มีกำลังใจในการทำงานสร้างความร่วมมือร่วมใจ ให้เกิดขึ้นในการทำงาน ให้คำปรึกษาแนะนำ และให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มีการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถของเพื่อนร่วมงานในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสม มีการประสานงานเพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำงานแต่ละขั้นตอน เพื่อช่วยให้กลุ่มไปสู่ความสำเร็จได้

3.4 การประเมินผลและปรับปรุงงาน การประเมินผลเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการทำงานกลุ่ม เพราะจะช่วยให้กลุ่มได้รับทราบว่าการทำงานสามารถบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่เพียงใด นอกจากนี้จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นการทำงานในประโยชน์ต่อการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป ในการประเมินควรพิจารณาประเด็นว่าควรประเมินช่วงเวลาใด ประเมินอะไร และประเมินอย่างไร ดังนี้

3.4.1 ช่วงเวลาการประเมิน ควรประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของงาน และเพื่อเก็บข้อมูลที่จะช่วยให้สามารถปรับปรุงงานได้ และควรประเมินผลหลังจากการดำเนินงานเสร็จสิ้นตามแผน เพื่อตรวจสอบดูว่าการทำงานของกลุ่มบรรลุเป้าหมายหรือไม่เพียงใด

3.4.2 สิ่งที่ต้องประเมิน ควรประเมินผลงานว่า ผลงานที่สำเร็จออกมานั้นเป็นไปตามความจริงหรือไม่เพียงใด ประเมินกระบวนการหรือวิธีการทำงานกลุ่มว่าวิธีการหรือขั้นตอนการทำงานที่ใช้นั้นเหมาะสมเพียงใด เป็นวิธีการที่ช่วยให้ได้ผลงานที่ดีเป็นที่พอใจหรือไม่ และประเมินสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบของตนเองว่าดีเพียงใด มีปัญหาเกิดขึ้นหรือไม่ ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมาจากสมาชิกคนใด เหตุใดจึงเกิดขึ้น การประเมินนี้รวมถึงวิธีการทำงานของสมาชิกแต่ละคนที่แสดงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม การใช้ความช่วยเหลือเพื่อนในการทำงานกลุ่ม การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม การแสดงความคิดเห็นในการทำงานกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม

3.4.3 วิธีการประเมิน ควรมีเกณฑ์ที่ชัดเจน เป็นหลักในการประเมินและควรประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์หรือ จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เป็นหลัก เมื่อมีการประเมินผลการทำงานและผลงานของกลุ่มแล้ว กลุ่มควรนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไป

4.11 การวัดพฤติกรรมในการทำงานกลุ่ม

ในการวัดพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มของนักเรียนนั้น สามารถตรวจวัดโดยใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ประเภทต่าง ๆ เช่น วัดโดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม หรือแบบสังเกต เป็นต้น

แต่เครื่องมือที่สามารถวัดได้ดีที่นิยมใช้ คือ แบบสังเกตทั้งนี้เพราะเป็นการวัดที่ผู้วัดได้ใช้ประสาทสัมผัสเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายด้วยตนเอง จึงทำให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากกว่าวิธีอื่นเกี่ยวกับการสังเกตมีรายละเอียด ดังนี้

การสังเกต หมายถึง การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการศึกษาพฤติกรรมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีจุดมุ่งหมาย ทั้งนี้อาจจะใช้อุปกรณ์อื่นที่เป็นเทคโนโลยีเข้ามาช่วยได้เพิ่มประสิทธิภาพของการสังเกตได้ดียิ่งขึ้น (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2539 : 22)

การสังเกตนี้สามารถจำแนกประเภทของแบบทดสอบที่ใช้เทคนิคการสังเกตได้ 4 ประเภท (กังวล เทียนกัณฑ์เทศน์. 2540 : 24 - 25)

1. ระเบียบสะสมส่วนบุคคล (Anecdotal records) แบบทดสอบนี้เป็นแบบทดสอบที่ไม่ค่อยมีรูปแบบจำกัด เพราะเป็นการบันทึกพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ที่เห็นพฤติกรรมนั้นมีความหมายต่อความมุ่งหมายของการประเมินผล โดยทั่วไปผู้วัดต้องสังเกตพฤติกรรมเป็นระยะ ๆ ไป เป็นรายบุคคลจนกระทั่งเห็นว่าเพียงพอที่จะเห็นพฤติกรรมนั้นชัดเจน ระเบียบสะสม ส่วนบุคคลจะเป็นการบันทึกพฤติกรรมอันเป็นผล จากการศึกษาด้านการปรับตัวของบุคคลในทางสังคม

2. แบบสำรวจ (Checklist) เป็นระบบที่จัดเตรียมไว้แล้ว ซึ่งมีลักษณะเป็นประโยคข้อความที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด โดยตรวจสอบพฤติกรรมว่ามีหรือไม่มีตามที่ผู้วัดหรือผู้ใช้แบบสำรวจสังเกตได้

3. การจัดระดับคุณภาพ (Rating scale) ผู้ใช้แบบวัดแบบนี้ จะเป็นผู้สังเกตคุณภาพหรือลักษณะที่สังเกตได้แล้วกำหนดระดับลักษณะคุณภาพเหล่านั้น เช่น มากที่สุด มากปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เหมาะสำหรับวัดการพูด การแสดงพฤติกรรมในการเรียน เป็นต้น

4. เทคนิคสังคมมิติ (Sociometric technique) เทคนิคนี้เป็นวิธีการที่ใช้สังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มกับกลุ่ม หรือการศึกษากลุ่มเพื่อนในชั้นเรียน ซึ่งกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อค่านิยม ต่อบรรยากาศของกลุ่มหรือโครงสร้างของกลุ่ม โดยครูจะกำหนดสถานการณ์ เช่น ถ้ามีปัญหาจะปรึกษาเพื่อนคนใด ให้นักเรียนแต่ละคนระบุชื่อเพื่อนเพียงหนึ่งชื่อ หรือถ้าจะทำงานชนิดหนึ่งเพียง 2 คน นักเรียนจะเลือกเพื่อนคนใดเป็นเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น แล้วกำหนดตำแหน่งของแต่ละคนลงบนแผ่นกระดาษ เขียนเส้นโยงเป็นลูกศรชี้ แสดงว่าถูกเลือกของแต่ละคน แผนภาพที่ได้ เรียกว่า ผังสังคม (Sociogram)

เมื่อพิจารณาประเภทของแบบทดสอบที่ใช้เทคนิคการสังเกตดังกล่าวนี้ สรุปเกี่ยวกับการบันทึกแบบสังเกตได้ 2 แบบ คือ บันทึกสิ่งที่สังเกตได้ทั้งหมดโดยไม่ได้กำหนดกรอบของแบบบันทึกแบบสังเกตไว้ล่วงหน้า และบันทึกการสังเกตโดยใช้แบบบันทึกการสังเกตที่กำหนดกรอบไว้แล้ว ซึ่งแบบบันทึกการสังเกตมีหลายแบบ ดังนี้ (ภัทรา นิคมานนท์. 2538 : 165 - 168)

1. แบบกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการสังเกตไว้ในตาราง ซึ่งมีวิธีการบันทึกโดยผู้สังเกต จะบันทึกค่าระดับคะแนนของพฤติกรรมที่สังเกตได้ลงในแต่ละช่วงที่แตกต่างกันตามจำนวนระดับที่กำหนด โดยทั่วไปนิยามกำหนดค่าของแต่ละพฤติกรรมไว้ 5 ระดับ ในการบันทึกข้อมูลการสังเกตนี้ ผู้บันทึกจะบันทึกเฉพาะพฤติกรรมที่สังเกตได้เท่านั้น จะไม่มีการอธิบายวิจารณ์ หรือ แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

2. แบบบรรยาย มีการกำหนดรูปแบบตารางที่ประกอบไปด้วย ส่วนที่เป็นข้อมูลของนักเรียน เช่น ชื่อ ชั้น วันที่บันทึก และช่องพฤติกรรมที่สังเกตได้ โดยให้เขียนรายละเอียดเฉพาะภายในกรอบที่กำหนดไว้เท่านั้น

3. แบบบันทึกการบรรยายสะสม มีการกำหนดรูปแบบตารางที่ประกอบไปด้วยชื่อนักเรียน วันที่ทำการสังเกตชั้นเรียน เวลาเรียน สถานที่เรียน และช่วงของการสังเกตพฤติกรรม เป็นครั้งที่ทำการสังเกต พฤติกรรมที่สังเกตได้ ความคิดเห็นของครูและข้อเสนอแนะ

4. แบบสำรวจรายการ เป็นการกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการสังเกต เป็นรายการให้ เมื่อผู้สังเกตได้ตรวจสอบว่านักเรียนได้แสดงพฤติกรรมนั้นหรือไม่เท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดระดับของการปฏิบัติไว้

5. แบบสำรวจความถี่ มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการที่ต้องการสังเกตว่าผู้ถูกสังเกต มีพฤติกรรมตามรายการที่สังเกตบ่อยเพียงไร ผู้สังเกตเพียงแต่ต้องการทราบความถี่ ของพฤติกรรมที่ผู้ถูกสังเกตแสดงออกเท่านั้น

แบบบันทึกการสังเกตเหล่านี้ สามารถเลือกใช้ได้ตามจุดมุ่งหมายของผู้ที่ต้องการวัดพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน แต่ก็ยึดหลักของวิธีการใช้แบบบันทึกการสังเกตด้วย ดังนี้ (ภัทรานิคมานนท์, 2538 : 168)

1. การบันทึกการสังเกตควรบันทึกพฤติกรรมของแต่ละบุคคลแยกจากกันไม่ควรสังเกตพร้อมกันหลาย ๆ คนเพราะจะทำให้เกิดความสับสนในการบันทึกข้อมูล นอกจากกรณีที่เป็น การสังเกตพฤติกรรมที่ไม่เกิดขึ้นบ่อยนัก

2. การบันทึกที่ดีควรบันทึกข้อมูลที่เป็นทั้งบวกและลบ ตามที่สังเกตได้จริงโดยไม่ต้องเพิ่มเติมความคิดเห็น เว้นแต่ใช้แบบสังเกตที่มีการกำหนดให้แสดงความคิดเห็น

3. ควรบันทึกเฉพาะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายเท่านั้น และควรสังเกตพฤติกรรมซ้ำ หลาย ๆ ครั้ง

4. ควรบันทึกพฤติกรรมที่สังเกตได้ทันทีที่สังเกตเห็น ไม่ควรเก็บไว้บันทึกในภายหลัง เพราะอาจทำให้ลืมและทำให้ข้อมูลไม่สมบูรณ์

5. ผลการบันทึกข้อมูลการสังเกต มีจุดมุ่งหมายเพื่อสรุปว่ามีพฤติกรรมใดเกิดขึ้นบ้าง มากน้อยเพียงใด

ในการวัดโดยการสังเกตนี้ ผลการสังเกตจะมีความเที่ยงตรง เพียงใดขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้ (ภัทรา นิคมานนท์. 2538 : 168 - 171 ; ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2539 : 22)

1. สิ่งที่จะสังเกตจะต้องเป็นรูปธรรมที่จะสังเกตได้ เช่น สังเกตผลงานของนักเรียนสังเกต พฤติกรรมการทำงานของนักเรียนแต่มีบางสิ่งบางอย่างที่สังเกตได้ยาก เช่น อารมณ์ ความรู้สึก ทัศนคติ ฯลฯ ซึ่งผู้วัดจะต้องใช้เทคนิคให้ผู้ถูกวัดแสดงสิ่งที่เราต้องการวัดออกมาในรูปของ พฤติกรรม เช่น พูด ทำ เขียน จึงจะสามารถวัดคุณลักษณะทางจิตใจได้ พฤติกรรมของบุคคลที่ช้ บ่งลักษณะด้านจิตใจของนักเรียนก็ยังไม่อาจวัดได้โดยตรง ครูต้องกำหนดพฤติกรรมย่อย ที่เป็น ตัวแทนของคุณลักษณะนั้น ๆ เช่น ครูต้องการวัดความสนใจในการเรียน ครูจะต้องกำหนด พฤติกรรมความสนใจออกมาเป็นพฤติกรรมย่อย ได้แก่ ตั้งใจฟังครู จดตามคำพูดของครู ชักถาม ปัญหา ไม่คุยกับเพื่อน เป็นต้น ซึ่งการสังเกตว่านักเรียนมีความสนใจเรียนหรือไม่ ครูจะต้อง สังเกตว่านักเรียนมีพฤติกรรมย่อยดังกล่าวบ่อยเพียงไร

2. ผู้สังเกตจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

2.1 มีความตั้งใจ คือ ผู้สังเกตจะต้องสำรวจจิตใจที่จะสังเกตสิ่งนั้น ๆ จริง ๆ มี เป้าหมาย มีความอดทน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามที่ต้องการ

2.2 มีประสาทสัมผัสดี หมายความว่า ประสาทตา หู หรือจมูก จะต้องดี สมบูรณ์ จึงจะสังเกตได้ของจริง

2.3 มีการรับรู้ดี หมายความว่า ผู้สังเกตจะต้องมีการรับรู้ว่าจะเกิดภาพอะไร เห็นอะไร ได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ และตรงไปตรงมาไม่บิดเบือนความจริง ความจริงการรับรู้ต่อเนื่องจาก ประสาทสัมผัสส่วนอื่นทำงานเป็นวงจรที่รวดเร็ว ประสาทสัมผัสมองเห็นได้ละเอียดอ่อนแล้ว การรับรู้ก็มาแปลต่อว่ามองเห็นอะไร

3. ผู้ถูกสังเกต การสังเกตที่ดีผู้ถูกสังเกตจะต้องไม่รู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกตเพราะหากผู้ถูก สังเกตรู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกตแล้ว พฤติกรรมที่ถูกสังเกตจะไม่เป็นไปตามธรรมชาติ อาจเป็น พฤติกรรมที่เสแสร้ง เช่น ทำเป็นคนเรียบร้อยทั้ง ๆ ที่ปกติจะซน ช่างพูด ช่างคุย เป็นต้น

เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด จึงควรมีหลักการเพิ่มเติม ดังนี้

1. กำหนดสิ่งที่จะสังเกต หมายถึงว่า จะสังเกตอะไรก็ให้จำกัด เฉพาะเป็นเรื่อง ๆ ไป เรียนกว่าสังเกตเจาะจงเฉพาะสิ่งที่ต้องการเท่านั้น เช่น การกำหนดพฤติกรรมในการทำงานกลุ่ม

ของนักเรียนที่ต้องการวัด สิ่งอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องไม่สนใจ การดูจึงควรมีจุดมุ่งหมายว่าจะดูอะไรเป็นหลัก การกำหนดกรอบไว้เพื่อให้ดูจึงเป็นสิ่งสำคัญ

2. สังเกตด้วยความพิถีพิถะระห์ เพื่อจะได้สามารถมองเห็นรายละเอียดของกรอบที่ต้องการอย่างลึกซึ้ง ไม่ใช่สังเกตเพียงผิวเผิน หรือลักษณะภายนอกเท่านั้น

3. ขจัดปัญหาหรือความลำเอียง ส่วนตัวออกให้หมด เพราะถ้ามีสิ่งทีกล่าวนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งในการเก็บข้อมูล สิ่งทีควรบันทึกจะไม่บันทึก จะได้ข้อมูลที่ลำเอียง

4. การสังเกตควรมีเครื่องช่วยความจำ เพื่อไม่ให้ลืมสิ่งที่สังเกตเห็น ดังนั้น เครื่องมือทั้งหลายที่ใช้ร่วมกับการสังเกตควรเตรียมให้พร้อมตามความเหมาะสม เช่น แบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ แบบประเมินพฤติกรรม เป็นต้น

การสังเกตเป็นการรวบรวมข้อมูลของนักเรียนอย่างง่าย โดยบุคคลอื่น ครู หรือนักเรียนเป็นผู้สังเกต นักเรียนแล้วบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนไว้ สรุปหลักสำคัญในการสังเกต คือ ต้องมีการตั้งจุดมุ่งหมายในการสังเกต ตั้งใจสังเกตอย่างมีสมาธิ สังเกตอย่างละเอียดและพิถีพิถะระห์จดบันทึกสิ่งทีได้จากการสังเกต สังเกตหลายคนร่วมกันหรือสังเกตหลายครั้งข้อมูลทีได้จากการสังเกตต้องตรวจสอบหลายครั้งจึงสรุป และควรใช้เครื่องมืออื่นร่วมด้วยก่อนมีการสรุปผล

5. หลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนรู้

5.1 ความหมายของผลการเรียนรู้

ผลการเรียนรู้เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้มีผู้ให้ความหมายของผลการเรียนรู้ทางการเรียนไว้มากมายเช่น

อีซเซนซ์ (Eysench. 1972 : 28) ให้ความหมายของผลการเรียนรู้ว่าเป็นขนาดของความสำเร็จทีได้จากการทำงานทีต้องอาศัยความพยายามจำนวนหนึ่งซึ่งอาจมาจากการทำงานทีต้องอาศัยความสามารถทางร่างกายหรือสมอง

กู๊ด (Good. 1973 : 7) กล่าวว่า ผลการเรียนรู้หมายถึงความสามารถในการแสดงออกซึ่งความรู้ และทักษะต่างๆทีได้เรียนมาแล้ว

สรุปผลการเรียนรู้หมายถึง ความสามารถทางการเรียนรู้ของบุคคลทีเกิดขึ้นภายหลังจากจบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แล้วประเมินผลความรู้ความสามารถของผู้เรียนด้วยวิธีต่างๆ

5.2 องค์ประกอบทีมีอิทธิพลต่อผลการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนนั้นผลการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการวัดความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทีมีอิทธิพลต่อผลการเรียนรู้เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนดังนี้

กาเย่ (Gagne. 1965 : 42- 45) กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนรู้ว่าในกระบวนการเรียนรู้ใดๆมีองค์ประกอบหลัก 2 ประการได้แก่

1. องค์ประกอบด้านพันธุกรรม เป็นส่วนที่บุคคลได้รับปัจจัยทางชีววิทยาซึ่งมีอิทธิพลต่อผลการเรียนรู้อยู่หลายองค์ประกอบด้วยกัน ซึ่งนักจิตวิทยาให้ความสนใจเป็นพิเศษได้แก่สติปัญญาและความถนัด สติปัญญาเป็นความสามารถทางสมองที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการปรับตัวกับสถานการณ์ใหม่และเป็นที่ยอมรับกันว่าสติปัญญาของคนได้รับการถ่ายทอดมาทางพันธุกรรมแต่ยังมีองค์ประกอบบางอย่างที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ประสบการณ์เรียนรู้และความสนใจ

2. องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนที่บุคคลได้รับมาจากการเรียนรู้ สังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อผลการเรียนรู้แบ่งเป็น 3 ด้านได้แก่ ด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้เรียน ด้านบุคลิกภาพ ด้านอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษา

บลูม (Bloom. 1976 : 167 – 176) ได้ทำการศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนรู้ทางการเรียนแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

1. พฤติกรรมด้านความรู้ หมายถึง ความสามารถในด้านต่างๆของผู้เรียนซึ่งประกอบด้วยความถนัดและพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน

2. ด้านจิตพิสัย หมายถึง สภาพการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ใหม่ ได้แก่ความสนใจ เจตคติต่อการเรียน การยอมรับความสามารถของบุคคล ซึ่งลักษณะเหล่านี้ อาจเปลี่ยนแปลงหรือคงอยู่ได้

3. คุณภาพการสอน หมายถึง ผลที่ผู้เรียนจะได้รับผลสำเร็จในการเรียนรู้ ได้แก่การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน การเสริมแรงจากครู การแก้ไขข้อผิดพลาดและผลย้อนกลับของการกระทำ

ในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ผลการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับใช้ในการตัดสินใจพิจารณาความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งองค์ประกอบที่มีอิทธิพลในการสนับสนุนหรือขัดแย้งต่อผลการเรียนรู้ทางการเรียนนั้น ได้แก่ ตัวผู้เรียนเองและสิ่งแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอน

5.3 วิธีวัดผลการเรียนรู้

วิธีวัดผลการเรียนรู้ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้สาระภาษาไทยเรื่อง พระอภัยมณี ตอน สุดสาครตามหาพระบิดาเข้าเมืองฝิติบ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งวัดจากแบบทดสอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยวัดความสามารถด้านความรู้ความเข้าใจ และการนำไปใช้

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนรู้ทางการเรียน

นิภาภรณ์ แสงดี (2538 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม จังหวัดสมุทรปราการ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบอริยสัจกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นิลวรรณ เจตวรัญญู (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ในวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย กรุงเทพมหานครที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหวมวกหกใบมีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคหวมวกหกใบกับการสอนแบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบบูรณาการ

จันทร์จรัส ตันทวิสุทธิ (2528 : 76-79) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาสังคมศึกษา โดยเทคนิคการสอนแบบบูรณาการและการสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคม โดยเทคนิคการสอนแบบบูรณาการสอนตามคู่มือครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความคิดสร้างสรรค์ทั้งในด้านความคล่องในการคิด ความคิดยืดหยุ่นและความคิดริเริ่มของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อนันต์ โพธิกุล (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการเชิงวิธีการกับการสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของนักเรียน จากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการเชิงวิธีการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของคะแนนจากการสอบความสามารถในการแก้โจทย์

ปัญหาคณิตศาสตร์ จะพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการเชิงวิธีการมีความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

พรนิภา สماعيل (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา สังคมศึกษาและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการสอนแบบบูรณาการตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กับตามแนวคู่มือครู ผลพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบบูรณาการตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กับตามแนวคู่มือครูมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความสามารถในการคิดแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมบัติ แสงทองคำสุก (2545 : 97) ได้ทำวิจัยการพัฒนารูปแบบการสอนวิชาคณิตศาสตร์แบบบูรณาการเชิงเนื้อหาเพื่อส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยง ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการสอนวิชาคณิตศาสตร์แบบบูรณาการเชิงเนื้อหา เพื่อส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงเรื่องอนุพันธ์และฟังก์ชัน มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยมีค่าประสิทธิภาพ 89.64/82.32 และเมื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการสอนวิชาคณิตศาสตร์แบบบูรณาการเชิงเนื้อหา เพื่อส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงเรื่องอนุพันธ์และฟังก์ชัน หลังได้รับการสอนสูงกว่าก่อนได้รับการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า การสอนแบบบูรณาการเป็นวิธีสอนที่ช่วยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียน ในการร่วมกันดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ที่ใช้ในปัจจุบันที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อีกทั้งยังเลือกวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและเหมาะสมกับความสามารถในการรับรู้

จันทร์จรัส ตันทวีสุทธิ (2528 : 76 - 79) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยเทคนิคการสอนแบบบูรณาการและการสอนตามคู่มือครู พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาโดยเทคนิคการสอนแบบบูรณาการและการสอนตามคู่มือครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความคิดริเริ่มของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นที ศิริมัย (2529 : 62) ได้ศึกษาความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการสอนแบบบูรณาการ พบว่า

1. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบบูรณาการและการสอนตามคู่มือการสอนวิชาสังคมศึกษา มีความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบบูรณาการและการสอนตามคู่มือการสอนวิชาสังคมศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดก่อนการทดลองและหลังการทดลองด้วยการสอนแบบบูรณาการ และการสอนตามคู่มือการสอนสังคมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. นักเรียนกลุ่มทดลองกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสูงมีความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดสูงกว่ากลุ่มที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. นักเรียนกลุ่มควบคุมที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูงมีความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดสูงกว่ากลุ่มที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รัตนา นภรัตน์ (2531 : 54) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้การสอนแบบบูรณาการกับการสอนตามคู่มือครูมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พิชญ์ เดชใจ (2540 : 85) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบบูรณาการที่ใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืน พบว่า

1. นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบบูรณาการที่ใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืนกับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบบูรณาการที่ใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืนกับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษามีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เทอร์เรล (Terrell. 1979 : 74A) ได้ทำการศึกษานูรณาการทักษะภาษาอังกฤษในหลักสูตรธุรกิจของโรงเรียนรัฐบาลระดับต่อจากชั้นมัธยมศึกษา ผลปรากฏว่า 1) หลังจากใช้วิธีบูรณาการเข้าไปแล้วไม่มีผลเลย 2) จากองค์ประกอบที่เลือกมา 33 องค์ประกอบ ดูเหมือนว่าจะมี

ผลกับวิธีบูรณาการในบางสถานการณ์ 3) ในรายวิชาธุรกิจศึกษามักจะใช้วิธีการบูรณาการที่ไม่ขึ้นอยู่กับวิธีสอนเดียวกัน 4) วิธีการบูรณาการทักษะภาษาอังกฤษเกิดขึ้นบ่อย สำหรับครูในวิทยาลัยชุมชนและมากกว่าครูที่อยู่ในวิทยาลัยอาชีวะ 5) การบูรณาการทักษะภาษาอังกฤษจะไม่ใช้วิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่ง 6) ทักษะภาษาอังกฤษแต่ละทักษะนี้จะทำให้เกิดการบูรณาการในหลักสูตรธุรกิจศึกษาอย่างน้อยหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งรายวิชาแต่ไม่ได้ทำให้เกิดการบูรณาการในรายวิชาธุรกิจทุกรายวิชา และ 7) ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบผลรวมทั้งมีผลต่อการที่ทำให้ครูได้มีการเปลี่ยนแปลง กลุ่มที่ 1 สอนโดยใช้หลักสูตรปกติ และใช้วิธีสอนแบบทดลอง กลุ่มที่ 2 สอนโดยใช้หลักสูตรแบบบูรณาการ และใช้วิธีสอนแบบปกติ และกลุ่มที่ 3 สอนโดยใช้หลักสูตรแบบบูรณาการ และใช้วิธีสอนแบบทดลอง

ผลการทดลองพบว่ากลุ่มทดลองที่ 3 มีผลการเรียนดีกว่ากลุ่มทดลองอื่น ๆ และคะแนนจากงานมอบหมายพิเศษ คะแนนกิจกรรมในห้องทดลองของกลุ่มที่ 3 ดีกว่ากลุ่มอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดอีกด้วย แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ ที่พบในชีวิตประจำวันของนักเรียน จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการสอนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย คือการสอนโดยใช้หลักสูตรแบบบูรณาการและวิธีสอนแบบทดลอง

เคอร์คแพทริก (Kirkpatrick, 2002 : 1246 - A) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบูรณาการเทคโนโลยีในห้องเรียนคณิตศาสตร์โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย คือครูคณิตศาสตร์ในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 9 คน โดยใช้ Grounded Theory ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือการอภิปรายของครูคณิตศาสตร์เกี่ยวกับปัจจัยที่ขัดขวางการบูรณาการและปัจจัยที่ส่งเสริมการบูรณาการ ผลการศึกษาพบว่า ครูคณิตศาสตร์ใช้เครื่องคิดเลข และคอมพิวเตอร์ในการปฏิบัติงานในวิชาชีพทางการศึกษา ห้องเรียนในระดับวิทยาลัย จำเป็นต้องพัฒนาทักษะการบูรณาการเทคโนโลยี แต่มหาวิทยาลัยเอริโซนาไม่ได้ใช้การบูรณาการเทคโนโลยี ผู้มีส่วนร่วมแนะนำว่าโอกาสการพัฒนาทางวิชาชีพได้ฝึกทักษะขั้นพื้นฐาน แต่ไม่ได้ฝึกทักษะการบูรณาการขั้นสูงขึ้นไป ผู้มีส่วนร่วมมั่นใจว่าผู้ร่วมงานสามารถฝึกการบูรณาการได้ การศึกษานี้พบว่า การใช้ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ไม่จำเป็น จะทำให้บูรณาการทางเทคโนโลยีไม่ได้ ครูกำหนดความมุ่งหมายการบูรณาการเครื่องคิดเลขในห้องเรียนพีชคณิต จากการสัมภาษณ์ครูพบว่า การใช้เทคโนโลยีในระดับขั้นที่ไม่เหมาะสมจะมีผลต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ และนอกจากนี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมมีผลต่อการบูรณาการเทคโนโลยีในระดับมัธยมศึกษา นักเรียนที่มีสถานภาพเศรษฐกิจสังคมต่ำจะไม่สามารถซื้อเครื่องมือทางเทคโนโลยีได้ ส่วนนักเรียนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมปานกลาง – สูง จะสามารถซื้อเครื่องมือทางเทคโนโลยีได้และจากการศึกษาพบว่า การใช้เครื่องมือ (Level of

Technology Implementation หรือ LoTi) แบบสอบถามทางเทคโนโลยีประเมินครูที่มีความสามารถบูรณาการเทคโนโลยีโดยใช้คอมพิวเตอร์ พบว่าครูคณิตศาสตร์ที่เลือกใช้เครื่องคิดเลขแทนที่จะใช้คอมพิวเตอร์ จึงได้คะแนนการบูรณาการทางเทคโนโลยีต่ำ

บอชแมนส์ (Boschmans. 2003 :433-A) ได้ทำการศึกษามุมมองของครูในโรงเรียนประถมศึกษาต่อการบูรณาการเทคโนโลยีในวิชาคณิตศาสตร์ การศึกษานี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบกลุ่มควบคุมไม่เท่ากัน และการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการใช้เทคโนโลยีในวิชาคณิตศาสตร์และความเข้าใจต่อการใช้เทคโนโลยีห้องเรียนคณิตศาสตร์ในอนาคต โดยพัฒนาแบบสำรวจการบูรณาการทางเทคโนโลยีที่มีชื่อว่า (TIMPETS) โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มทดลองได้บูรณาการเทคโนโลยีในวิชาคณิตศาสตร์ 5 โครงการ ในการสอนกับนักเรียนจำนวน 166 คน การเก็บข้อมูลจาก กลุ่มทดลองและกลุ่มมีจำนวนเท่ากัน จัดกระทำการบูรณาการ 5 โครงการกับกลุ่มทดลอง วิเคราะห์ความแตกต่างทางนัยสำคัญโดยใช้ความแปรปรวนร่วม (Covariance) ระหว่างกลุ่มทดลองการรับรู้ความสามารถในตนเองของการบูรณาการเทคโนโลยีในวิชาคณิตศาสตร์ และความเข้าใจในตนเองเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในห้องเรียนคณิตศาสตร์ในอนาคต และมุมมองของครูประถมศึกษาในการรับรู้ความสามารถของตนเองในการบูรณาการเทคโนโลยีส่งผลต่อผู้เรียน ผลการศึกษาพบว่า ผลของการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูต่อการบูรณาการเทคโนโลยีในวิชาคณิตศาสตร์มีเพียงเล็กน้อย การเทคโนโลยี ครูผู้ให้ความรู้ควรจะมีกรอบถึงรูปแบบ และประสิทธิภาพของการบูรณาการเทคโนโลยีในวิชาคณิตศาสตร์

จากงานวิจัยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนักเรียนจะเกิดความเข้าใจความเป็นไปของโลกและวิธีปฏิบัติตัวในสังคม ด้วยการทำงานร่วมกับผู้อื่นการเรียนรู้จะเกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่คณะ ธรรมชาติทางสังคมของการศึกษาและการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ในหลักสูตรที่มีลักษณะบูรณาการ

6.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้คำถามและการสอนแบบล่าคำตอบ

6.3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับคำถาม

ฉลง รุ่งเรือง (2538 : 123-128) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์การใช้คำถามของครู และพฤติกรรมการตอบคำถามของนักเรียน ในการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัย พบว่า การใช้คำถามของครูวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่ เป็นคำถามที่มีระดับความรู้ ความจำ และคำถามแคบ ครูที่มีประสบการณ์การสอนวิทยาศาสตร์ต่ำกว่า 1-2 ปีใช้คำถามแคบมากกว่าครู

ที่มีประสบการณ์การสอนวิทยาศาสตร์ 3-5 ปี และนักเรียนมีพฤติกรรมการตอบคำถามครูอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

กิตติชัย สุชาติโนบล (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ผลการใช้เทคนิคการตั้งคำถามของครู ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และพฤติกรรมกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 36 คน เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามซึ่งผู้วิจัยออกแบบขึ้น กลุ่มควบคุมได้รับการสอนที่ไม่ได้ใช้เทคนิคการตั้งคำถามซึ่งผู้วิจัยออกแบบขึ้น การดำเนินการทดลองใช้แบบแผนการวิจัยแบบที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแบบสุ่ม และมีการทดสอบก่อนกับทดสอบหลังการทดลอง (Randomized Control Group Pretest-Posttest Design) และทดสอบสมมติฐานโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance) ผลการวิจัยพบว่าคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามซึ่งผู้วิจัยออกแบบขึ้น หลังการทดลองสูงกว่าการก่อนการทดลองทั้งในภาพรวมและในรายสมรรถภาพย่อย และคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ปรับแก้ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามซึ่งผู้วิจัยออกแบบขึ้นหลังทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมทั้งในรายภาพรวมและในรายสมรรถภาพย่อย ยกเว้นทักษะการวัดและทักษะการลงความเห็นจากข้อมูลทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า ประสบการณ์ในการสอนของครูมีผลต่อการใช้คำถาม ซึ่งเป็นคำถามที่ทำให้ได้รับคำตอบอยู่ในเกณฑ์ต่ำและการใช้คำถามในการจัดการเรียนการสอน ที่เรียนโดยใช้คำถามระดับสูง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนโดยใช้คำถามระดับต่ำหรือการสอนตามปกติ นั่นคือความสามารถในการใช้คำถามได้ดี สามารถพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้ดีด้วย

6.3.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการสอนแบบล่าคำตอบ

อาคม จันทสุนทร (2521 : 1 - 3) โครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอน RIT จังหวัดลพบุรี ได้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและลดเวลาการสอน ระหว่างวิธีสอนแบบล่าคำตอบ และวิธีสอนที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนตามปกติ โดยทดลองในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาสุขศึกษา เรื่องยาสามัญประจำบ้าน ผลปรากฏว่า ในด้านคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งสองวิธี ให้ผลไม่แตกต่างกันในทางสถิติ แต่ในด้านเวลาที่ครูสอนแบบล่าคำตอบใช้เวลาเพียง 25 นาทีเท่านั้น คิดเป็นเวลาที่ลดได้ถึง 84.24%

กัญฉิกา นิลวงศ์ (2530 : 55) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ และมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้การสอนแบบล่าคำตอบและ

การสอนตามคู่มือครู ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยการสอนแบบล่าคำตอบมีความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชลธร รวมธรรม (2533 : 57) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และแรงจูงใจในการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนแบบล่าคำตอบกับการสอนตามคู่มือครู ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบล่าคำตอบมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนแรงจูงใจในการเรียนไม่แตกต่างกัน

แท่งทิพย์ วันเจริญพันธุ์ (2536 : 75) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบล่าคำตอบกับการสอนตามคู่มือครู ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบล่าคำตอบกับการสอนตามคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6.4 งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม

มีผู้วิจัยเกี่ยวกับการนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ในการเรียนการสอนดังนี้

เสียง ชูสกุล (2531 : 46) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์จากการเรียนเป็นกลุ่ม รายบุคคลโดยใช้บทเรียนโมดูล กับการเรียนตามแผนการสอนของ สสวท. ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนที่เรียนเป็นกลุ่ม เรียนเป็นรายบุคคลและเรียนตามแผนการสอนของ สสวท. มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ไม่แตกต่างกัน

อุบล แสงทอง (2531 : 61) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีและความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการเรียนรู้เพื่อรู้และการเรียนด้วยตนเองเป็นกลุ่ม พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีโดยการเรียนรู้เพื่อรู้และการเรียนด้วยตนเองเป็นกลุ่มไม่แตกต่างกัน และความคงทนในการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

สุรพล ประยงค์พันธ์ (2531 : 41-44) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนเป็นกลุ่มใหญ่ทั้งชั้น กลุ่มตามความสามารถและเรียนด้วยตนเองเป็นกลุ่ม ปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีของนักเรียนที่เรียนเป็นกลุ่มตามความสามารถกับการเรียนเป็นกลุ่มใหญ่ทั้งชั้นไม่แตกต่างกัน แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีของนักเรียนที่เรียนด้วยตนเองเป็นกลุ่ม สูงกว่านักเรียนที่เรียนเป็นกลุ่มใหญ่ทั้งชั้นและที่เรียนเป็นกลุ่มตามความสามารถอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมศรี จันทร์รุ่งมณีกุล (2539 : 122-130) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วย สิ่งที่อยู่รอบตัวเราและเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวความคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดพัฒนาที่ยั่งยืน ใช้องค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบ คือ เทคโนโลยี (Technology) กลวิธี (Methodology) กระบวนการ (Process) และสถาบัน (Institution) เป็นการสอนที่ชี้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้รับประสบการณ์ตรงจากสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในห้องเรียนจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นความรู้สึกรู้สึก ใช้วิธีแก้ปัญหาโดยการอภิปราย ทำโครงการและลงมือปฏิบัติจริง กลวิธีที่ใช้ช่วยให้นักเรียนคิดและฝึกเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามแนวความคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภายหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. นักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวความคิดทางพัฒนาแบบยั่งยืนมีเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายหลังการสอนสูงกว่าก่อนสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ยัง (Young, 1972 : 630 - 634) ได้ทำการทดลองสอนวิชาวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนเกรด 7 และเกรด 8 โดยให้นักเรียนเรียนเป็นกลุ่มย่อยเพื่อต้องการศึกษาว่า การเรียนแบบนี้สามารถช่วยแก้ปัญหาในเรื่องนักเรียนไม่ชอบเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ และเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควรได้หรือไม่โดยให้นักเรียนร่วมกันทำงานเป็นคู่และปรึกษาได้ระหว่างคู่ของตน ในขณะที่ทำงานแต่จะปรึกษากับกลุ่มอื่นไม่ได้ ความก้าวหน้าของการเรียนขึ้นอยู่กับอัตราความสามารถของตนเอง การทดสอบย่อย (Quiz) หรือการทดสอบ (Test) นักเรียนแต่ละกลุ่มจะช่วยกันแก้ปัญหาปรึกษากันได้ คะแนนสอบแต่ละครั้งสมาชิกของกลุ่มจะได้เท่ากัน เมื่อทดสอบเสร็จครูจะตรวจให้ทันทีพร้อมทั้งอธิบายสิ่งที่ผิด ทำให้นักเรียนชอบและครูสามารถแก้ความเข้าใจผิดของนักเรียนได้ เครื่องมือที่ช่วยในการเรียนการสอน คือ บทเรียนโปรแกรม ครูผู้สอนมีหน้าที่สร้างบทเรียนโปรแกรม แบ่งกลุ่มนักเรียน เตรียมแผนการสอนประจำวัน เตรียมเอกสารประกอบการบรรยาย เตรียมแบบเฉลยคำตอบ เตรียมแผนภูมิแสดงความก้าวหน้าของนักเรียนและเป็นที่ปรึกษาระหว่างการเรียนการสอน

ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่เรียนเป็นกลุ่มย่อยมีผลการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้นจนทำให้ผู้ปกครองแปลกใจที่นักเรียนของตนได้คะแนนในการสอบวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น และนักเรียนชอบการเรียนแบบนี้มาก

ลิลจี้ (Lillge. 1973 : 51 - 55) ได้ทำการทดลองเพื่อศึกษาว่าการเรียนเป็นคณะสามารถช่วยให้นักเรียนเรียนวิทยาศาสตร์ได้ดีขึ้นหรือไม่เพื่อเป็นการสนับสนุนผลการวิจัยของยังจากการทดลองของลิลจี้ พบว่า นักเรียนที่เรียนวิทยาศาสตร์อ่อนจะเรียนได้ผลดีขึ้น เมื่อเรียนเป็นคณะและคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนที่เรียนเป็นคณะสูงกว่าการเรียนแบบเดิม

เวบบ์ (Webb. 1978 : 7248 -A) ได้ศึกษาเรื่องราวการเรียนเป็นรายบุคคลกับการเรียนเป็นกลุ่มย่อยในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า ผลการเรียนขึ้นอยู่กับความสามารถของนักเรียนและความสามารถของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มด้วย

ชาร์น (Sharan. 1980 : 241 - 271) ได้ศึกษาและรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบกลุ่มย่อย ซึ่งให้ผู้เรียนร่วมมือกัน ได้แก่ การสอนแบบให้เพื่อนช่วยเพื่อนและการค้นคว้าร่วมกันในชั้นเรียน ช่วยพัฒนานักเรียนทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ด้านสติปัญญาด้านความรู้สึกและเจตคติตลอดจนพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ในการเรียนการสอนพบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นกลวิธีที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การทำงานร่วมกัน ด้านความรู้สึกและเจตคติตลอดจนพฤติกรรมตลอดจนพฤติกรรมการทำงานกลุ่มเป็นไปในทางที่ดีขึ้น จากสภาพสังคมในปัจจุบันคนมีอาจทำงานแต่เพียงผู้เดียวได้ การใช้กระบวนการกลุ่มจึงมีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะกับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เป็นเยาวชนที่จะเติบโตเป็นพลเมืองของชาติในอนาคตครูผู้สอนจึงควรใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อฝึกให้เยาวชนรู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมในฐานะที่เป็นพลเมืองที่ดีของชาติอย่างสร้างสรรค์และเกิดความรับผิดชอบร่วมกัน ดังนั้นผู้วิจัยได้นำกระบวนการกลุ่มมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแบบวิทยาศาสตร์ – เทคโนโลยี – สังคม เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย